

John Carter Brown.

BOUND BY HERING

De optimo REIPV. STATV, DEQVE NOVA INSVLA VTOPIA,

libellus verè aureus, nec minus ſalutaris quàm feſtiuus, clariſſimi diſertiſſimique viri THOMAE MORI inclytæ ciuitatis Londinenſis ciuis & Vicecomitis.

LOVANII,
Excudebat Seruatius Saſſenus impenſis viduæ Arnoldi Birkmanni.
Anno Salutis 1548.
Menſe Iunio.

Cautum eſt

Cæſareo Priuilegio,

Ne quis præter Seruatium Saſſenum Typographum Louanienſem, intra quatuor annos proximos, hũc Thomæ Mori librũ De optimo Reip. ſtatu, & noua inſula VTOPIA imprimat, vendat, aut diſtrahat. Præuaricatori, confiſcatio iſtiuſmodi librorum, & mulcta Caroleorum quinquaginta in pœnam conſtituta. Cuius emolumenta ad eundem Seruatium Saſſenum pertinebũt. Iuxta literas Bruxellis datas xx. Mar. An. Domini M.D.xlvij. Stilo Brabantię, Subſignatas.

Facuwez.

Eraſmus Ro-
TERODAMVS IOANNI FROBENIO COMPATRI SVO CHARISSIMO S. D.

JOHN CARTER BROWN

CVM antehac omnia Mori mei mihi ſupra modum ſemper placuerint, tamen ipſe meo iudicio nonnihil diffidebam, ob arctiſſimā inter nos amicitiam. Cæterùm ubi video, doctos vno ore omneis meo ſubſcribere ſuffragio, ac vehementius etiam diuinum hominis ingenium ſuſpicere, non quòd plus amēt, ſed quòd plus cernant, ſeriò plaudo meæ ſententiæ, nec verebor poſt hac quod ſentio, palàm eloqui. Quid tandem non præſtitiſſet admirabilis iſta naturæ felicitas, ſi hoc ingenium inſtituiſſet Ita-

lia? ſi totum Muſarum ſacris vacaret, ſi ad iuſtam frugem ac velut autumnũ ſuum maturuiſſet? Epigrammata luſit adoleſcẽs admodum, ac pleráq; puer. Britanniam ſuam nunquàm egreſſus eſt, niſi ſemel atq; iterum, principis ſui nomine legatione fungẽs apud Flandros. Præter rem vxoriam, præter curas domeſticas, præter publici muneris functionẽ, & cauſarum vndas, tot tãtiſq; regni negocijs diſtrahitur, vt mireris eſſe ocium vel cogitãdi de libris. Proinde miſimus ad te progymnaſmata illius, & Vtopiam, vt ſi videtur, tuis excuſa typis orbi poſteritatiq; commendentur, Quando ea eſt tuæ officinæ autoritas, vt liber vel hoc nomine placeat eruditis, ſi cognitum ſit è Frobenianis ædibus prodiſſe. Bene vale cum optimo ſocero, coniuge ſuauiſſima, ac mellitiſſimis liberis. Eraſmum filiolum mihi tecum communem, inter literas natum, fac optimis literis inſtituendum cures. Louanij VIII. Cal. Septem. AN. M. D. XVII.

Guiliel-

Guilielmus

BVDAEVS THOMAE LVPSETO ANGLO S.

GRatiam ſanè ingentem à nobis inijſti Lupſete adoleſcentum doctiſſime, qui me porrecta mihi VTOPIA THOMAE MORI, ad iucundiſſimæ ſimul & vſui futuræ lectionis intentionem auertiſti. Nam cùm à me dudum precibus id contẽdiſſes, id quod meapte ipſe ſponte magnopere exoptaturus eram, vt THOMAE LINACRI medici vtráq; lingua præſtantiſſimi libros ſex de ſanitate tuenda legerem, quos ille ex Galeni monumentis latinitate nuper ita donauit, vel quibus ipſe potius latinitatem, vt ſi omnia eius autoris opera (quæ ego inſtar omnis medicinæ eſſe puto) latina tandem fiant, non magnopere tum medicorum ſchola Græcæ linguæ cognitionem deſyderatura videatur. eum librum ex ſchedis LINACRI

tumultuaria lectione ita percurri (quarum mihi vſum tãtiſper à te indultum ſummi loco beneficij duco) vt ea lectione multum me profeciſſe exiſtimem, ſed ex libri æditione, quæ nunc à te ſedulò procuratur in officinis huius vrbis, ego maiorem etiam profectum mihi ſpondeam. Hoc nomine cùm me tibi obſtrictum eſſe ſatis crederem, ecce tu mihi velut prioris beneficij vel appendicem vel auctarium VTOPIAM illam MORI donaſti, hominis in primis acris, ingenióque amœno, & in rerum humanarum æſtimatione veteratoris. Eum librum cùm ruri in manibus curſitando, ſatagendo, operis imperitãdo haberem (partim enim noſti, partim audiſti, villaticis me negocijs alterum iam hunc annum multum operæ impendiſſe) vſque adeò eius lectione affectus ſum, cognitis & perpenſis Vtopinorum moribus & inſtitutis, vt penè rei familiaris procurationem intermiſerim, atque etiã abiecerim, cùm nugas eſſe viderem artem omnem induſtriámque œconomicã, omnino curam cenſus ampliatricem. qua tamen ipſa

men ipſa omne genus mortalium velut
æſtro quodã inteſtino & congenito exa
gitari, nemo eſt, qui non videat & intel-
ligat. vt legitimarũ, propè dixerim, & ci
uilium artium ac diſciplinarũ eum eſſe
ſcopum, fateri neceſſe ſit, vt tam liuida
quàm accurata ſolertia alter ab altero,
qui cùm ciuilitatis ius ei & interdũ gen-
tilitatis intercedit, quippiã ſemper ab-
ducat, abſtrahat, abradat, abiuret, expri-
mat, extũdat, exculpat, extorqueat, ex-
cutiat, excudat, ſubducat, ſuffuretur,
ſuppilet, inuolet, legibúſq; partim con-
niuentibus, partim autoribus, auferat
& interuertat. Id adeò magis in ijs gen-
tibus, apud quas iura quæ ciuilia & pon
tificia vocantur, amplius in vtróq; fo-
ro valent. Quorum moribus & inſtitu-
tis eam inualuiſſe opinionem nemo nõ
videt, vt homines cautionum prudẽtes,
vel captionum potius, & incõſultorum
ciuium aucupes, & formularum, id eſt,
excipularum opifices, ac pactilis iuris
callentiſſimi, & litium concinnatores iu
riſq; controuerſi, peruerſi, inuerſi, con-
ſulti, antiſtites eſſe iuſtitiæ æquitatiſq;

exiſtimētur, ſoliq́ digni qui de æquo bonóq́ reſponſitent, atq́ etiam (quod maius eſt multo) qui cū imperio ac poteſtate ſtatuant, quid vnumquemq́ habere, quid non habere, quatenus quamdiuq́ liceat. halucinantis id vtiq́ ſenſus communis iudicio. quippe cùm pleriq́ hominū craſſis ignorantiæ lemis cæcutiētes, tam æquiſſimā ferè cauſam vnumquēq́ putemus habere, quàm maximè ius poſtulat, aut iure ſubnixus eſt. Cū ſi ad veritatis normā, & ad ſimplicitatis Euāgelicæ præſcriptū exigere iura velim⁹, nemo ſit tā ſtupidus, quin intelligat. nemo tā væcors, quin fateat̄ ſi vrgeas, tā ius & fas hodie ac iādiu in ſanctionibus pontificijs, & ius atq́ æquū in legibus ciuilibus & principū placitis diſſidere, q̄ Chriſti rerum humanarū conditoris inſtituta, eiuſq́ diſcipulorum ritus, ab eorū decretis & placitis, qui Crœſi & Midæ aceruos bonorum finē eſſe putant, & felicitatis cumulum. adeò ſi iuſtitiam finire nunc velis, quomodo priſcis autoribus placuit, quæ ius ſuum vnicuiq́ tribuat, vel nullibi eam in publico inuenias, vel

as, vel(ſi dicere id mihi permittam) cu-
linariam quandã diſpenſatricẽ eſſe, vt
fateamur neceſſe ſit. ſiue nunc imperi-
tantium mores ſpectes, ſiue ciuium in-
ter ſe & popularium affectus. Niſi verò
à germana mundique æquali iuſtitia
(quod ius naturale vocant) manaſſe ius
id contenderint, vt quo quiſque plus
polleat, eo etiam plus habeat. quo au-
tem plus habeat, eo plus eminere inter
ciues debeat, quo fit vt iam iure gentiũ
receptum eſſe videamus, vt qui nec arte
nec induſtria memorabili iuuare ciues
ſuos & p[illegible]ares poſſunt, ſi modò pa-
ctiles il[illegible]s nexꝰ & cõtractiles nodos te-
neãt, queis hoĩm patrimonia obſtringũ
tur, quóſq; vulgus ignarum, hominéſq;
literis humanioribus dediti ac ꝓcul fo-
ro, animi cauſa aut veritatis indagandæ
ergò agẽtes, partĩ Gordij vĩcula eſſe du
cũt, partim circulatoria, nec magnopere
mirãda, ij millenorũ ciuiũ cenſum, & ſæ
pe ſingularũ ciuitatum, aut etiã amplio
rem habeãt, ijdémq; tũ locupletes, tum
frugi homines, tũ magnifici conquiſito
res honorificè vocitentͣ. Quippe ijs ſecu
lis, ijs

lis ijs inſtitutis, ijs moribus, in ijs genti bus, quæ id ius eſſe ſtatuerunt, vt tam ſumma fide atq; autoritate quiſq; ſit, q̃ maximis opibus penates ſuos architectatus eſt, ipſe hæredéſq; eius. idq; eo magis atq; magis, quo eorum adnepotes horúmq; rurſus abnepotes patrimonia à maioribus parta, luculentis certatim acceſſionibus cumulauerint, id eſt, quo longius latiúſq; confines, affines, cognatos, conſanguineóſq; ſummouerint. At verò CHRISTVS poſſeſſionum conditor & moderator, Pythagoricam cõmunionem & charitatem inter aſſeclas ſuos relictam, luculento ſanxit exemplo, damnato capitis Anania ob temeratã communionis legem. Quo certè inſtituto CHRISTVS omne iuris iſtius ciuilis põtificijq; adeò recentioris argumentoſa volumina, inter ſuos quidem abrogaſſe mihi videtur. quod ipſum ius hodie arcẽ tenere prudẽtiæ videmus, ac fata noſtra regere. VTOPIA verò inſula, quã etiam VDEPOTIAM appellari audio, mirifica vtiq; ſorte (ſi credimus) Chriſtianos ritus ac germanam ipſam ſapien-

tiam

tiam publicè priuatímque hauſiſſe per-
hibetur, intemeratámq; ad hunc vſq; di-
em ſeruaſſe, vtpote quæ tria diuina in-
ſtituta, hoceſt, bonorũ malorúmq; in-
ter ciues æqualitatem, ſeu malis ciuili-
tatẽ, numeris omnibus ſuis abſolutam;
& pacis ac tranquillitatis amorem con-
ſtantem ac pertinacem, & auri argentíq;
contemptum conſertis (vt aiunt) mani-
bus retinet, tria (vt ita loquar) euerticu-
la omnium fraudum, impoſturarum, cir
cunſcriptionum, verſutiarum, & plani-
carum improbitatum. Superi ſuo nomi
ne facerent, vt hæc tria VTOPIANAE le
gis capita trabalibus clauis firmæ ac ſta
tæ perſuaſionis in ſenſibus omniũ mor
talium figerentur, protinus ſuperbiam,
cupiditatem, contentionem væſanam,
atq; alia penè omnia vulnifica Stygij ad-
uerſarij tela cõcidere lãguerécq; videres,
iuriſq; illã voluminũ vim immenſam,
tot eximia ſolidáq; ingenia ad libitinam
vſq; detinentia, vt caſſa & vacantia, tere-
dinibus permitti, aut inuolucris officii-
narũ dicari. Pròh diui immortales, quæ
nam Vtopianorum ſanctitas eam diui-
nitus

nitus beatitudinẽ emereri potuit, vt aua
ritia & cupiditas in eam vnam inſulã ir-
rumpere, aut irrepere tot ſeculis nõ po-
tuerint? nec indè iuſtitiã cũ pudore ꝑter
uitate ſua impudẽtiáq; explodere & exi
gere? Deus nunc optimus maxim⁹ tã be
nignè cũ ijs prouĩcijs egiſſet, quæ ab ei⁹
ſacratiſſimo noĩe cognomẽtũ retinẽt &
amplectuntur: certè auaritia tot mentes
alioquin egregias arduáſq; deprauãs &
peſſundãs, ſemel hinc faceſſeret, & aure-
um ſeculũ Saturniũq; rediret. Hìc enĩ-
uero periculum eſſe quiſpiã autumarit,
ne fortè Arat⁹ & poëtæ priſci opinione
falſi fuerint, qui iuſtitiã è terris decedẽ-
tẽ in ſignifero circulo collocauerũt. re-
ſtitiſſe enim eam in Vtopia inſula neceſ
ſe eſt, ſi Hythlodæo credimus, nec dum
in cœlum perueniſſe, verùm ego Vto-
piam extra mundi cogniti fines ſitã eſſe
percũctãdo comperi, inſulã nimirũ for-
tunatam, Elyſijs fortaſſe cãpis proximã
(nã Hythlodæus nõdũ ſitũ eius finibus
certis tradidit, vt Morus ipſe teſtat̃) mul
tas qdẽ ipſam in vrbes diſtractã, ſed vnã
in ciuitatẽ coëũtes aut cõſpirãteis, noĩe
Hagno-

Hagnopolin,ſuis vtiꝙ ritib⁹ boniſꝙ ac
qeſcentẽ,innocẽtia beatã,cœleſtẽ quodã
modo vitam agentẽ,vt infra cœlũ,ſic ſu
pra mũdi hui⁹ cogniti colluuionẽ.Quæ
in tot mortalium ſtudijs, vt acrib⁹ & in
citatis, ſic inanibus & irritis turbidè &
æſtuoſè in præcipitiũ rapitur. Eius igĩ
inſulæ cognitionẽ Thomæ Moro debe
mus,qui beatæ vitæ exẽplar,ac viuendi
præſcriptũ ætate noſtra ꝓmulgauit, ab
Hythlodæo,vt ipſe tradit, inuẽtum,cui
oĩa fert accepta. qui vt Vtopianis ciuita
tẽ architectatus ſit,ritúſꝙ illis & inſtitu-
ta condiderit,id eſt, beatæ vitæ argumẽ
tum nobis inde mutuatus ſit, & impor-
tarit. MORVS certè inſulam & ſancta
inſtituta ſtilo orationéꝙ illuſtrauit,ac ci
uitatem ipſam Hagnopolitanorum ad
normam regulámꝙ expoliuit, omniáꝙ
ea addidit, vndè operi magnifico decor
venuſtáſꝙ accedit,& autoritas. etiã ſi in
ea opera nauanda ſibi tantũ partes ſtru-
ctoris vẽdicauit. vcꝫ religio fuit maio-
res ſibi partes in eo ope ſumere, ne Hy-
thlodæ⁹ iure q̃ri poſſet, gloriã ſibi à MO
RO præcerptã,præfloratãꝙ relĩq, ſi quã
do ſuos

do ſuos ipſe labores literis mandare con
ſtituiſſet. εὐλαβουμένου δῆθεν αὐτοῦ, μὴ ὑθλό-
δαιος αὐτὸς ὁ τῆς οὐδεποτίας γε νήσου ἐμφιλο-
χωρῶν ἐπιφανείς ποτε δυσχεράνειε καὶ βαρύνοιτο
ταύτην ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ τοῦ γε ἐγκαταλί-
ποντος αὐτῷ προαπηνθισμένον τὸ κλέος τοῦ εὑ-
ρέματος τούτου. οὕτω γὰρ πεπεῖσθαι, πρός ἀν-
δρῶν ἐστὶν ἀγαθῶν τε καὶ σοφῶν. MORO autē
homini per ſe graui, & autoritate ma-
gna ſubnixo, fidem planè vt habeam, ef-
ficit Petri Aegidij Hantuerpienſis teſti
monium, quē virum nunquam coràm
à me cognitum (mitto nunc doctrinæ
morúmque commendationem) eo nomi-
ne amo, quòd ERASMI clariſſimi viri ac
de literis ſacris, profanis, omnéque genus
meritiſſimi, amicus eſt iuratiſſimus, qui
cum etiam ipſo iamdiu ſocietatem ami-
corum contraxi, literis vltro citróque ob-
ſignatis. Vale Lupſete mi dilectiſſime,
& LINACRVM Britannici nominis co-
lumen (quod quidē ad literas bonas at-
tinet) non magis iam veſtrum (vt ſpe-
ro) quàm noſtrum, verbis meis ſaluta,
vel coràm, vel epiſtola internuncia, idque
primo quóque tempore. is enim vnus eſt
paucorum

paucorum, quibus me perlubens appro
barim, ſi poſſim, cùm & ipſe coràm hic
agens mihi ſe ſummè, Ioanniq; Ruellio
amico meo, ſtudiorúmq; conſcio proba
uerit, & eius excellentem doctrinã, exa-
ctámq; diligentiam in primis ſuſpiciam,
æmularíq; contendam. Velim etiam, vt
MORO ſalutem vnam & alteram man-
dato meo, vel mittas, vt dixi, vel dicas.
quem virum in Mineruæ ſacratius al-
bum iamdiu opinione mea, ſermonéq;
meo relatum, de Vtopia noui orbis in-
ſula ſummè & amo, & veneror. Eius enĩ
hiſtoriam ætas noſtra, poſteræq; ætates
habebunt velut elegantiũ vtiliúmq; in-
ſtitutorum ſeminarium, vndè tran
ſlatitios mores in ſuam quiſq; ci
uitatẽ importent & accom
modent. Vale Pari-
ſijs pridie Cal.
Auguſt.

Hexaſtichon

HEXASTICHON ANEMOLII POAE-TE LAVREATI, HYTHLODAEI EX SORORE NEPOTIS IN VTOPIAM IN-SVLAM.

Vtopia priſcis dicta, ob infrequentiam,
Nunc ciuitatis æmula Platonicæ,
Fortaſſe victrix (nam quod illa literis
Deliniauit, hoc ego vna præſtiti,
Viris & opibus, optimiſq; legibus)
Eutopia merito ſum vocanda nomine.

TETRASTICHON.

Vtopus me dux ex non inſula fecit in-
ſulam,
Vna ego terrarum omnium abſq; phi-
loſophia,
Ciuitatem philoſophicam expreſſi mor-
talibus.
Libenter impartio mea, non grauatim
accipio meliora.

Chariſ-

Clariſsimo D.

HIERONYMO BVSLIDIO PRAE *poſito Arienſi, Catholici Regis Caroli à conſi lijs, Petrus Aegidius Antuerpien= ſis* S. D.

SVperioribus hiſce diebus ornatiſsime Buſlidi, miſit ad me THOMAS *ille* MORVS, *te quoq; teſte, cui notiſsimus eſt, eximium huius ætatis noſtræ decus,* Vtopiam *inſulam, paucis adhuc mortalibus cognitam, ſed dignã inprimis, quam ut pluſquam Platonicam omnes uelint cognoſcere, præſertim ab homine facundiſsimo ſic expreſſam, ſic depictam, ſic oculis ſubiectam, ut quoties lego, aliquanto plus mihi uidere uidear, quàm cũ ipſum* Raphaë*lem* Hythlod*æum (nam ei ſermoni æque interfui ac* MORVS *ipſe) ſua uerba ſonantem audirem.* Eti*am ſi uir ille haud uulgari præditus eloquẽtia ſic rẽ exponeret, ut facile appareret, eum non ea referre, quæ narrantibus alijs didiciſſet, ſed quæ cominus hauſiſſet oculis, & in quibus non exiguum tempus eſſet uerſatus, homo mea quidem ſententia, regionũ, hominum, & rerum experientia uel ipſo* Vlyſſe *ſuperior, & qualem octingentis hiſce annis nuſquam arbitrer natum, ad quem collatus* Veſpucius *nihil ui*

 diſſe pute=

diſſe putetur. Iam prætérquàm quòd uiſa quàm audi-ta narramus efficacius. aderat homini peculiaris quædam ad explicandas res dexteritas. Attamen eadem hæc quoties MORI *penicillo depicta contē-plor, ſic afficior, ut mihi uidear nonnunq̃ in ipſa uer-ſari Vtopia. Et hercule crediderim, Raphaëlem i-pſum minus in ea inſula uidiſſe per omne quinquē-nium quod illic egit, quàm in Mori deſcriptione ui-deri liceat. Tantum hic occurrit undiq; miraculo-rum, ut ambigam, quid primum aut potiſsimum ad-mirer, feliciſsimæ memoriæ fidem, quæ tot res audi-tas duntaxat, penè ad uerbum reddere potuerit. an prudentiam, qua uulgo ignotiſsimos fontes, undè o-mnia reipublicæ uel oriuntur mala, uel oriri poſ-ſent bona, ſic animaduertit. an orationis uim ac fa-cultatem, qua tanta ſermonis Latini puritate, tantis dicendi neruis, tot res cōplexus eſt, præſertim unus in tot publica ſimul & domeſtica negocia diſtractus. Verùm hæc omnia tu minus admiraris doctiſsime Buſlidi, qui familiari etiam conſuetudine penitus ha bes cognitum, homine maius ac propè diuinum ho-minis ingenium. In cæteris igitur nihil eſt, quod il-lius ſcriptis queam adijcere. Tantum tetraſtichū uer nacula Vtopienſium lingua ſcriptum, quod à Mori diſceſſu, fortè mihi oſtendit Hythlodæus apponen-dum curaui, præfixo eiuſdē gentis alphabeto, tū ad-iectis ad*

teſtis ad margines aliquot annotatiunculis. Nam *quod de inſulæ ſitu laborat* MORVS, *ne id quidē omnino tacuit* Raphaël, *quãquàm paucis admodum, ac uelut obiter attigit, uelut hoc alij ſeruans loco. Atque id ſanè, neſcio quo modo, caſus quidã malus utrique noſtrum inuidit. ſiquidem cum ea loqueretur* Raphaël, *adierat* Morum *è famulis quiſpiam, qui illi neſcio quid diceret in aurẽ, ac mihi quidẽ tanto attentius auſcultanti, comitũ quiſpiam, clarius, ob frigus opinor nauigatione collectum, tuſsiens, dicẽtis uoces aliquot intercepit.* Verùm *nõ conquieſcã, donec hãc quoq; partem ad plenũ cognouero, adeò ut non ſolùm ſitum inſulæ, ſed ipſam etiam poli ſublationem ſim tibi ad unguem redditurus, ſi modo incolumis eſt noſter* Hythlodæus. Nam *uarius de homine rumor adfertur, alij affirmãt periſſe in itinere. rurſum alij reuerſum in patriã, ſed partim ſuorum mores non ferentem, partim* Vtopiæ *deſyderio ſollicitatum, eò remigraſſe.* Nam *quòd huius inſulæ nomen nuſquàm apud* Coſmographos *reperiatur, pulchrè diſſoluit* Hythlodæus *ipſe.* Siquidem *fieri potuit, inquit, ut nomen quo ueteres ſint uſi, poſtea ſit commutatum. aut etiam illos hæc fugerit inſula, quando & hodie cõplures oriuntur terræ priſcis illis* Geographis *intactæ.* Quãquàm *quorſum attinet hic argumentis adſtruere fidem, quum* Morus *ille*

 ſit autor?

ſit autor? Cæterùm quod is ambigit de æditione, equidem laudo, & agnoſco uiri modeſtiam. At mihi uiſum eſt opus modis omnibus indignum, quod diu premeretur. & cum primis dignum, quod exeat in manus hominum, idq; tuo potiſſimum nomine commendatum orbi. uel quòd MORI *dotes tibi præcipuè ſint perſpectæ, uel quòd nemo magis idoneus, qui rectis conſilijs iuuet rempublicam, in qua iam annis compluribus ſumma cum laude uerſaris, tum prudētiæ, tum integritatis.*
Bene Vale ſtudiorum Mecœnas & huius ſeculi decus. Antuerpiæ.
Anno M. D. XVI.
Cal. Nouēb.

Thomas

Thomas Mo-
RVS PETRO AEGIDIO S. D.

PVdet me propémodum chariſſime Petre Ae- gidi, libellũ hunc de Vtopiana republica, poſt annum fermè ad te mittere, quem te non dubito intra ſeſquimenſem expectaſſe. quippe quum ſcires mihi demptum in hoc opere inueniẽdi laborem, neque de diſpoſitione quicquam fuiſſe cogitandum, cui tantum erant ea recitanda, quæ tecum unà pariter audiui narrantem Raphaëlem. quarè nec erat quod in eloquendo laboraretur, quãdo nec illius ſermo potuit exquiſitus eſſe, quum eſſet primùm ſubitarius, atque extemporalis, deinde hominis, ut ſcis, nõ perinde Latinè docti, quàm Græcè, & mea oratio quãto accederet propius ad illius neglectam ſimplicitatem, tanto futura ſit propior ueritati, cui hac in re ſoli curam & debeo & habeo. Fateor mi Petre, mihi adeò multum laboris his rebus paratis detractũ, ut penè nihil fuerit relictum. alioquin huius rei uel excogitatio, uel œconomia potuiſſet ab ingenio neque infimo, neque prorſus indocto poſtulare, tum temporis nonnihil, tum ſtudij. Quod ſi exigeretur, ut diſertè etiam res, non tantum uerè, ſcriberetur, id uerò à me præſtari, nullo tempore, nullo ſtudio

potuiſſet. Nunc uerò quum ablatis curis his, in quibus tantum fuit ſudoris exhauriendum, reſtiterit tantum hoc, uti ſic ſimpliciter ſcriberetur audita, nihil erat negocij. Sed huic tamen tam nihilo negocij peragendo, cætera negocia mea minus ferè quàm nihil temporis reliquerunt. Dum cauſas forenſeis aſsiduè alias ago, alias audio, alias arbiter finio, alias iudex dirimo; dum hic officij cauſa uiſitur, ille negocij: Dum foris totum fermè diem alijs impartior, reliquũ meis, relinquo mihi, hoc eſt literis, nihil. Nempe reuerſo domum, cum uxore fabulandum eſt, garriendum cum liberis, colloquendum cũ miniſtris. Quæ ego omnia inter negocia numero, quãdo fieri neceſſe eſt (neceſſe eſt autem, niſi uelis eſſe domi tuæ peregrinus) Et danda omnino opera eſt, ut quos uitæ tuæ comites, aut natura prouidit, aut fecit caſus, aut ipſe delegiſti, his ut te quàm iucundiſsimum compares, modò ut ne comitate corrumpas, aut indulgentia ex miniſtris dominos reddas. Inter hæc, quæ dixi, clabitur dies, menſis, annus. Quando ergo ſcribimus? Nec interim de ſomno quicquam ſum loquutus, ut nec de cibo quidem, qui multis non minus abſumit temporis, quàm ſomnus ipſe, qui uitæ abſumit fermè dimidium. At mihi hoc ſolum temporis adquiro, quod ſomno ciboque ſuffuror, quod quoniam parcum eſt, lentè, quia tamen aliquid, aliquando perfeci,

do perfeci, atque ad te mi Petre tranſmiſi Vtopiam, ut legeres, & ſi quid effugiſſet nos, uti tu admoneres. Quanquam enim non hac parte penitus diffido mihi (qui utinam ſic ingenio atque doctrina aliquid eſſem, ut memoria non uſquequaque deſtituor) non uſque adeò tamen confido, ut credam nihil mihi potuiſſe excidere. Nam & Ioannes Clemens puer meus, qui adfuit, ut ſcis, unà, ut quem à nullo patior ſermone abeſſe, in quo aliquid eſſe fructus poteſt, quoniam ab hac herba, qua & Latinis literis & Græcis cœpit euireſcere, egregiã aliquando frugem ſpero, in magnam me coniecit dubitationem. Siquidem quum, quantum ego recordor, Hythlodæus narrauerit Amauroticum illum pontem, quo fluuius Anidrus inſternitur, quingentos habere paſſus in longum, Ioannes meus ait, detrahendos eſſe ducentos, latitudinẽ fluminis haud ſupra trecentos ibi continere. Ego te rogo, rẽ ut reuoces in memoriam. Nam ſi tu cum illo ſentis, ego quoque adſentiar, & me lapſum credam. ſin ipſe non recolis, ſcribã, ut feci, quod ipſe recordari uideor mihi. nam ut maximè curabo, ne quid ſit in libro falſi, ita ſi quid ſit in ambiguo, potius mendaciũ dicam, quàm mentiar, quod malim bonus eſſe, quàm prudens. Quanquàm facilè fuerit huic mederi morbo, ſi ex Raphaële ipſo, aut præſens ſciſciteris, aut p literas.

Nota Theologicam differẽtiam inter mentiri & mendacium dicere.

quod neceſſe eſt facias, uel ob alium ſcrupulum, qui nobis incidit, neſcio mea ne culpa magis, an tua, an Raphaëlis ipſius. Nam neque nobis in mentem uenit quærere, neque illi dicere, qua in parte noui illius orbis Vtopia ſita ſit. Quod non fuiſſe prætermiſſũ ſic, uellem profectò mediocri pecunia mea redemptum. uel quòd ſubpudet me neſcire, quo in mari ſit inſula, de qua tam multa recenſeam. uel quòd ſunt apud nos unus & alter, ſed unus maximè uir pius & profeſſione Theologus, qui miro flagrat deſyderio adeundæ Vtopiæ, non inani & curioſa libidine colluſtrandi noua, ſed uti religionem noſtram, feliciter ibi cœptam foueat atque adaugeat. Quod quo faciat ritè, decreuit ante curare, ut mittatur à Pontifice, atque adeò ut creetur Vtopienſibus Epiſcopus, nihil eo ſcrupulo retardatus, quòd hoc antiſtitium ſit illi precibus impetrandum. Quippe ſanctum ducit ambitum, quem non honoris aut quæſtus ratio, ſed pietatis reſpectus pepererit. Quamobrem te oro mi Petre, uti aut præſens, ſi potes cõmodè, aut abſens per epiſtolam, compelles Hythlodæum, atque efficias, ne quicquam huic operi meo aut inſit falſi, aut ueri deſyderetur. Atque haudſcio, an præſtet ipſum ei librum oſtendi. Nam neque alius æque ſufficit, ſi quid eſt erratum, corrigere, neque is ipſe aliter hoc præſtare poteſt, quàm ſi quæ ſunt à me ſcripta, perlegerit.

Sanctus ambitus.

gerit. Ad hæc, fiet ut hoc pacto intelligas, accipiat ne libenter, an grauatim ferat, hoc operis à me conſcribi. Nempe ſi ſuos labores decreuit ipſe mandare literis, nolit fortaſſe me, neque ego certè uelim Vtopienſium per me uulgata republica, florem illi gratiamq; nouitatis hiſtoriæ ſuæ præripere. Quãquam, ut uerè dicam, nec ipſe mecum ſatis adhuc conſtitui, an ſim omnino æditurus. Etenim tam uaria ſunt palata mortalium, tam moroſa quorundam ingenia, tam ingrati animi, tam abſurda iudicia, ut cum his haud paulo felicius agi uideatur, qui iucundi atq; hilares, genio indulgent ſuo, quàm qui ſemet macerãt curis, ut ædant aliquid, quod alijs, aut faſtidientibus, aut ingratis, uel utilitati poßit eſſe, uel uoluptati. Plurimi literas neſciunt, multi contemnunt. Barbarus ut durum reijcit, quicquid non eſt planè barbarum. Scioli aſpernãtur ut triuiale, quicquid obſoletis uerbis non ſcatet. Quibuſdam ſolum placent uetera, pleriſq; tantum ſua. Hic tam tetricus eſt, ut non admittat iocos. hic tam inſulſus, ut non ferat ſales. tam ſimi quidam ſunt, ut naſum omnem, uelut aquam ab rabido morſus cane, reformident. adeò mobiles alij ſunt, ut aliud ſedentes probent, aliud ſtantes. Hi ſedent in tabernis, & inter pocula de ſcriptorum iudicant ingenijs, magnaq; cum autoritate condemnãt utcunque lubitum eſt, ſuis quenque ſcriptis, ueluti ca-

Ingrata hominum iudicia.

Simos, uocat homines nullo naſo.

pillitio

pillicio uellicantes, ipſi interim tuti, & quod dici ſolet ἔξω βέλους. quippe tam leues & abraſi undiq;, ut ne pilum quidem habeant boni uiri, quo poſsint apprehendi. Sunt præterea quidam tam ingrati, ut quum impenſe delectentur opere: nihilo tamen magis ament autorem. non abſimiles inhumanis hoſpitibus, qui quum opiparo conuiuio prolixè ſint excepti, ſaturi demum diſcedunt domum, nullis habitis gratijs ei, à quo ſunt inuitati. I nunc, & hominibus tam delicati palati, tam uarij guſtus, animi præterea tam memoris & grati, tuis impenſis epulum inſtrue. Sed tamen mi Petre, tu illud age, quod dixi, cum Hythlodæo: poſtea tamen integrum erit hac de re conſultare denuo. Quanquàm ſi id ipſius uoluntate fiat. quandoquidèm ſcribendi labore defunctus, nunc ſerò ſapio. quod reliquum eſt de ædendo, ſequar amicorũ conſilium, atq; in primis tuum. Vale dulciſsime Petre Aegidi cum optima coniuge: ac me ut ſoles ama, quando ego te amo etiam plus quàm ſoleo.

Prouerbium

Mira collatio.

Sermonis

Sermonis quẽ

RAPHAEL HYTHLODAEVS VIR
eximius de optimo reipublicæ ſtatu habuit, liber pri
mus, per illuſtrem uirũ Thomam *Morum in=*
clytæ Britanniarum *urbis* Londini *&*
ciuem, & Vicecomitem.

QVVM *non exigui mométi negotia quædam inuictiſsimus* Angliæ *rex* HENRICVS *eius nominis octa=uus, oĩbus egregij principis artibus ornatiſsimus, cum ſereniſsimo Caſtellæ principe* CAROLO *controuerſa nuper habuiſſet, ad ea tractanda, componendaq́; oratorem me legauit in* Flandriam, *comitem & collegam uiri incomparabilis Cuthberti Tũſtalli, quem ſacris ſcrinijs nuper ingenti omnium gratulatione præfecit, de cuius ſanè laudibus nihil à me dicetur, non quòd uerear ne parùm ſynceræ fidei teſtis habenda ſit amicitia, ſed quòd uirtus eius, ac doctrina maior eſt, q̃ ut à me prædicari poſsit, tum notior ubique, atque illuſtrior, quàm ut debeat, niſi uideri uelim ſolem lucerna, quod aiũt, oſtendere.* Occurrerunt *nobis* Brugis *(ſic enim conuenerat) hi quibus à principe negocium demãdabatur, egregij uiri oẽs. in his præfectus* Brugenſis *uir magnificus,*

Cuthbertus Tunſtallus.

Parœmia.

gnificus, princeps & caput erat: cæterùm os & pe ctus Georgius Temſicius Caßiletanus Præpoſitus, non arte ſolùm, uerumetiam natura facundus, ad hæc iureconſultißimus, tractandi uerò negocij cùm ingenio, tum aßiduo rerum uſu eximius artifex. ubi ſemel atque iterum congreſſi, quibuſdam de rebus non ſatis conſentiremus, illi, in aliquot dies uale nobis dicto, Bruxellas profecti ſunt, principis oraculum ſciſcitaturi. Ego me interim (ſic enim res ferebat) Antuerpiam confero. Ibi dum uerſor, ſæpe me inter alios, ſed quo non alius gratior, inuiſit Petrus Aegidius Antuerpiæ natus, magna fide, & loco apud ſuos honeſto, dignus honeſtißimo, quippe iuuenis haud ſcio doctior ne, an moratior. eſt enim & optimus & literatißimus, ad hæc animo in omnes candido, in amicos uerò tam propẽſo pectore, amore, fide, adfectu tam ſyncero, ut uix unum aut alterum uſquàm inuenias, quem illi ſentias omnibus amicitiæ numeris eſſe conferendum. Rara illi modeſtia, nemini longius abeſt fucus, nulli ſimplicitas ineſt prudentior. Porrò ſermone tam lepidus, & tam innoxiè facetus, ut patriæ deſyderium, ac laris domeſtici, uxoris, & liberorum, quorum ſtudio reuiſendorum nimis quàm anxiè tenebar (iam tum enim plus quatuor menſibus abfueram domo) magna ex parte mihi dulcißima conſuetudine ſua, & mellitiſſima con-

Petrus Aegidius.

ſima confabulatione leuauerit. Hunc, quum die quadam in templo diuæ Mariæ, quod & opere pulcherrimum, & populo celeberrimum eſt, rei diuinæ interfuiſſem, atque peracto ſacro, pararem inde in hoſpitium redire, fortè colloquentem uideo cum hoſpite quodam, uergẽtis ad ſenium ætatis, uultu aduſto, promiſſa barba, penula neglectim ab humero depẽdente, qui mihi ex uultu atque habitu nauclerus eſſe uidebatur. At Petrus ubi me conſpexit, adit ac ſalutat, reſpondere conantem ſeducit paululum, & uides inquit hunc? (ſimul deſignabat eum cum quo loquentem uideram) eum inquit, iam hinc ad te recta parabam ducere. Veniſſet, inquam, pergratus mihi tua cauſa. Imo, inquit ille, ſi noſſes hominẽ, ſua. Nam nemo uiuit hodie mortalium omnium, qui tantam tibi hominum, terrarumq́; incognitarũ narrare poſſit hiſtoriam, quarum rerum audiendarum ſcio auidiſsimum eſſe te. Ergo, inquam, non peſsimè coniectaui. Nam primo aſpectu protinus ſenſi, hominem eſſe nauclerum. Atqui, inquit, aberraſti longiſsimè, nauigauit quidem non ut Palinurus, ſed ut Vlyſſes: imò uelut Plato. Nempe Raphaël iſte, ſic enim uocatur gẽtilicio nomine Hythlodæus, & Latinæ linguæ non indoctus, & Græcæ doctiſsimus (cuius ideò ſtudioſior quàm Romanæ fuit, quoniam totum ſe addixerat philoſophiæ) qua in re nihil quod alicuius momenti ſit,

menti ſit, præter Senecæ quædã ac Ciceronis extare latinè cognouit) relicto fratribus patrimonio, quod ei domi fuerat (eſt enim Luſitanus) orbis terrarum contemplandi ſtudio, Americo Veſpucio ſe adiũxit, atque in tribus poſterioribus illarum quatuor nauigationum, quæ paſſim iam leguntur, perpetuus eius comes fuit, niſi quòd in ultima cum eo non rediјt. Curauit enim atq; adeò extorſit ab Americo, ut ipſe in his XXIIII. eſſet. qui ad fines poſtremæ nauigationis in Caſtello relinquebãtur. Itaq; relictus eſt, uti obtẽperaretur animo eius, peregrinationis magis, q̃ ſepulchri curioſo, quippe cui hæc aſſiduè ſunt in ore, Cœlo tegitur, qui non habet urnam, & Vndiq; ad ſuperos tantundem eſſe uiæ. Quæ mens eius, niſi deus ei propitius adfuiſſet, nimio fuerat illi conſtatura. Cæterùm poſtquàm digreſſo Veſpucio multas regiones cum quinque Caſtellanorum comitibus emenſus eſt, mirabili tandem fortuna Taprobanen delatus inde peruenit in Caliquit, ubi repertis commodè Luſitanorum nauibus, in patriam deniq; præter ſpẽ reuehitur. Hæc ubi narrauit Petrus, actis ei gratiјs, quod tam officioſus in me fuiſſet, ut cuius uiri colloquiũ mihi gratum ſperaret, eius uti ſermone fruerer, tantam rationem habuiſſet, ad Raphaëlem me cõuerto, tum ubi nos mutuo ſalutaſſemus, atq; illa cõmunia dixiſſemus, quæ dici in primo hoſpitũ cõgreſſu ſolent, inde do-

Apophthegma.

nde domum meam digredimur, ibiq́; in horto cõſi=lentes in ſcamno ceſpitibus herbeis conſtrato, conſa=bulamur. Narrauit ergo nobis, quo pacto poſtea=quàm Veſpucius abierat, ipſe ſocijq́; eius, qui in Ca=ſtello remãſerant, conueniẽdo atq; blandiendo cœpe=rint ſe paulatim eius terræ gentibus inſinuare, iam=que non innoxiè modò apud eas, ſed etiam familia=riter uerſari, tum principi cuidã (cuius & patria mi=hi, & nomẽ excidit) grati, clariq́; eſſe, eius liberalita=te narrabat cõmeatũ atq; uiaticũ ipſi & quinq́; eius comitibus affatim fuiſſe ſuppeditatum, cum itineris (quod per aquam ratibus, per terram curru perage=bãt) fideliſsimo duce, qui eos ad alios principes, quos diligenter commendati petebant, adduceret. Nam poſt multorum itinera dierũ, oppida atq; urbes aie=bat reperiſſe ſe, ac non peſsimè inſtitutas, magna po=pulorum frequentia, reſpublicas. Nempe ſub æqua=toris linea tum hinc atq; inde ab utroq́; latere, quã=tum ferè ſpatij ſolis orbita complectitur. uaſtas obia=cére ſolitudines perpetuo feruore torridas. Squalor undiq́;, & triſtis rerum facies, horrida atq; inculta omnia, feris habitata ſerpentibusq́;, aut deniq; homi=nibus neq; minus efferis quàm ſint beluæ, neque mi=nus noxijs. Cæterùm ubi longius euectus ſis, paula=tim omnia manſueſcere, cœlum minus aſperũ, ſolum uirore blandum, mitiora animantium ingenia, tãdem

aperiri

*aperiri populos, urbes, oppida, in his aßidua non in=
ter ſe modò, ac finitimos, ſed procul etiam diſsitas gẽ
tes, terra mariq́; commercia. Indè ſibi natam facul=
tatem, multas ultro citroq́; terras inuiſendi, quòd nul
la nauis ad iter quodlibet inſtruebatur, in quam non
ille, comitesq́; eius libentiſsimè admittebantur. Naues
quas primis regionibus conſpexerunt, carina plana
fuiſſe narrabat. uela conſutis papyris aut uiminibus
intendebantur, alibi coriacea. poſt uerò acuminatas
carinas, canabea uela repererunt, omnia deniq́; no=
ſtris ſimilia. nautæ maris ac cœli non imperiti. Sed
miram ſe narrabat iniſſe gratiam, tradito magne=
tis uſu, cuius antea penitus erant ignari. ideoq́; ti=
midè pelago conſueuiſſe ſeſe, neque aliàs temerè, q̃
æſtate credere. Nunc uerò eius fiducia lapidis con=
temnunt hyemem, ſecuri magis, quàm tuti, ut peri=
culum ſit, ne quæ res magno eis bono futura puta=
batur, eadem per imprudentiam magnorum cauſa
malorum fiat. Quid quoq́; in loco ſe uidiſse narra=
uit, & longum fuerit explicare, neq́; huius eſt ope=
ris inſtitutum, & alio fortaſſe loco dicetur à nobis,
præſertim quicquid ex uſu fuerit non ignorari, qua=
lia ſunt in primis ea, quæ apud populos uſquàm ci=
uiliter cõuiuẽtes animaduertit, rectè prudẽterq́; pro=
uiſa. His enim de rebus & nos auidiſsimè rogaba-
mus, & ille libentiſsimè diſſerebat, omiſſa interim*

inquiſitione

nquiſitione monſtrorum, quibus nihil eſt minus no=
uum. Nam Scyllas & Celenos rapaces, & Leſtrigo=
nas populiuoros, atque eiuſcemodi immania portẽta,
nuſquàm ferè non inuenias, at ſanè ac ſapienter in=
ſtitutos ciues haud reperias ubilibet. Cæterùm, ut
multa apud nouos illos populos adnotauit perperã
conſulta, ſic haud pauca recenſuit, undè poßint exẽ=
pla ſumi corrigendis harum urbium, nationum, gen
tium, ac regnorum erroribus idonea, alio, ut dixi,
loco à me commemoranda. Nunc ea tantum refer=
re animus eſt, quæ de moribus atq; inſtitutis narra=
bat Vtopienſium, præmiſſo tamen eo ſermone, quo
uelut tractu quodam ad eius mentionem reipublicæ
deuentum eſt. Nam quum Raphaël prudentißimè re
cenſuiſſet, alia hic, alia illic errata, utrobiq; certè plu
rima, tum quæ apud nos, quæue item ſunt apud illos
cauta ſapientius, quum uniuſcuiusq; populi mores
atque inſtituta ſic teneret, tanquàm in quẽcunq; lo=
cum diuertiſſet, totam ibi uitã uixiſſe uideretur; ad=
miratus hominem Petrus. Miror profectò mi Rapha
ël, inquit, cur te regi cuipiam non adiungas, quorum
neminem eſſe, ſatis ſcio, cui tu non ſis futurus uehe=
menter gratus, utpote quem hac doctrina, atque hac
locorum hominumq; peritia non oblectare ſolum, ſed
exemplis quoque inſtruere, atque adiuuare conſilio
ſis idoneus, ſimul hoc pacto & tuis rebus egregie

conſulueris, & tuorum omnium commodis magno eſſe adiumento poßis. Quod ad meos attinet, inquit ille, non ualde commoueor, nempe in quos mediocriter opinor me officij mei partes impleuiſſe. nam quibus rebus alij non niſi ſenes & ægri cedunt, imò tum quoque ægrè cedunt, quum amplius retinere non poſſunt, eas res ego non ſanus modò ac uegetus, ſed iuuenis quoque cognatis amicisq; diſpartiui, quos debere puto hac mea eſſe benignitate contentos, neq; id exigere atq; expectare præterea, ut memet eorum cauſa regibus in ſeruitium dedam. Bona uerba inquit Petrus, mihi uiſum eſt non ut ſeruias regibus, ſed ut inſeruias. Hoc eſt, inquit ille, una ſyllaba plusquàm ſeruias. At ego ſic cẽſeo, inquit Petrus, quoquo tu nomine rem appelles, eam tamen ipſam eſſe uiam, qua non alijs modò & priuatim, & publicè poßis conducere, ſed tuam quoque ipſius conditionem reddere feliciorem. Feliciorem ne inquit Raphaël, ea uia facerem, à qua abhorret animus? Atqui nunc ſic uiuo ut uolo, quod ego certè ſuſpicor paucißimis purpuratorum contingere. Quin ſatis eſt eorum, qui potentum amicitias ambiunt, ne magnam putes iacturam fieri, ſi me atque uno aut altero mei ſimilibus ſint cariturі. Tum ego perſpicuum eſt, inquam, te mi Raphaël, neque opum eſſe, neque potentiæ cupidum, atque ego profectò huius tuæ

mentis

mētis hominem non minus ueneror ac ſuſpicio, quàm eorum quemuis, qui maximè rerum ſunt potētes. Cæterùm uideberis planè rē te atque iſthoc animo tuo tam generoſo, tam uerè philoſopho dignā facturus, ſi te ita compares, ut uel cum aliquo priuatim incommodo ingenium tuum atque induſtriā publicis rebus accommodes, quod nunquàm tanto cum fructu queas, quanto ſi à conſilijs fueris magno alicui principi, eiq́; (quod te facturum certè ſcio) recta atq; honeſta perſuaſeris. Nempe à principe bonorum malorumq́; omnium torrens in totum populum, uelut à perenni quodam fonte promânat. In te uerò tam abſoluta doctrina eſt, ut uel citra magnum rerum uſum, porrò tanta rerum peritia, ut ſine ulla doctrina, egregiū conſiliarium cuiuis regum ſis præſtaturus. Bis erras, inquit ille, mi More, primùm in me, deinde in re ipſa. nam neque mihi ea eſt facultas, quam tu tribuis, & ſi maximè eſſet, tamē quum ocio meo negociū faceſſerem, publicam rem nihil promoueam. Primùm enim principes ipſi plerīq; omnes militaribus ſtudijs (quorum ego neque peritiam habeo, neq; deſydero) libentius occupantur, quàm bonis pacis artibus, maiusq́; multo ſtudium eſt, quibus modis per fas ac nefas noua ſibi regna pariant, quàm uti parta bene adminiſtrēt. Præterea quicunque regibus à cōſilio ſunt, eorū nemo eſt qui non aut uerè tantū ſapit,

ut non egeat, aut tantum ſibi ſapere uidetur, ut non libeat alterius probare conſilium, niſi quod abſurdiſſimis quibusq; dictis aſſentiuntur & ſupparaſitantur eorum, quos ut maximè apud principem gratiæ, ſtudent aſſentatione demereri ſibi. Et certè ſic eſt natura comparatum, ut ſua cuiq; inuenta blandiantur. Sic & coruo ſuus arridet pullus, & ſuus ſimiæ catulus placet. Quod ſi quis in illo cœtu uel alienis inuidentium, uel præferentium ſua, aliquid afferat, qđ aut alijs temporibus factum legit, aut alijs fieri locis uidit, ibi qui audiunt, perinde agunt, ac ſi tota ſapientiæ ſuæ periclitaretur opinio, & poſt illa pro ſtultis planè ſint habendi, niſi aliquid ſufficiant inuenire, quod in aliorum inuentis uertant uitio. Si cætera deſtituant, tum huc confugiunt, hæc noſtris inquiunt, placuêre maioribus, quorum prudētiam utinam nos æquaremus. itaq; hoc dicto ueluti egregiè perorata re, conſidunt. Tanquàm magnum ſit periculū, ſi quis ulla in re deprehendatur maioribus ſuis ſapientior. à quibus tamen ut quicq; optimè conſultum eſt, ita æquiſſimo animo ualere ſinimus. at ſi qua de re potuit conſuli prudentius, eam protinus anſam cupidè arreptam mordicus retinemus. Itaq; in hæc ſuperba, abſurda, ac moroſa iudicia, cum ſæpe alibi, tum ſemel in Anglia quoque incidi. Obſecro inquam, fuiſti apud nos? Fui inquit, atq; aliquot menſes ibi ſum uerſatus,

uerſatus non multò poſt eam cladem, qua Anglorum occidentalium ciuile aduerſus regem bellum, miſeranda ipſorum ſtrage compreſſum eſt. Interea multum debui reuerēdiſsimo patri Ioanni Mortono Cāuarienſi Archiepiſcopo & Cardinali, ac tam quoque Angliæ Cancellario, uiro mi Petre (nam Moro cognita ſum narraturus) nō autoritate magis, quàm prudentia ac uirtute uenerabili. Etenim ſtatura ei mediocris erat, nec ætati quanquàm ſeræ cedens. uultus quem reuereare non horreas. in congreſſu non difficilis, ſerius tamen & grauis. libido erat aſperius interdum compellando ſupplicantes experiri, ſed ſine noxa, quid ingenij, quam animi præſentiam quiſq; præ ſe ferret, qua uelut cognata ſibi uirtute, modò abeſſet impudentia delectabatur, & ut idoneam ad res gerendas amplectebatur. Sermo politus & efficax, Iuris magna peritia, ingenium incomparabile, memoria ad prodigium uſque excellens. Hæc enim natura egregia diſcendo atq; exercendo prouexit. Huius conſilijs rex plurimum fidere, multum reſp. uiti (quum ego aderam) uidebatur. quippe qui ab prima ferè iuuēta protinus à ſchola coniectus in aulam, maximis in negocijs per omnem uerſatus ætatem, ac uarijs fortunæ æſtibus aſsiduè iactatus, prudentiam rerum (quæ ſic recepta non facile elabitur) multis magniſq; cum periculis didicerat. Forte fortuna

quum die quodam in eius menſa eſſem, laicus qui=
De legibus parũ æquis. dam legum ueſtratium peritus aderat, is neſcio un=
dè nactus occaſionem, cœpit accuratè laudare, rigi=
dam illam iuſtitiã, quæ tum illic exercebatur in fu=
res, quos paßim narrabat nõnunquàm ſuſpendi ui=
ginti in una cruce, atq; eo uehementius dicebat ſe mi
rari, cũ tam pauci elaberentur ſupplicio, quo malo
fato fieret, uti tã multi tamen ubiq; graſſarẽtur. Tũ
ego, auſus enim ſum liberè apud cardinalem loqui,
nihil mireris inquam, Nam hæc punitio furũ & ſu=
pra iuſtum eſt, & non ex uſu publico. Eſt enim ad
uindicãda furta nimis atrox, nec tamen ad refrenã=
da ſufficiẽs. Quippe neq; furtum ſimplex tã ingens
facinus eſt, ut capite debeat plecti, neq; ulla pœna eſt
tanta, ut ab latrocinijs cohibeat eos, qui nullam aliam
artem quærendi uictus habent. Itaque hac in re non
uos modò, ſed bona pars huius orbis imitari uidetur
malos præceptores, qui diſcipulos uerberant libenti
Qua ratio= ne fieri poſ= ſit, ne tã mul ti ſint fures. us, quàm docent. Decernuntur enim furanti grauia
atq; horrenda ſupplicia, cũ potius multo fuerit pro
uidendum, uti aliquis eſſet prouentus uitæ, ne cui=
quàm tam dira ſit furandi primum, dehinc pereundi
neceßitas. Eſt inquit ille, ſatis hoc prouiſum, ſunt ar
tes mechanicæ, eſt agricolatio, ex his tueri uitam li
ceat, ni ſponte mali eſſe mallent. At non ſic euades in=
quam. Nam primum omittamus eos, qui ſæpe uel

ab externis

b externis bellis, uel ciuilibus mutili redeunt domũ,
t nuper apud uos à Cornubienſi *prælio, & non ita*
ridem è Gallico, *qui uel* Reip. *impendunt membra,*
el regi, quos neq; priſtinas artes exercere debilitas
atitur, neq; ætas nouam diſcere. hos inquam omit-
amus, quando bella per intermiſſas uices cõmeant,
a contemplemur, quæ nullo die non accidunt. Tan
us eſt ergo nobilium numerus, qui non ipſi modò
egant ocioſi tanquàm fuci laboribus aliorum, quos
uta ſuorum prædiorum colonos augendis rediti-
us ad uiuum uſq; radunt. Nam eam ſolam fruga-
itatem nouère, homines alioquin ad mendicitatem
ſq; prodigi, uerùm immenſam quoque ocioſorum
ipatorum turbam circunferunt, qui nullam unquàm
uærendi uictus artem didicere. Hi *ſimulatq; herus*
bierit, aut ipſi ægrotauerint, eijciũtur illico. nam &
cioſos libentius quàm ægrotos alũt, & ſæpe mori-
ntis hæres non protinus alendæ ſufficit paternæ fa
iliæ. interim illi eſuriunt ſtrenuè, niſi ſtrenuè latro
inẽtur. Nã quid faciant? Siquidem ubi errando pau-
ulum ueſtes ac ualetudinem attriuere, morbo iam
qualidos, atque obſitos pannis, neque generoſi di-
gnantur accipere; neque audent ruſtici, non ignari
um, qui molliter educatus in ocio ac delicijs, ſolitus
it accinctus acinace ac cetra, totam uiciniam uultu
ebulonico deſpicere, & cõtemnere omnes præ ſe;

haudquaquàm idoneum fore, qui cum ligone ac marra, maligna mercede, ac uictu parco, fideliter inſeruiat pauperi. Ad hæc ille, atqui nobis inquit, hoc hominum genus in primis fouendum eſt. in his enim, utpote hominibus animi magis excelſi ac generoſioris, quàm ſunt opifices aut agricolæ, conſiſtunt uires ac robur exercitus, ſi quando ſit confligendũ bello. Profectò inquam ego, eadem opera dicas licet, belli gratia fouendos eſſe fures, quibus haud dubiè nũquàm carebitis, dum habebitis hos. Quin neq; latrones ſunt inſtrenui milites, neq; milites ignauißimi latronum. adeò inter has artes bellè conuenit. At hoc uitium tamen frequens eſt uobis, non proprium. eſt enim omnium ferè gentium commune. Nam Gallias infeſtat alia præterea peſtis peſtilentior. Tota patria ſtipendiarijs in pace quoq; (ſi illa pax eſt) oppleta atq; obſeſſa militibus, eadem perſuaſione inductis, qua uos ocioſos hic miniſtros alendos eſſe cenſuiſtis. nempe quod Moroſophis uiſum eſt, in eo ſitam eſſe publicam ſalutem, ſi in promptu ſemper adſit ualidum firmumq; præſidium, maximè ueteranorum. neq; enim confidunt inexercitatis quicquàm. ut uel ideo quærendum eis bellum ſit, ne imperitos habeant milites, & homines iugulandi gratis, ne (ut habet facetè Saluſtius) manus aut animus incipiat per ocium torpeſcere. At quàm ſit pernicioſum huiuſmodi

Quam perniciem adſerant perpetua militium præſidia.

iuſmodi beluas alere, & Gallia ſuo malo didiát, & Rhomanorum, Carthagnenſium, ac Syrorum, tum multarum gentium exempla declarant, quorum omnium non imperium modò, ſed agros quoque, atq; adeò urbes ipſas parati ipſorum exercitus alijs atq; alijs occaſionibus euerterunt. Quàm uerò non magnopere neceſſarium, uel hinc eluceſcit, quòd ne Galli quidem milites armis ab unguiculis exercitatißimi cum euocatis comparati ueſtris, admodum ſæpe glo riantur, ſuperiores ſeſe diſceßiſſe, ut nè quid dicam amplius, ne præſentibus uidear adblandiri uobis. Sed nec ueſtri illi uel opifices urbici, uel rudes atque agreſtes agricolæ, ocioſos generoſorum ſtipatores creduntur ualde pertimeſcere, niſi aut hi quibus ad uires atque audaciam corpus contigit ineptius, aut quorum animi uis inopia rei familiaris infringitur, adeò periculum nullum eſt, ne quorum ualida & ro buſta corpora (neque enim niſi ſelectos dignantur generoſi corrumpere) nunc uel clangueſcunt ocio, uel negocijs propè muliebribus emolliũtur, ijdem bo nis artibus inſtructi ad uitam, & uirilibus exercitati laboribus effœminentur. Certè utcunq; ſeſe hæc habet res, illud mihi nequaquã uidetur publicæ rei cõducere in euentum belli, quod nunquam habetis, niſi quum uultis, infinitam eius generis turbam alere, quod infeſtat pacem, cuius tanto maior haberi ratio,

quàm

quàm belli debeat. Neque hæc tamen ſola eſt furandi neceſſitas, eſt alia magis, quantum credo, peculiaris uobis. Quænam eſt ea? inquit Cardinalis. Oues inquam ueſtræ, quæ tam mites eſſe, támque exiguo ſolent ali, nunc (uti fertur) tam edaces atq; indomitæ eſſe cœperunt, ut homines déuorent ipſos, agros, domos, oppida uaſtent ac depopulentur. Nempe quibuſcunque regni partibus naſcitur lana tenuior, atque ideò precioſior, ibi nobiles & generoſi, atq; adeò Abbates aliquot ſancti uiri, non his contenti reditibus fructibúſque annuis, qui maioribus ſuis ſolebant ex prædijs creſcere: nec habentes ſatis, quòd ocioſè ac lautè uiuentes, nihil in publicum proſint, niſi etiam obſint, aruo nihil relinquũt, omnia claudunt paſcuis, demoliuntur domos, diruũt oppida, templo duntaxat ſtabulandis ouibus relicto, & tanquàm parum ſoli perderent apud uos, ferarũ ſaltus ac uiuaria, illi boni uiri habitationes omnes, & quicquid uſquàm eſt culti, uertunt in ſolitudinem. Ergo ut unus helluo inexplebilis ac dira peſtis patriæ, continuatis agris, aliquot millia iugerum uno circundet ſepto, eijciuntur coloni quidam, ſuis etiam aut circumſcripti fraude, aut ui oppreſſi exuuntur, aut fatigati iniurijs, adigũtur ad uenditionem. Itaq; quoquo pacto emigrant miſeri, uiri, mulieres, mariti, uxores, orbi, uiduæ, parẽtes cum paruis liberis, &

numeroſa

numeroſa magis quàm diuite familia, ut multis opus habet manibus res ruſtica: emigrant inquam, è notis atque aſſuetis laribus, nec inueniunt quo ſe recipiant, ſuppellectilem omnem haud magno uendibilem, etiam ſi manere poßit emptorem, quũ extrudi neceſſe eſt, minimo uenundant. id quum breui erran do inſumpſerint, quid reſtat aliud deniq;, quàm uti furentur, & pendeant iuſte ſcilicet, aut uagentur atq; mendicẽt. quanquàm tũ quoq; uelut errones conijciuntur in carcerem, quòd ocioſi obambulent, quorum operam nemo eſt qui conducat, quum illi cupidißimè offerant. Nam ruſticæ rei cui aſſueuerunt, nihil eſt quod agatur, ubi nihil ſeritur. Siquidem unus opilio atque bubulcus ſufficit ei terræ depaſcendæ pecoribus, in cuius cultum, ut ſementi faciendæ ſufficeret, multæ poſcebantur manus. Atque hac ratione fit, ut multis in locis annona multo ſit carior. Quin lanarum quoque adeò increuit precium, ut à tenuioribus, qui pannos inde ſolent apud uos conficere, prorſus emi non poßint, atq; ea ratione plures ab opere ablegantur in ocium. Nam poſt aucta paſcua infinitam ouium uim abſumpſit tabes, uelut eorum cupiditatem uiciſcente deo, immiſſa in oues lue, quam in ipſorum capita contortã eſſe fuerat iuſtius. Quod ſi maximè increſcat ouium numerus, precio nihil decreſcit tamen. quod earum ſi monopolium

appellari

appellari non poteſt quod non unus uendit, certè oligopolium eſt. Reciderunt enim ferè in manus paucorum, eorundemq́; diuitum, quos nulla neceßitas urget ante uendendi quàm libet, nec ante libet quàm liceat quanti libet. Iam cætera quoque pecorum genera, ut æque cara ſint, eadem ratio eſt, atq; hoc etiam amplius, quòd dirutis uillis, atque imminuta re ruſtica, non ſint qui fœturam curent. Neq; enim diuites illi, ut ouium, ſic etiam armentorum fœtus èducant: ſed aliundè macra empta uili, poſteaquàm ſuis paſcuis pinguërint, magno reuendunt. Ideoq́;, ſicuti reor, nondum ſentitur totum huius rei incommodum. Nempe adhuc his modò locis reddunt cara, ubi uendunt. cæterum ubi aliquandiu celerius extulerint illinc, quàm naſci poßint, tum demum ibi quoque paulatim decreſcente copia, ubi coëmuntur, neceſſe eſt hic inſigni laboretur inopia. Ita qua re uel maximè felix hæc ueſtra uidebatur inſula, iam ipſam paucorum improba cupiditas uertit in perniciem. Nã hæc annonæ charitas in cauſa eſt, cur quiſq; quàm poßit plurimos è familia dimittat, quo quæſo niſi mendicatum, aut quod generoſis animis perſuadeas facilius latrocinatum? Quid quod ad miſeram hanc egeſtatem, atq; inopiam adiũgitur importuna luxuries. Nam & miniſtris nobilium, & opificibus, & ipſis propemodum ruſticis, & omnibus deniq; ordinibus,

multum

multum eſt inſolentis apparatus in ueſtibus, nimius in uictu luxus. Iam *ganea, luſtra, lupanar, & aliud lupanar tabernæ uinariæ, ceruiſiariæ. poſtremo tot improbi ludi, alea, charta, fritillus, pila, ſphæra, diſcus, an non hæc celeriter exhauſta pecunia, recta ſuos myſtas mittunt aliquò latrocinatum?* Has *pernicioſas peſtes eijcite, ſtatuite, ut uillas atque oppida ruſtica, aut hi reſtituant, qui diruêre, aut ea cedant repoſituris, atque ædificare uolentibus.* Refrenate *co emptiones iſtas diuitum, ac uelut monopolij exercendi licentiam.* Pauciores *alantur ocio, reddatur agricolatio, lanificium inſtauretur, ut ſit honeſtum negocium, quo ſe utiliter exerceat ocioſa iſta turba, uel quos hactenus inopia fures fecit, uel qui nunc erro nes, aut ocioſi ſunt miniſtri, fures nimirum utrique futuri.* Certè *niſi his malis medemini, fruſtra iactetis exercitam in uindicanda furta iuſtitiam, nempe ſpecioſam magis, quàm aut iuſtã aut utilem. Siquidem quum peßimè ſinitis educari, & mores paulatim ab teneris annis corrumpi; puniendos uidelicet, tum demum quum ea flagitia uiri deſignent, quorũ ſpem de ſe perpetuam à pueritia uſq; præbuerant, quid aliud quæſo quàm facitis fures, & ijdem plectitis?* Iam *me hæc loquente iuris ille conſultus interim ſe ad dicendum compoſuerat, ac ſtatuerat ſecum, modo illo ſolenni diſputantium uti, qui diligentius re-*

petunt

petunt quàm reſpondent, adeò bonam partem laudis ponunt in memoria. Belle, inquit, dixiſti profectò, quum ſis uidelicet hoſpes, qui magis audire his de rebus aliquid potueris, quàm exactè quicquàm cognoſcere, id quod ego paucis efficiā perſpicuum. Nam primùm ordine recēſebo, quæ tu dixiſti: deinde oſtendam, quibus in rebus impoſuit tibi noſtrarum rerū ignoratio. poſtremò rationes tuas omnes diluam atque diſſoluam. Igitur ut à primo quod ſum pollicitus, exordiar, quatuor mihi uiſus es: Tace, inquit Cardinalis, nam haud reſponſurus paucis uidêris, qui ſic incipias. Quamobrem leuabimus in præſenti te hac reſpondendi moleſtia, ſeruaturi tamen integrū id munus tibi in proximum congreſſū ueſtrum, quem (niſi quid impediat, aut te, aut Raphaëlem hunc) craſtinus dies uelim referat. Sed interim abs te mi Raphaël, per quam libenter audierim, quare tu furtum putes ultimo ſupplicio non puniendum quámue aliam pœnam ipſe ſtatuas, quæ magis conducat in publicum. nam tolerandum ne tu quidem ſentis. At ſi nunc per mortem quoque, tamen in furtū ruitur, propoſita ſemel uitæ ſecuritate, quæ uis, quis metus poſſet abſterrere maleficos? qui mitigatione ſupplicij, uelut præmio quodam ad maleficium ſe inuitatos interpretarentur? Omnino mihi uidetur, inquam, pater benigniſſime, homini uitam eripi

Expreſſit morē ei Cardinalî familiarem interpellandi ſi quis loquaci9 ageret.

tam eripi propter ereptā pecuniam, prorſus iniquū eſſe. Siquidem cum humana uita ne omnibus qui=dem fortunæ poſſeſſionibus paria fieri poſſe arbi=tror. Quòd ſi læſam iuſtitiam, ſi leges uiolatas, hac rependi pœna dicant, haud pecuniam: quid ni meri=to ſummum illud ius, ſumma uocetur iniuria? Nam neq; legum probanda ſunt tam Manliana imperia, ut ſicuti in leuiſſimis parum obtēperetur, illico ſtrin gant gladium: neq; tam Stoïca ſcita, ut omnia pecca ta adeò exiſtiment paria, uti nihil iudicent intereſſe, occidat ne aliquis hominem, an nummum ei ſurri=piat, inter quæ (ſi quicquàm æquitas ualet) nihil o=mnino ſimile aut affine. Deus uetuit occidi quen=quàm, & nos tam facilè occidimus ob ademptā pe=cuniolam? Quod ſi quis interpretetur, illo dei iuſſu interdictam necis poteſtatem, niſi quatenus huma=na lex declaret occidendum, quid obſtat quo minus homines eodem modo conſtituant inter ſe, quate=nus ſtuprum admittendum ſit, adulterandum, peie=randum? Siquidem quum deus non alienæ mo=dò, uerumetiam ſuæ cuique mortis ius ademerit, ſi hominum inter ſe conſenſus, de mutua cede certis placitis conſentientium, adeò debet ualere, ut illius præcepti uinculis eximat ſuos ſatellites, qui ſine ullo exemplo dei eos interemerint, quos humana ſanctio iuſſit occidi: an non hoc pacto præceptum illud dei

Mãliana im peria ex Liuio.

tantum

tantum iuris eſt habiturum, quantum humana iura permiſerint? ac fiet nimirum, ut ad eundē modum omnibus in rebus ſtatuant homines, quatenus diuina mandata conueniat obſeruari. Deniq; *lex* Moſaica, *quanquàm inclemens & aſpera: nempe in ſeruos, & quidem obſtinatos lata, tamen pecunia furtum haud morte mulctauit.* Ne *putemus deū in noua lege clementiæ, qua pater imperat filijs, maiorem indulſiſſe nobis inuicem ſæuiendi licentiam.* Hæc *ſunt, cur non licere putem.* Quàm *uerò ſit abſurdum, atque etiam perniciosūm reipub: furem, atq; homicidam ex æquo puniri, nemo eſt, opinor, qui neſciat.* Nempe *quum latro conſpiciat non minus imminere diſcriminis dū taxat furti damnato; quàm ſi præterea conuincatur homicidij, hac una cogitatione impellitur in cædem eius, quem alioqui fuerat tantum ſpoliaturus, quippe præterquàm quod depræhenſo nihil ſit plus periculi, eſt etiam in cæde ſecuritas maior, & maior cælandi ſpes ſublato facinoris indice.* Itaq; *dum fures nimis atrociter ſtudemus perterrefacere, in bonorū incitamus perniciem.* Iam *quod quæri ſolet: quæ punitio poßit eſſe commodior: hoc meo iudicio haud paulo facilius eſt repertu: quàm quæ poßit eſſe deterior.* Cur *enim dubitemus, eam uiam utilem eſſe caſtigandis ſceleribus: quam ſcimus olim tam diu placuiſſe* Rhomanis, *adminiſtrādæ reipub. peritißimis?*

Nempe

ſempe hi magnorum facinorum conuictos in lapi=
licinas, atque fodienda metalla damnabant, perpe=
uis adſeruandos uinculis. Quanquàm ego quod ad
hanc rem attinet, nullius inſtitutum gentis magis pro
bo, quàm id quod interea dum peregrinabar, in Per
ſide obſeruatum apud uulgo dictos Polyleritas, ad=
notaui, populum neq; exiguum, neq; imprudenter
inſtitutum, & niſi quod tributum quotannis Perſarũ
pendit regi, cætera liberum ac ſuis permiſſum legi=
bus. Cæterùm quoniam longè ab mari, montibus fe=
rè circũdati, & ſuæ terræ nulla in re malignæ con
tenti fructibus, neq; adeunt alios ſæpe, neque adeun
tur. tamen ex uetuſto more gentis, neque fines pro=
rogare ſtudent, & quos habent ab omni facilè iniu=
ria & montes tuentur, & penſio quam rerum poti=
enti perſoluunt, immunes prorſus ab militia, haud
perinde ſplendidè, atque commodè felicesq; magis
quàm nobiles, aut clari, degunt. quippe ne nomine
quidem opinor, præterquàm conterminis admodum
ſatis noti. Ergo apud hos furti qui peragũtur, quod
ſuſtulêre domino reddunt, non quod alibi fieri ſo=
let, principi: utpote cui tantum iuris eſſe cẽſent in rẽ
furtiuam, quantum ipſi furi. Sin res perierit, precio
ex bonis furum confecto ac perſoluto, tum reliquo
uxoribus eorum atque liberis integro, ipſi damnan=
tur in opera, ac niſi atrociter cõmiſſum furtum eſt,

D neque

Reſpub. Polyleritarum apud Perſas

Annotandũ nobis qui ſecus facimus.

neq; clauduntur ergaſtulo, neq; geſtant compedes, ſed liberi, ac ſoluti in publicis occupantur operibus. detrectãtes ac languidius gerentes ſeſe, non tam uinculis cohercent, quàm excitant uerberibus, ſtrenuam nauantes operam abſunt à contumelijs, noctu tantum nominatim cenſiti cubiculis includuntur. præter aſsiduum laborem nihil incommodi eſt in uita. Aluntur enim haud duriter qui publicæ rei ſeruiunt, è publico. Alibi aliter. Siquidem alicubi, quod impenditur in eos, ex eleemoſyna colligitur, atq; ea uia quàm incerta: tamẽ ut eſt ille populus miſericors, nulla reperitur uberior. Alibi reditus quidam publici ad id deſtinantur. Eſt ubi certum in eos uſus tributum uiritim conferunt. Quin aliquot in locis nullum publicum opus faciunt, ſed ut priuatus quiſq; eget mercenarijs, ita illorum cuiuſpiam in eum diem operam, ſtata mercede conducit apud forum, paulò minoris quàm quanti liberam fuerat conducturus: præterea fas eſt ſeruilem ignauiã flagris corripere. Sic fit, uti nunquam opere careant: & præter uictum aliquid quoq; die ab ſingulis publico inferatur ærario. Vno quodam colore ueſtiuntur & omnes & ſoli, capillo non abraſo, uerùm paulò ſupra auriculas attonſo, è quarum altera paululum præſcinditur. Cibum cuique ab amicis dari, potumq; ac ſui coloris ueſtem, licet, pecuniam datam eſſe, danti pariter atque accipienti

At idem hodie famuli nobilium pulchrum ſibi ducunt.

pienti capitale, neque minus periculoſum etiam homini libero quacunque de cauſa nummum à damnato recepiſſe, & ſeruos item (ſic enim damnatos uocant) arma contingere. Suos quæque regio propria diſtinguit nota, quam abieciſſe capitale eſt, ut uel extra ſuos conſpici fines, uel cum alterius regionis ſeruo quicquàm eſſe collocutum. At neq; tutior fugæ meditatio, quàm ipſa eſt fuga. Quin conſcium talis fuiſſe conſilij, in ſeruo nex eſt, in libero ſeruitus. Contra indici præmia decreta ſunt, libero pecunia, ſeruo libertas, utrique uerò uenia atque impunitas conſcientiæ, ne quando perſequi malum conſiliũ quàm pœnitere ſit tutius. Huius rei hæc lex atque hic ordo eſt, quem dixi, qui quantum habeat humanitatis & commodi, facilè patet. quando ſic iraſcitur, ut uitia perimat ſeruatis hominibus, atque ita tractatis, ut bonos eſſe neceſſe ſit. & quantum ante damni dederunt, tantum reliqua uita reſarciant. Porrò ne ad priſtinos relabantur mores, adeò nullus eſt metus, ut uiatores quoque quibus iter aliquò inſtitutum eſt, non alijs uiæ ducibus ſeſe tutioreis arbitrentur, quàm ſeruis illis ad quamque regionem ſubinde commutatis. Nempe ad perpetrandum latrocinium nihil habent uſquàm non importunum: manus inermes: pecunia tantum ſceleris index: deprehenſo parata uindicta, neq; ſpes ulla prorſus fugiendi

quoquã: Quo enim pacto falleret ac tegeret fugam: homo nulla ueſtium parte populo ſimilis: niſi abeat nudus? quin ſic quoq; fugientem proderet auricula. At ne inito ſaltem conſilio coniurent in rempub. id demum ſcilicet periculum eſt, quaſi in tantam uenire ſpem ulla poßit uicinia non tentatis ac ſolicitatis ante multarum regionum ſeruitijs, quæ tantum abſunt à facultate conſpirandi, ut ne conuenire quidem, & colloqui aut ſalutare ſe mutuò liceat: ut credantur interim id cõſilium intrepidè credituri ſuis: quod reticentibus periculoſum, prodentibus maximo eſſe bono ſciant. Quum contra nemo ſit prorſus exſpes, obediendo ac perferendo, bonamq; de ſe prebendo ſpem, emendatioris in poſterum uitæ, poſſe his modis fieri, ut libertatem aliquando recuperet, quippe nullo non anno reſtitutis aliquot commendatione patientiæ. Hæc quum dixiſſem, atq; adieciſſem, nihil mihi uideri cauſæ, quare non hic modus haberi uel in Anglia poßit, multo maiore cum fructu, quàm illa iuſtitia, quam iuris ille peritus tantopere laudauerat. Sub hæc ille, nempe iureconſultus, Nunquàm, inquit, iſtud ſic ſtabiliri queat in Anglia, ut non in ſummum diſcrimen adducat remp. & ſimul hæc dicens, commouit caput, ac diſtorſit labrum, atq; ita cõticuit. Et omnes qui aderant, pedibus in eius ibant ſentẽtiam. Tum Cardinalis, non eſt, inquit, procliue

diuinare,

diuinare, commodéne, an ſecus res ceſſura ſit, nullo prorſus facto periculo. Verùm ſi pronunciata mortis ſententia, differri executionem iubeat principes, atq; hunc experiatur morem, cohibitis aſylorum priuilegijs, tum uerò ſi res comprobetur euẽtu eſſe utilis, rectum fuerit eam ſtabiliri, alioqui tunc quoq; afficere ſupplicio eos, qui ſunt ante damnati, neq; minus è republica fuerit, neq; magis iniuſtum, quàm ſi nũc idem fieret, nec ullũ interea naſci ex ea re poteſt periculum. Quin mihi certè uidentur errones quoque ad eundem poſſe modum non peßimè tractari, in quos hactenus tã multis æditis legibus, nihil promouimus tamen. Hæc ubi dixit Cardinalis, quæ me narrante contempſerant omnes, eadem nemo non certatim laudibus eſt proſequutus, maximè tamen illud de erronibus, quoniam hoc ab ipſo adiectum eſt. Neſcio an quæ ſunt ſecuta, ſilere præſtiterit. erãt enim ridicula: ſed narrabo tamen: nam non erãt mala, & aliquid ad hanc rem pertinebant. Adſtabat fortè paraſitus quidam, qui uideri uolebat imitari morionem, ſed ita ſimulabat, ut propior uero eſſet, tam frigidis dictis captãs riſum, ut ipſe ſæpius, quàm dicta ſua, rideretur. Excìdebant homini tamen interdum quædam, adeò non abſurda, ut fidem adagio facerent, Crebro iactu iaci aliquando Venerem. Is ergo, dicente quodam è conuiuis: Iam meo ſermo- Festiuus dialogus fratris & morionis.

 ne bene

ne bene prouiſum eſſe furibus, atq; à Cardinale etiã cautum de erronibus, reſtare nunc uti his præterea conſuleretur publicitus, quos ad egeſtatem morbus aut ſenectus impuliſſet, atq; ad labores unde uiui poſſit, reddidiſſet impotes. Sine, inquit, me. nam ego & hoc rectè ut fiat, uidero. Etenim hoc genus hominũ miſerè cupio aliquò è conſpectu amoliri meo, ita me malè uexârunt ſæpe, cum querulis illis opplorationibus flagitarent pecuniam, quas nunquàm tamen tam commodè potuerunt occinere, ut nummum à me extorquerent. Quippe ſemper alterum euênit, ut aut non libeat dare, aut ne liceat quidem, quando nihil eſt quod detur. Itaq; nunc cœperunt ſapere. nam ne perdant operam, ubi me præterire uident, prætermittunt taciti, ita nihil à me ſperant amplius, nõ hercule magis, q̃ ſi eſſem ſacerdos. Sed illos ego mendicos omnes lata lege diſtribui ac diſpartiri iubeo in Benedictinorum cœnobia, & fieri laicos ut uocant monachos: Mulieres moniales eſſe impero. Subriſit Cardinalis & approbat ioco, cæteri etiam ſerio. Cæterùm Theologus quidam frater hoc dicto in ſacerdotes ac monachos adeò eſt exhilaratus, ut iam ipſe quoq; cæperit ludere, homo alioqui propè ad toruitatẽ grauis. At ne ſic quidem, inquit, extricaberis à mendicis, niſi nobis quoq; proſpexeris fratribus. Atqui, inquit paraſitus, hoc iam curatum eſt. Nam

Prouerbium uulgo iactatum apud Latinos.

Car

Cardinalis egregiè proſpexit uobis, cum ſtatueret de coercēdis atq; opere exercendis erronibus. Nam uos eſtis errones maximi. Hoc quoq; dictum, quum coniectis in Cardinalem oculis, eum uiderent non abnuere, cœperunt omnes non illibenter arripere, excepto fratre. Nam is (neque equidem miror) tali perfuſus aceto, ſic indignatus eſt, atque incanduit, ut nec à conuiciis quidem potuerit temperare: hominem uocauit nebulonem, detractorem, ſuſurronem, & filium perditionis, minas interim terribiles citans è ſcriptura ſacra. Iam ſcurra ſerio ſcurrari cœpit. & erat planè in ſua palæſtra. Noli, inquit, iraſci bone frater, ſcriptum eſt, in patientia ueſtra poſsidebitis animas ueſtras. Rurſum frater (referā enim ipſius uerba) non iraſcor, inquit furcifer, uel ſaltem non pecco. Nam Pſalmiſta dicit, Iraſcimini & nolite peccare. Admonitus deinde frater à Cardinale ſuauiter, ut ſuos affectus cōpeſceret. Non domine inquit, ego loquor niſi ex bono zelo ſicut debeo. Nam uiri ſancti habuerunt bonum zelum, unde dicitur, Zelus domus tuæ comedit me, & canitur in eccleſiis, Irriſiones Helizei, dum conſcendit domū dei, zelus calui ſentiūt, ſicut fortaſſe ſentiet iſte deriſor, ſcurra, ribaldus, facis inquit Cardinalis, bono fortaſsis affectu, ſed mihi uideris facturus, ne ſcio an ſanctius, certè ſapientius, ſi te ita cōpares,

Alluſit ad illud Horatianum Italo perfuſus aceto.

Vt ſeruat decorū in narratione!

Apparet fratrem ob imperitiam, zelus abuſum neutro genere ſicut hoc ſcelus.

ne

ne cum homine ſtulto & ridiculo, ridiculum tibi certamen inſtituas. Non domine inquit, non facerem ſapientius. Nam Solomon ipſe ſapientiſsimus dicit: Reſponde ſtulto ſecundum ſtultitiam eius, ſicut ego nunc facio, & demonſtro ei foueam in quam cadet, niſi bene praecaueat. Nam ſi multi irriſores Helizei, qui erat tantum unus caluus, ſenſerunt zelus calui, quanto magis ſentiet unus deriſor multorũ fratrũ, in quibus ſunt multi calui? & etiam habemus bullam Papalem, per quam omnes qui derident nos, ſunt excommunicati. Cardinalis, ubi uidit nullum fieri finem, nutu ablegato paraſito, ac aliam in rem commodum uerſo ſermone, paulò poſt ſurgit è menſa, atq; audiendis clientum negocijs dedit ſe, nosq; dimiſit. En mi More, quàm longo te ſermone oneraui, quod tam diu facere planè puduiſſet me, niſi tu & cupidè flagitaſſes, & ſic uidereris audire, tanq̃ nolles quicquam eius confabulationis omitti, quae quanquàm aliquanto perſtrictius, narranda tamen mihi fuit omnino propter eorum iudicium, qui quae me dicente ſpreuerãt, eadẽ rurſus eueſtigio nõ improbante Cardinale, etiam ipſi comprobarunt, uſq; adeò aſſentantes ei, ut paraſiti quoq; eius inuentis, quae dominus per iocum non aſpernabatur, adblandirentur, & ſeriò propemodum admitterent. Vt hinc poſſis aeſtimare, quanti me ac mea conſilia, aulici forent

aeſtimatu-

æſtimaturi. Profectò mi Raphaël, inquam, magna me affeciſti uoluptate, ita ſunt abs te dicta, prudenter ſimul & lepidè omnia. præterea uiſus mihi interim ſum non ſolum in patria uerſari, uerumetiam repueraſcere quodammodo iucunda recordatione Cardinalis illius, in cuius aula puer ſum educatus. cuius uiri memoriæ quod tu tam impenſè faues, non credas mi Raphaël, quanto mihi ſis effectus hoc nomine charior, cũ eſſes alioqui chariſsimus. Cæterùm non poſſum adhuc ullo pacto meam demutare ſentẽtiã, quin te planè putem, ſi animum inducas tuũ, uti ne ab aulis principum abhorreas, in publicum poſſe te tuis conſilijs plurimum boni conferre, quare nihil magis incumbit tuo, hoc eſt, boni uiri officio. Si quidem cum tuus cenſeat Plato, reſp. ita demum futuras eſſe felices, ſi aut regnent philoſophi, aut reges philoſophentur, quàm procul aberit felicitas, ſi philoſophi regibus nec dignentur ſaltem ſuum impartiri cõſilium? Non ſunt, inquit ille, tam ingrati, quin id libenter facerent, imò multi libris æditis iam fecerunt, ſi hi qui rerum potiũtur eſſent parati, bene cõſultis parêre. Sed bene haud dubiè præuidit Plato, niſi reges philoſophentur ipſi, nunquàm futurũ, ut peruerſis opinionibus à pueris imbuti atq; infecti, penitus philoſophantium comprobent conſilia: quod ipſe quoq; experiebatur apud Dionyſium. An non me putas,

ſi apud

ſi apud aliquem regū decreta ſana proponerem, & pernitioſa malorum ſemina conarer illi euellere, protinus aut eijciendum aut habendum ludibrio? Age finge, me apud regem eſſe Gallorū, atq; in eius cōſidere conſilio, dum in ſecretiſsimo ſeceſſu præſidente rege ipſo in corona prudentiſsimorum hominum magnis agitur ſtudijs, quibus artibus ac machinamētis Mediolanum retineat, ac fugitiuam illam Neapolim ad ſe retrahat: poſtea uerò euertat Venetos, ac totā Italiam ſubijciat ſibi, deinde Flandros, Brabantos, totam poſtremo Burgundiam ſuæ faciat ditionis, atq; alias præterea gentes, quarum regnum iam olim animo inuaſit. Hic dum alius ſuadet, feriendum cum Venetis fœdus tantiſper duraturum, dum ipſis ſuerit commodum, cum illis communicandum conſilium, quin deponendam quoque apud eoſdem aliquam prædæ partem, quam rebus ex ſententia peractis repetat, Dum alius conſulit conducendos Germanos, alius pecunia demulcendos Eluetios, Alius aduerſus numen imperatoriæ maieſtatis, auro, uelut anathemate, propitiandum. Dum alij uidetur, cum Arragonum rege componendas eſſe res, & alieno Nauariæ regno, uelut pacis autoramento cedendū. Alius interim cenſet Caſtelliæ principem aliqua ſpe affinitatis irretiendum, atque aulicos nobiles aliquot in ſuam factionem certa penſione eſſe

Tectè Gallos dehortatur ab Italia paranda.

Eluetij conductitij.

pertra

pertrahendos, dum maximus omnium nodus occurrit, quid ſtatuendum interim de Anglia ſit, Cæterùm de pace tractandum tamen, & constringenda firmiſsimis uinculis ſemper infirma ſocietas, amici uocentur, ſuſpiciantur ut inimici, Habendos igitur paratos, uelut in ſtatione Scotos, ad omnem intentos occaſionem, ſi quid ſe commoueant Angli, protinus immittendos, Ad hæc fouendum exulem nobilē aliquem occultè, namque id apertè ne fiat, prohibent fœdera, qui id regnum ſibi deberi contendat, ut ea uelut anſa contineat ſuſpectum ſibi principem, Hic, inquam, in tanto rerum molimine, tot egregijs uiris ad bellum ſua certatim conſilia conferentibus, ſi ego homuncio ſurgam, ac uerti iubeam uela, omittendam Italiam cenſeam, & domi dicam eſſe manendū, unum Galliæ regnum ferè maius eſſe, quàm ut commodè poſsit ab uno adminiſtrari, ne ſibi putet rex, de alijs adijciendis eſſe cogitandum. Tum ſi illis proponerem decreta Achoriorū populi, Vtopienſiū inſulæ ad Euronoton oppoſiti, qui quū olim bellū geſſiſſent, ut regi ſuo aliud obtinerent regnum, quod affinitatis antiquæ cauſa ſibi contendebat hæreditate deberi. conſecuti tandem id, ubi uiderunt nihilo ſibi minus eſſe moleſtiæ in retinendo, quàm in quærendo pertulerunt, uerùm aſsidua pullulare ſemina, uel internæ rebellionis, uel externæ incurſionis in deditos,

Exemplū notandum.

deditos,ita ſemper aut pro illis,aut cõtra pugnand nunquàm dari facultatem dimittẽdi exercitus, cõ lari interim ſe, efferri foras pecuniã,alienæ glor læ ſuum impendi ſanguinem, pacem nihilo tutior domi corruptos bello mores,imbibitam latrocinar di libidinem,confirmatam cædibus audaciam, leg eſſe contemptui,quod rex in duorum curam regno rum diſtractus, minus in utrumuis animum poſſ intendere. Quum uiderent alioqui tantis malis nul lum finem fore,inito tandem cõſilio, regi ſuo hum niſsimè fecerunt optionẽ retinendi utrius regni uel let,nam utriusq; non fore poteſtatem,ſe plures eſſe quàm qui à dimidiato poſsint rege gubernari,quum nemo ſit libenter admiſſurus mulionem ſibi cum a lio communem . Ita coactus eſt ille bonus princeps nouo regno cuipiam ex amicis relicto (qui breu etiam poſt eiectus eſt)antiquo eſſe contentus.Præte= rea ſi oſtenderem, omnes hos conatus bellorum,qui= bus tot nationes eius cauſa tumultuarentur , quum theſauros eius exhauſiſſent, ac deſtruxiſſeut popu = lum, aliqua tandem fortuna fruſtra ceſſuros tamen, proinde auitum regnum coleret, ornaret quantum poſſet,& faceret quàm florentiſsimum. Amet ſuos & ametur à ſuis,cũ his una uiuat,imperetq; ſuaui- ter,atq; alia regna ualere ſinat,quãdo id quod nunc ei cõtigiſſet,ſatis amplum ſuperq; eſſet.Hanc oratio

nem qui-

nem quibus auribus mi More, putas excipiendam? Profectò nõ ualdè pronis, inquam. Perganus ergo, inquit, ſi conſiliarijs cum rege quopiam tractãtibus, & comminiſcentibus, quibus technis ei queant coaceruare theſauros, dum unus intendendam cõſulit æſtimationem monetæ, quum ipſi ſit eroganda pecunia. deijciẽdam rurſus infra iuſtum, quum fuerit corroganda. uti & multũ æris paruo diſſoluat, & pro paruo multum recipiat: Dum alius ſuadet, ut bellum ſimulet, atque eo prætextu, coacta pecunia, cũ uiſum erit, faciat pacem ſanctis ceremonijs, quo plebeculæ oculis fiat præſtigium, miſeratus uidelicet humanum ſanguinem princeps pius: Dum alius ei ſuggerit in mentem, antiquas quaſdam, & tineis adeſas leges, lõga deſuetudine antiquatas, quas quòd nemo latas meminiſſet, omnes ſint tranſgreſſi, earum ergo mulctas iubeat exigi, nullum uberiorem prouentum eſſe, nullũ magis honorificum, utpote qui iuſtitiæ præ ſe perſonam ferat: Dum ab alio admonetur, uti ſub magnis mulctis multa prohibeat, maximè talia, quæ ne fiãt, in rem ſit populi, poſt pecunia cum illis diſpenſet, quorum commodis obſtat interdictum, ſic & à populo gratiam iniri, & duplex adferri cõpendium, uel dum hi mulctantur, quos quæſtus cupiditas pellexit in caſſes, uel dum alijs uendit priuilegia tanto pluris, quãto ſcilicet fuerit melior princeps, utpote q̃

grauatim

grauatim quicquam contra populi cõmodum priua-
to cuiꝗ indulgeat, & ob id non niſi magno precio.
Dum alius ei perſuadet, obſtringendos ſibi iudices,
qui quauis in re pro regio iure diſceptent, accercẽ-
dos prætcrea in palatium, atq; inuitãdos uti corã ſe
de ſuis rebus diſſerant, ita nullã cauſam eius tã aper
tè iniquam fore, in qua nõ aliquis eorum uel cõtra-
dicendi ſtudio, uel pudore dicendi eadẽ, uel quo gra
tiam ineant, apud eum aliquam reperiant rimam,
qua poſſit intendi calũnia. Sic dum iudicibus diuerſa
ſentientibus, res per ſe clariſſima diſputatur, & ueri
tas in quæſtionem uenit, anſam cõmodũ regi dari,
pro ſuo commodo ius interpretandi. cæteros aut pu
dore acceſſuros, aut metu, ſic intrepidè fertur poſtea
pro tribunali ſentẽtia. Neque enim deeſſe prætextus
poteſt pronuncianti pro principe. Nempe cui ſatis
eſt aut æquitatẽ à ſua parte eſſe, aut uerba legis, aut
contortum ſcripti ſenſum, aut quæ legibus denique
omnibus præponderat, apud religioſos iudices,
principis indiſputabilem prærogatiuam. Dum o-
mnes in Craſſiano illo conſentiunt atq; conſpirant,
Nullam auri uim ſatis eſſe principi, cui ſit alendus
exercitus. præterea nihil iniuſtè regem facere, ut
maximè etiam uelit, poſſe. Quippe omnia omni-
um eius eſſe, ut homines etiam ipſos. tantum uerò
cuiq; eſſe proprium, quãtum regis benignitas ei non
ademerit,

Craſſi diui-
tis dictum.

ademerit, quòd ipſum ut quàm minimum ſit prin-
cipis multum referre, ut cuius tutamentum in eo
ſitum ſit, ne populus diuitijs ac libertate laſciuiat,
quòd hæ res minus patienter ferant dura atq; iniu-
ſta imperia, quum contra egeſtas atq; inopia retun-
dat animos, ac patientes reddat, adimatq; preßis ge-
neroſos rebellandi ſpiritus. Hic ſi ego rurſus adſur-
gens contendam, hæc conſilia omnia regi & inho-
neſta eſſe, & pernicioſa, Cuius non honor modò, ſed
ſecuritas quoq; in populi magis opibus ſita ſit, quàm
ſuis. quos ſi oſtendam, regem ſibi deligere ſua cau-
ſa, non regis, uidelicet uti eius labore ac ſtudio ipſi
cõmodè uiuant, tutiq; ab iniurijs. eoq; magis ad prin-
cipem eam pertinere curam, ut populo bene ſit ſuo,
quàm ut ſibi, non aliter ac paſtoris officium eſt, oues
potius quàm ſemet paſcere, quatenus opilio eſt. Nam
quòd populi egeſtatem cenſeant pacis præſidium
eſſe, longißimè aberrare eos, ipſa res docet. Nempe
ubi plus rixarum comperias, quàm inter mendicos?
Quis intentius mutationi rerum ſtudet, quàm cui mi-
nimè placet præſens uitæ ſtatus? Aut cui denique
audacior impetus ad conturbanda omnia, ſpe ali-
unde lucrandi, quàm cui iam nihil eſt quod poßit
perdere? Quòd ſi rex aliquis adeò aut contemptus
eſſet, aut inuiſus ſuis, ut aliter eos continere in of-
ficio non poßit, niſi contumelijs, compilatione,

& ſectione

& ſectione graſſetur, eosq́; redigat ad mendicitatē, præſtiterit illi profectò regno abdicare, quàm his retinere artibus: quibus quanquam imperij nomen retineat, certè amittit maieſtatem. Neque enim regiæ dignitatis eſt, imperium in mendicos exercere, ſed in opulentos potius, atq; felices. Quod ipſum ſenſit certè uir erecti ac ſublimis animi Fabricius, cum reſponderet, malle ſe imperare diuitibus, quàm diuitē eſſe. Et profectò unū aliquē uoluptate ac delicijs fluere, gementibus undiq; ac lamentantibus alijs, hoc non eſt regni, ſed carceris, eſſe cuſtodem. Denique ut imperitiſſimus medicus eſt, qui morbum neſcit niſi morbo curare, ita qui uitam ciuium non nouit alia uia corrigere, quàm ademptis uitæ commodis, is ſe neſcire fateatur imperare liberis. quin aut inertiā potius mutet ſuam, aut ſuperbiam. nā his ferè uitijs accidit, ut populus cū uel contemnat, uel habeat odio. Viuat innocuus de ſuo, ſumptus ad reditus accōmodet, refrenet maleficia, & recta inſtitutione ſuorum præueniat potius, q̃ ſinat increſcere, quæ deīde puniat. leges abrogatas conſuetudine, haud temerè reuocet, præſertim quæ diu deſitæ, nūq̃ deſyderatæ ſunt. neq; unquàm commiſſi nomine eiuſmodi quicq̃ capiat, quale priuatum quenpiam iudex, uelut iniquum

Mira lex Macarenſiū

ac uafrum non pateretur accipere. Hic ſi proponerem illis Macarenſiū legem, qui & ipſi non lōge ad-

modum

modum abſunt ab Vtopia,quorum rex,quo primùm
lie auſpicatur imperiũ,magnis adhibitis ſacrificijs,
urijurando aſtringitur , nunq̃ ſe uno tempore ſupra
nille auri põdo in theſauris habiturum,aut argenti,
uantum eius auri preciũ æquet . Hanc legẽ ferunt
b optimo quodã rege inſtitutã,cui maiori curæ fu=
t patriæ commodũ, q̃ diuitiæ ſuæ,uelut obicem acer
andæ pecuniæ tantæ , quanta faceret inopiam eius
n populo.Nempe eum theſaurum uidebat ſuffecturũ,
ue regi aduerſus rebelleis,ſiue regno aduerſus ho
tium incurſiones eſſet confligendum.Cæterùm mino
em eſſe, q̃ ut animos faciat inuadẽdi aliena.quæ po
iſsima condendæ legis cauſa fuit.Proxima,quòd ſic
roſpectum putauit,ne deſit pecunia,quæ in quotidia
a ciuium commutatione uerſetur,& quum regi ne
eſſe eſt erogare, quicquid theſauro ſupra legitimũ
ccreuerit modum, non quæſiturũ cenſuit occaſiones
iuriæ.Talis rex & malis erit formidini,& à bo=
is amabitur.Hæc ergo atq; huiuſmodi ſi ingererem
pud homines, in contrariã partem uehementer in= Prouerbium.
linatos,q̃ ſurdis eſſem narraturus fabulã?Surdiſsi=
nis,inquam,haud dubiè . neq; Hercule miror,neq;
mihi uidentur(ut uerè dicã) huiuſmodi ſermones in
erendi,aut talia dãda conſilia,quæ certus ſis,nunq̃
dmiſſum iri.Quid enim prodeſſe poſsit,aut quomo
o in illorũ pectus influere ſermo tam inſolẽs,quorũ

præoccupauit animos, atque inſedit penitus diuerſa perſuaſio? Apud amiculos in familiari colloquio non inſuauis eſt hæc philoſophia ſcholaſtica. Cæterùm in conſilijs principum, ubi res magnæ, magna autoritate agũtur, non eſt his rebus locus. Hoc eſt, inquit ille, quod dicebam, nõ eſſe apud principes locum philoſophiæ. Imò inquam eſt, uerum non huic ſcholaſticæ, quæ quiduis putet ubiuis conuenire, ſed eſt alia philoſophia ciuilior, quæ ſuam nouit ſcenã, eiq; ſeſe accommodãs, in ea fabula quæ in manibus eſt, ſuas partes cõcinnè & cum decoro tutatur. Hac utendũ eſt tibi. Alioquin dũ agitur quæpiã Plauti comœdia, nugantibus inter ſe uernulis, ſi tu in proſceniũ prodeas habitu philoſophico, & recenſeas ex Octauia locũ, in quo Seneca diſputat cũ Nerone, nonne præſtiterit egiſſe mutam perſonam, quàm aliena recitãdo talem feciſſe tragicomœdiam? Corruperis enim peruerteriſq; præſentem fabulam, dũ diuerſa permiſces, etiã ſi ea quæ tu affers, meliora fuerint. Quæcunq; fabula in manu eſt, eam age q̃ potes optimè, neq; ideo totam perturbes, quòd tibi in mẽtem uenit alterius, quæ ſit lepidior. Sic eſt in Rep. ſic in cõſultationibus principum. Si radicitus euelli non poßint opiniones prauæ, nec receptis uſu uitijs mederi queas ex animi tui ſentẽtia, non ideo tamen deſerenda Reſp. eſt, & in tempeſtate nauis deſtituenda eſt, quoniam

Philoſophia ſcholaſtica.

ὁμοίωσις mira.

κωφὸν πρόσωπον.

quoniam uentos inhibere non poſsis. At neq; inſueꝫ tus & inſolens ſermo inculcandus, quem ſcias apud diuerſa perſuaſos pondus non habiturũ, ſed obliquo ductu conandum eſt, atq; adnitendũ tibi, uti pro tua uirili omnia tractes commodè, & quod in bonum nequis uertere, efficias ſaltem, ut ſit q̃ minimè malũ. Nam ut omnia bene ſint, fieri non poteſt, niſi omnes boni ſint, quod ad aliquot abhinc annos adhuc non expecto. Hac, inquit, arte nihil fieret aliud, quàm ne dũ aliorum furori mederi ſtudeo, ipſe cum illis inſaniam. Nam ſi uera loqui uolo, talia loquar neceſſe eſt. Ceterùm falſa loqui, ſitne philoſophi neſcio, certè nõ eſt meũ. Quanq̃ ille meus ſermo ut fuerit fortaſſe ingratus illis, atq; moleſtus, ita nõ uideo cur uideri debeat uſq; ad ineptias inſolẽs. Quòd ſi aut ea dicerem, quæ fingit Plato in ſua Rep. aut ea quæ faciunt Vtopienſes in ſua, hæc quanq̃ eſſent (ut certè ſunt) meliora, tamen aliena uideri poſsint, quod hic ſingulorum priuatæ ſunt poſſeſsiones, illic omnia ſunt cõmunia. Meus uerò ſermo, niſi quod ad eos qui ſtaꝫ tuiſſent ſecum, ruere diuerſa uia præcipites, iucũdus eſſe non poteſt, qui reuocet ac præmõſtret pericula, alioqui quid habuit, quod non ubiuis dici uel conueniat, uel oporteat? Equidem ſi omittẽda ſunt omnia tãꝫ quam inſolentia atq; abſurda, quæcũq; peruerſi moꝫ res hominũ fecerunt, ut uideri poſsint aliena, diſsimuꝫ

Vtopienſiũ inſtituta.

lemus oportet apud Chriſtianos plæraq; omnia,quæ CHRISTVS docuit,ac diſsimulari uſqueadeo uetuit,ut ea quoq;,quæ ipſe in aures inſuſurraſſet ſuis,palàm in tectis iuſſerit prædicari. Quorũ maxima pars ab iſtis moribus longè eſt alienior, q̃ mea fuit oratio. Niſi quod concionatores homines callidi, tuũ illud conſiliũ ſecuti puto, quãdo mores ſuos homines ad CHRISTI normã grauatim paterentur aptari,doctrinam eius uelut regulã plumbeam accõmodanerunt ad mores, ut aliquo ſaltem pacto coniũgerẽtur ſcilicet.qua re nihil uideo quid profecerint, niſi ut ſecurius liceat eſſe malos, atq; ipſe profectò tantundem proficiã in conſilijs principũ.Nam aut diuerſa ſentiã,quod perinde fuerit,ac ſi nihil ſentiam. aut eadem,& ipſorum adiutor ſim, ut inquit Mitio Terentianus,inſaniæ. Nã obliquus ille ductus tuus nõ uideo quid ſibi uelit,quo cenſes adnitendum,ſi nõ poſſint omnia reddi bona, tamẽ ut tractẽtur commodè, fiantq;,quoad licet,q̃minimè mala. Quippe non eſt ibi diſsimulandi locus, nec licet conniuere. approbanda ſunt apertè peſsima conſilia,& decretis peſtilentiſsimis ſubſcribendum eſt.Speculatoris uice fuerit,ac penè proditoris,etiam qui improbè conſulta, malignè laudauerit.Porrò nihil occurrit,in quo prodeſſe quicquàm poſſis, in eos delatus collegas, qui uel optimum uirum facilius corruperint, quàm ipſi corri-

orrigãtur. quorum peruerſa conſuetudine uel depra
aberis, uel ipſe integer atq; innocens, alienæ mali=
iæ ſtultitiæq; prætexêris, tantum abeſt ut aliquid
oßit in melius obliquo illo ductu cõuertere. Quam
b rem pulcherrima ſimilitudine declarat Plato, cur
nerito ſapientes abſtineant à capeſcenda Rep. Quip
e quũ populum uideant in plateas effuſum aßiduis
mbribus perfundi, nec perſuadere queant illis, ut ſe
ubducant pluuiæ, tectaq; ſubeant. gnari nihil profu=
uros ſeſe, ſi exeant, q̃ ut unà cõpluantur, ſemet intra
ecta continent, habentes ſatis, quãdo alienæ ſtultitiæ
on poſſunt mederi, ſi ipſi ſaltem ſint in tuto. Quanq̃
rofectò mi More (ut ea uerè dicam, quæ meus ani
nus fert) mihi uidetur, ubicunq; priuatæ ſunt poſſeſ
iones, ubi omnes omnia pecunijs metiuntur, ibi uix
unq̃ poſſe fieri, ut cum Repub. aut iuſtè agatur, aut
roſperè, niſi uel ibi ſentias agi iuſtè, ubi optima quæ
que perueniunt ad peßimos, uel ibi feliciter, ubi om
nia diuiduntur in paucißimos, nec illos habitos un=
decunq; commodè, cæteris uerò planè miſeris. Quã
ob rem quum apud animũ meum reputo prudentiſ=
ſima atq; ſanctißima inſtituta Vtopienſiũ, apud quos
tam paucis legibus, tam commodè res adminiſtran=
tur, ut & uirtuti precium ſit, & tamẽ æquatis rebus
omnia abundent omnibus. tum ubi his eorũ moribus
ex aduerſo comparo tot nationes, alias ſemper ordĩ

 nantes,

nantes,nec ullam ſatis ordinatam unquàm earum om nium,in quibus quod quiſq; nactus fuerit, ſuum uo= cat priuatum, quorum tam multæ indies conditæ le ges non ſuffiaunt, uel ut conſequatur quiſquàm, uel ut tueatur,uel ut ſatis internoſcat ab alieno, il= lud quod ſuum inuicem quisq; priuatum nominat,id quod facile indicant infinita illa tam aßiduè naſcen= tia,quàm nunquàm finiendi litigia,hæc inquàm, dũ apud me conſydero, æquior Platoni fio,minusq; de miror,dedignatum illis leges ferre ullas, qui recuſa bant eas, quibus ex æquo omnes omnia partirentur commoda. Siquidem facilè præuidit homo pruden tißimus, unam atq; unicam illam eſſe uiam ad ſa= lutem publicam, ſi rerum indicatur æqualitas, quæ neſcio an unquàm poßit obſeruari, ubi ſua ſunt ſin gulorũ propria. Nam quum certis titulis quiſq; quan tũ poteſt ad ſe cõuertit,quantacunq; fuerit rerũ co= pia, eã omnem pauci inter ſe partiti,reliquis relin= quũt inopiã,ferreq; accidit, ut alteri ſint alterorũ ſor te dignißimi,quum illi ſint rapaces,improbi,atq; in utiles,contrà ij modeſti uiri,ac ſimplices,& quotidi ana induſtria in publicum, q̃ in ſemet benigniores. Adeò mihi certè perſuadeo,res æquabili ac iuſta ali qua ratione diſtribui, aut fœliciter agi cũ rebus mor talium,niſi ſublata prorſus ꝓprietate, nõ poſſe. Sed manente illa, mãſuram ſemper apud multo maximã

multoq;

multoq́; optimam hominum partem, egeſtatis & ærumnarũ anxiam atq́; ineuitabilem ſarcinam. Quã ut fateor leuari aliquantulum poſſe, ſic tolli planè contendo non poſſe. Nempè ſi ſtatuatur, ne quis ſupra certum agri modum poßideat, & uti ſit legitimus cuiq́; cenſus pecuniæ, ſi fuerit legibus quibuſdam cautum, ut neq́; ſit princeps nimium potẽs, neq; populus nimis inſolens, Tum magiſtratus ne ambiantur, neu dentur uenum, aut ſumptus in illis fieri ſit neceſſe, alioquin & occaſio datur per fraudẽ ac rapinas ſarciendæ pecuniæ, & fit neceßitas eis muneribus præficiendi diuites, quæ potius fuerant adminiſtranda prudentibus. talibus inquam legibus, quemadmodum ægra aßiduis ſolent fomentis fulciri corpora deploratæ ualetudinis, ita hæc quoq; mala leniri queãt, ac mitigari. ut ſanentur uerò, atq́; in bonũ redeant habitum, nulla omnino ſpes eſt, dũ ſua cuiq; ſunt propria. Quin dũ unius partis curæ ſtudes, aliarũ uulnus exaſperaueris, ita mutuo naſcitur ex alterius medela alterius morbus, quando nihil ſic adijcã cuiquam poteſt, ut nõ idẽ adimatur alij. At mihi, inq̃, contra uidetur, ibi nunquàm cõmode uiui poſſe, ubi omnia ſint communia. Nam quo pacto ſuppetat copia rerum, unoquoq́; ab labore ſubducente ſe? utpote quẽ neq; ſui quæſtus urget ratio, & alienæ induſtriæ fiducia reddit ſegnem. At quum & ſtimulẽtur

inopia, neq; quod quiſq̃ fuerit nactus, id pro ſuo tueri ulla poſsit lege, an non neceſſe eſt perpetua cæde ac ſeditione laboretur? Sublata præſertim autoritate ac reuerentia magiſtratuum, cui quis eſſe locus poſsit, apud homines taleis, quos inter nullum diſcrimẽ eſt, ne comminiſci quidem queo. Non miror, inquit, ſic uideri tibi, quippe cui eius imago rei aut nulla ſuccurrit, aut falſa. Verùm ſi in Vtopia fuiſſes mecum, moreſq; eorum atq́; inſtituta uidiſſes præſens, ut ego feci, qui plus annis quinq́; ibi uixi, neq́; unquam uoluiſſem inde diſcedere, niſi ut nouum illum orbem proderem, tum planè faterêre, populum rectè inſtitutum nuſquam alibi te uidiſſe, quàm illic. Atqui profectò, inquit Petrus Aegidius, ægre perſuadeas mihi, melius inſtitutum populum in nouo illo, quàm in hoc noto nobis orbe, reperiri, ut in quo neq́; deteriora ingenia, & uetuſtiores opinor eſſe, quàm in illo Reſpubl. & in quibus plurima ad uitam commoda longus inuenit uſus, ut ne adijciam, apud nos caſu reperta quædam, quibus excogitandis nullum potuiſſet ingeniũ ſufficere. Quod ad uetuſtatem, inquit ille, rerum attinet publicarum, tum pronunciare poſſes rectius, ſi hiſtorias illius orbis perlegiſſes, quibus ſi fides haberi debet, prius apud eos erant urbes, q̃ homines apud nos. iam uerò quicquid hactenus uel ingenium inuénit, uel caſus reperit. hoc utrobiq́;

potuit

otuit extitiſſe. Cæterùm ego certè puto, ut illis præ
emus ingenio, ſtudio tamen atq; induſtria longè à
rgo relinquimur. Nam (ut ipſorũ habẽt annales) an
appulſum illuc noſtrũ, de rebus noſtris (quos illi
ocant Vltraæquinoctialcis) nihil unquàm quicq̃ au
ierant, niſi quod olim annis ab hinc ducentis ſupra
ille, nauis quædam apud inſulam Vtopiam naufra
io perijt, quam tempeſtas eò detulerat. Eiecti ſunt
littus Romani quidã atq; Aegyptij, qui poſtea nũ
uàm inde diſceſſère. Hanc unam occaſionem ui=
quàm commodam illis ſua fecit induſtria. Nihil
tis erat intra Romanum imperium, undè poßit a=
quis eſſe uſus, quod non illi aut ab expoſitis hoſpi
bus didicerint, aut acceptis quærẽdi ſeminibus ad=
uenerint, tanto bono fuit illis aliquos hinc ſemel il
c eſſe delatos. At ſi qua ſimilis fortuna quempiã
itehac illinc huc perpulerit, tam penitus hoc obli=
ratum eſt, quàm iſtud quoq; forſan excidet poſte=
s, me aliquando illic fuiſſe. Et ut illi uno ſtatim con
reſſu quicquid à nobis commodè inuentum eſt, fe
runt ſuum: Sic diu futurum puto, priuſquàm nos
cipiamus quicquàm, quod apud illos melius quàm
bis eſt inſtitutum. Quod unum maximè eſſe reor
cauſa, cur quum neq; ingenio, neq; opibus inferio
s ſimus eis, ipſorum tamen res, quàm noſtra pru=
ntius adminiſtretur, & felicius efflореſcat. Ergo

mẽ

mi Raphaël, inquam, quæſo te atq́; obſecro, deſcribe nobis inſulam: nec uelis eſſe breuis, ſed explices ordine agros, fluuios, urbes, homines, mores, inſtituta, leges, ac deniq; omnia, quæ nos putes uelle cognoſcere: putabis autem uelle quicquid adhuc neſcimus. Nihil, inquit, faciam libentius, Nam hæc in promtu habeo, ſed res ocium poſcit. Eamus ergo, inquam, intro pranſum, mox tempus noſtro arbitratu ſumemus. Fiat, inquit. Ita ingreßi prandemus. pranſi, in eundē conuerſi locū, in eodem ſedili conſedimus, ac iußis miniſtris, ne quis interpellaret, ego ac Petrus Aegidius hortamur Raphaëlē, ut præſtet quod erat pollicitus. Is ergo ubi nos uidit intentos atq́; auidos audiendi, quum pauliſper tacitus & cogitabundus aſſediſſet, hunc in modum exorſus eſt.

PRIMI LIB. FINIS.

Sermonis quē RAPHAEL HYTHLODAEVS DE OPTIMO REI pub. ſtatu habuit, Liber Secundus,

Per Thomam Morum, ciuem & Vicecomitem Londinenſem.

Situs & forma Vtopiæ nouæ inſulæ.

VTOPIENSIVM INSVLA *in media ſui parte (nam hac latiſsima eſt) millia paſſuum ducenta porrigitur, magnumq; per inſulæ ſpacium non multo anguſtior, fines uerſus paulatim utrinq; tenuatur. hi uelut circunducti circino quingentorum ambitu millium, inſulam totam in lunæ ſpeciem renaſcentis effigiāt. Cuius cornua fretum interfluens, millibus paſſuum plus minus undecim dirimit, ac per ingens inane diffuſum, circuniectu undiq; terræ prohibitis uētis, uaſti in morem lacus ſtagnans magis quàm ſæuiens, omnē propè eius terræ aluum pro portu facit. magnoq; hominū uſu naues quaquà uerſus tranſmittit. fauces hinc*

uadis,

uadis,inde ſaxis formidoloſæ.In medio fermè inter
ſtitio una rupes eminet,eoq́; innoxia,cui inædifica-
tam turrim præſidio tenent,cæteræ latentes & inſi
dioſæ.Canales ſolis ipſis noti, atq́; ideò non temerè
accidit,uti exterus quiſquam hunc in ſinum,niſi V-
topiano duce,penetret,ut in quem uix ipſis tutus in
greſſus eſt, niſi ſignis quibuſdam è littore uiam regē
tibus. His in diuerſa translatis loca, hoſtium quam
libet numeroſam claſſem facile in perniciem trahe
rent. Ab altera parte non infrequentes portus. At
ubiq; deſcenſus in terram ita natura munitus,aut ar
te,ut ingentes copiæ paucis inde queant propugna-
toribus arceri. Cæterū uti fertur,utiq; ipſa loci faci
es præ ſe fert, ea tellus olim non ambiebatur mari.
Sed Vtopus cuius utpote uictoris nomen refert in-
ſula.Nam ante id temporis Abraxa dicebatur,quiq́;
rudem atq; agreſtem turbam ad id quo nunc cæte-
ros propè mortales antecellit cultus, humanitatiſq́;
perduxit,primo protinus appulſu uictoria potitus,
paſſuū millia quindecim,qua parte tellus continenti
adhæſit,exſcindendum curauit,ac mare circum ter-
ram duxit.Quumq́; ad id operis non incolas modò
coegiſſet(ne contumeliæ loco laborem ducerent)ſed
ſuos præterea milites omnes adiungeret, in tantam
hominum multitudinem opere diſtributo, incredibi
li celeritate res perfecta,finitimos(qui initio uanitatē
incepti

Locus natu-ratutus,uni co præſidio defenditur.

Stratagema ex mutatis ſignis.

Vtopia inſula ab Vtopo duce.

Hoc plus e-rat,q̄ iſthmū perfodere.

Facilè fer-tur qđ' om-nibus com-mune eſt.

incepti riſerant) admiratione ſucceſſus ac terrore perculerit. Inſula ciuitates habet quatuor & quinquaginta ſpacioſas omnes ac magnificas, lingua, moribus, inſtitutis, legibus prorſus iiſdem, idem ſitus omnium, eadem ubiq; quatenus per locum licet, rerum facies. Harum quæ proximæ interſunt millia quatuor, ac uiginti ſeparant. Nulla rurſus eſt tam deſerta, è qua nõ ad aliã urbem pedibus queat unius itinere diei perueniri. Ciues quaq; ex urbe terni ſenes ac rerum periti, tractatum de rebus inſulæ communibus, quotannis conueniunt Amaurotum. Nam (ea urbs quòd tanquam in umbilico terræ ſita maximè iacet omniũ partium legatis oportuna) prima princepsq; habetur. Agri ita commodè ciuitatibus aſsignati ſunt, ut ab nulla parte minus ſoli, q̃ X X paſſuum millia una quæuis habeat. ab aliqua multo etiam amplius, uidelicet qua parte longius urbes inter ſe diſiunguntur. Nulli urbi cupido pomouẽdorum finium. Quippe quos habent agricolas, magis eorum ſe, q̃ dominos putant. Habet ruri per omnes agros commodè diſpoſitas domos, ruſticis inſtrumentis inſtructas. Hæ habitantur ciuibus per uices eò commigrãtibus. Nulla familia ruſtica in uiris mulieribusq; pauciores habet, quàm quadraginta, præter duos aſſcriptitios ſeruos, quibus pater materq; familias graues ac maturi præficiuntur, & ſingulis tricenis familijs

philar=

Oppida Vtopiæ inſulæ.

Similitudo concordiam facit.

Vrbium inter ſe mediocre interuallum.

Diſtributio agrorum.

At hinc hodie peſtis rerũpubl. omnium.

Prima cura agricolationis.

phylarchus unus. E quaq; familia uiginti quotannis in urbē remigrāt hi, qui biennium ruri compleuêre. In horum locum totidem recentes ex urbe ſubrogantur, ut ab his, qui annum ibi fuere, atq; ideò ruſticarum peritiores rerum, inſtituātur, alios anno ſequente docturi, ne ſi pariter omnes ibi noui, agricolationisq; rudes eſſent, aliquid in annona per imperitiam peccaretur. Is innouandorum agricolarū mos, & ſi ſolēnis ſit, ne quiſquàm inuitus aſperiorem uitā cogatur cōtinuare diutius, multi tamen, quos ruſticæ rei ſtudium natura delectat, plures ſibi annos impetrāt.

Agricolarū officia.

Agricolæ terrā colunt, nutriūt animalia, ligna cōparant, atq; in urbem qua cōmodum eſt, terra mariue cónuehunt. Pullorum infinitam educāt multitudinem, mirabili artificio.

Mira ratio fouendi oua.

Neq; enim incubant oua gallinæ, ſed magnum eorum numerum calore quodam æquabili fouentes animant, educantq;, hi ſimul atq; è teſta prodiêre, homines, uice matrum comitantur, & agnoſcunt.

Vſus equorū

Equos alunt perquàm paucos, nec niſi ferocientes, neq; alium in uſum, quàm exercēdæ rebus equeſtribus iuuentuti.

Vſus boum.

Nam omnē, ſeu colendi, ſeu uehendi laborem boues obeunt, quos (ut fatentur) equis impetu cedere, ſic patientia uincere, nec tot obnoxios morbis putāt, ad hæc minore impēdio & operæ & ſumptus ali, ac deniq; laboribus emeritos, in cibū tandē uſui eſſe. Semente in ſolum panem utūtur.

Nam aut

Nam aut uuarum uinum bibunt, aut pomorum, piro- Cibus ac po-
rumue, aut deniq; aquam nonnunquàm meram, ſæpe tus.
etiam qua mel aut glycyrizam incoxerint, cuius
haud exiguam habent copiam. Quum exploratum
habeant (habent enim certiſsimum) quantum annonæ Modus ſe-
conſumat urbs, & circumiectus urbi conuentus, ta- mentis.
men multo amplius & ſementis faciunt, & pecudũ
educant, quàm quod in ſuos uſus ſufficiat, reliquum
imparturi finitimis. Quibuſcũq; rebus opus eſt, quæ
res ruri non habentur, eam ſupellectilem omnem ab
urbe petunt, & ſine ulla rerum commutatione, à ma-
giſtratibus urbanis nullo negocio conſequuntur. Nã
illò ſingulo quoq; menſe pleriq; ad feſtum diem con
ueniunt. Quum frumentãdi dies inſtat, magiſtratibus Mutua ope-
urbanis agricolarum phylarchi denũciant, quantum ra quantum
ciuiũ numerum ad ſe mitti conueniat, quæ multitudo ualeat.
frumẽtatorũ, quum ad ipſum diem opportunè adſit,
uno propè ſereno die tota frumẽtatione defungũtur.

DE VRBIBVS, AC NOMINATIM DE AMAVROTO.

VRbium qui unã norit, omnes nouerit, ita ſunt
inter ſe (quatenus loci natura nõ obſtat) omni
ex ſimiles. Depingam igitur unã quampiam (neque
enim admodum refert quam) Sed quã potius, quàm

Amauro-

Amauroti prīariæ Vtopienſiū urbis deſcriptio.

Amaurotum? qua nec ulla dignior eſt, quippe cui ſenatus gratia reliquæ deſerunt, nec ulla mihi notior, ut in qua annos quinque perpetuò uixerim. Situm eſt igitur Amaurotum in leni deiectu montis, figura ferè quadrata. Nam latitudo eius pauló infra collis incepta uerticem, millibus paſſuum duobus ad flumen Anydrum pertinet, ſecundum ripam aliquanto longior.

Anydri fluminis deſcriptio.

Oritur Anydrus milibus octoginta ſupra Amaurotum, modico fonte, ſed aliorum occurſu fluminum, atq; in his duorum etiam mediocrium auctus, ante urbem ipſam quingentos in latum paſſus extenditur, mox adhuc amplior, ſexaginta millia prolapſus, excipitur oceano. Hoc toto ſpacio, quod urbem ac mare interiacet, ac ſupra urbē quoq; aliquot millia, ſex horas perpetuas influens æſtus ac refluus alternat celeri flumine.

Idē fit apud Anglos in flumine Thamyſi.

Quum ſeſe pelagus infert, triginta in longum milia, totum Anydri alueum ſuis occupat undis, profligato retrorſum fluuio. Tum aliquanto ultra liquorem eius ſalſugine corrumpit, dehinc paulatim dulceſcens amnis, ſyncerus urbē perlabitur, ac refugientem uiciſſim purus & incorruptus, ad ipſas propè fauces inſequitur.

Et in hoc Lōdinum cū Amauroto cōuenit.

Vrbs aduerſæ fluminis ripæ, non pilis ac ſublicibus ligneis, ſed ex opere lapideo, egregiè arcuato ponte, commiſſa eſt, ab ea parte, quæ longiſſimè diſtat à mari, quo naues totū id latus urbis poſſint inoffenſæ prætervehi.

Habent

Habent alium præterea fluuium, haud magnum quidem illum, ſed perquàm placidum, ac iucundū. Nam ex eodem ſcaturiens monte, in quo ciuitas collocatur, mediam illam per deuexa perfluens Anydro miſcetur. Eius fluuij caput fontemq́;, quòd paulo extra urbem naſcitur, munimentis amplexi Amaurotani iunxerunt oppido. ne ſi qua uis hoſtium ingruat, interápi atq; auerti aqua, neue corrumpi queat. Inde canalibus coctilibus diuerſim ad inferiores urbis partes aqua diriuatur, id ſicubi locus fieri uetat ciſternis capacibus, collecta pluuia, tantūdem uſus adfert. Murus altus ac làtus oppidum cingit, turribus ac propugnaculis frequens: arida foſſa, ſed alta, lataq́;, ac ueprium ſepibus impedita, tribus ab lateribus circumdat mœnia, quarto flumen ipſum pro foſſa eſt. Plateæ quum ad uecturam, tum aduerſus uentos deſcriptæ cōmodè: ædificia neutiquàm ſordida, quorum longa & totū per uicum perpetua ſeries, aduerſa domorum fronte conſpicitur. has uicorū frontes uia diſtinguit pedes uiginti lata. Poſterioribus ædium partibus, quanta eſt uici longitudo, hortus adiacet, latus, & uicorum tergis undiq; circūſeptus. Nulla domus eſt, quæ non, ut oſtium in plateam, ita poſticum in hortum habeat. Quin bifores quoq; facili tractu manus apertiles, ac dein ſua ſponte coëuntes, quemuis intromittunt, ita nihil uſquàm priuati

Vſus aquæ potabilis.

Mœniū munimenta.

Plateæ cuiuſmodi.

Aedificia.

Horti ædibus adherentes.

Hæc ſapiunt communitatē Platonis.

eſt. Nam domos ipſas uno quoq; decennio ſorte cōmutant. Hos hortos magnifaciunt. in his uineas, fructus, herbas flores habent. tanto nitore, cultuq;, ut nihil fructuoſius uſquàm uiderim, nihil elegantius. qua in re ſtudium eorum, non ipſa uoluptas modo, ſed uicorum quoq; inuicem de ſuo cuiuſq; horti cultu certamen accendit. & certè non aliud quicquàm temerè urbe tota reperias, ſiue ad uſum ciuium, ſiue ad uoluptatem commodius. eoq; nullius rei, quàm huiuſmodi hortorum, maiorem habuiſſe curam uidetur is qui condidit. Nam totam hanc urbis figuram, iam inde ab initio deſcriptam àb ipſo Vtopo ferunt. Sed ornatum, cæterumq; cultum, quibus unius ætatem hominis haud ſuffecturam uidit, poſteris adijciendum reliquit. Itaq; ſcriptum in annalibus habent, quos ab capta uſque inſula, mille ſeptingentorum, ac ſexaginta annorum complectentes hiſtoriam, diligenter & religioſe perſcriptos adſeruant. ædes initio humiles, ac ueluti caſas, & tuguria fuiſſe, è quolibet ligno temerè factas, parietes luto obductos, culmina in aciem faſtigiata ſtramentis operuerant. At nunc omnis domus uiſenda forma tabulatorum trium, parietum facies aut ſilice aut cementis aut latere coctili conſtructæ, in aluum introrſus congeſto rudere. Tecta in planum ſubducta, quæ intritis quibuſdam inſternunt, nullius impendij, ſed ea tempera-

Vtilitas hortorum etiam Maroni prædicata.

tura, quæ

ura, quæ nec igni obnoxia ſit, & tolerãdis tempeſta
um iniurijs plumbum ſuperet. Ventos è feneſtris ui
ro (nam eius ibi creberrimus uſus eſt) expellunt.
nterim etiã lino tenui, quod perlucido oleo, aut ſuc-
ino perlinunt, gemino nimirum commodo. Siquidẽ
d eum modum fit, ut & plus lucis tranſmittat, &
entorum minus admittat.

Vitreæ aut linteatæ feneſtræ.

DE MAGISTRATIBVS.

TRiginta quæq; familiæ magiſtratum ſibi quo-
tannis eligunt, quem ſua priſca lingua Sypho-
grantum uocant, recentiore phylarchum, Syphogrã
is decẽ cum ſuis familijs Traniborus olim, nũc
ophylarchus dictus præficitur. Demum Sypho-
granti omnes qui ſunt ducenti, iurati lecturos ſeſe,
uem maximè cenſent utilem, ſuffragijs occultis re
unciant principẽ unũ uidelicet ex quatuor, quos eis
opulus nominauit. Nam à quaq; urbis quarta par-
e, ſelectus unus commendatur ſenatui. Principis
agiſtratus perpetuus eſt in omnem illius uitã, niſi
yrannidis affectatæ ſuſpicio impediat. Traniboros
uotannis eligunt, cæterum haud temerè commu-
ant. Reliqui magiſtratus omnes annui. Tranibori
ertio quoq; die, interdum ſi res poſtulat, ſæpius in
onſilium cum principe ueniunt. De rep. conſultant

Traniborus Vtopienſium lingua ſonat Pro præfectũ primarium.

Mira ratio creandi magiſtratus.

Tyrannis inuiſa bene inſtitutæ reipu.

Cito dirimẽdæ cõtrouerſiæ, quas nũc data opera in immẽſum prorogant.

controuerſias priuatorum(ſi quæ ſunt)quæ perquàm
paucæ ſunt,mature dirimunt.Syphograntos ſempe
in ſenatum duos adſciſcunt, atq; omni die diuerſos
cautumq́; ut ne quid ratum ſit,quod ad rempub.per-
tineat,de quo non tribus in ſenatu diebus ante agita
tum,quàm decretum ſit. Extra ſenatum aut comiti
publica, de rebus communibus inire conſilia, capit
le hábetur.Hæc eò ferunt inſtituta,ne procliue eſſet
coniuratione principis ac Traniborum, oppreſſ
per tyrannidem populo,ſtatum reipub.mutare.Atq
ideo quicquid magni momenti iudicatur,ad Sypho
grantorum comitia defertur, qui cum ſuis famili
communicata re, poſt inter ſe conſultant, ac ſuum
conſilium renunciant ſenatui. Interdum ad totius in-
ſulæ cõſiliũ res defertur.Quin id quoq; moris habe
ſenatus,ut nihil quo die primũ proponitur,eodẽ di-
ſputetur,ſed in ſequentem ſenatum differatur, n
quis ubi quod in buccam primum uenerit, temer
effutierit,ea potius excogitet poſtea, quibus decre-
ta tueatur ſua,quàm quæ ex reipub. uſu ſint. malit-
que ſalutis publicæ, quàm opinionis de ſe iacturam
facere, peruerſo quodam ac præpoſtero pudore, n
initio parum proſpexiſſe uideatur. Cui proſpicien-
dum initio fuit, ut conſulto potius, quàm cito lo-
queretur.

Nihil ſubito ſtatuendum.

Vtinã idem hodie fiat in noſtris con-ſilijs.

Hoc ſibi uo-lebat uetus prouerbium ἐν νυκτὶ βουλή.

De arti

DE ARTIFICIIS.

ARs una eſt omnibus uiris mulieribusq́; pro
miſcua agricultura,cuius nemo eſt expers.
ac à pueritia erudiuntur omnes, partim in ſchola
aditis præceptis, partim in agros uiciniores urbi,
uaſi per ludum educti,non intuentes modo, ſed per
xercitandi corporis occaſionem tractantes etiam.
ræter agriculturam(quæ eſt omnibus,ut dixi,com=
unis)quilibet unam quampiam,tanquàm ſuam do=
tur, ea eſt ferè aut lanificium, aut operandi lini
udium,aut ſementariorum, aut fabri, ſeu ferrarij,
u materiarij artificium. Neq́; enim aliud eſt opifi
um ullum, quod numerum aliquem dictu dignũ oc
upet illic. Nam ueſtes,quarum, niſi quod habitu ſex
diſcernitur,& cœlibatus à coniugio,una per to
m inſulam forma eſt, eademque per omne æuum
rpetua, nec ad oculum indecora, & ad corporis
otum habilis,tum ad frigoris æſtusq́; rationem ap
ſita.Eas,inquam, quæq; ſibi familia conficit. Sed
alijs illis artibus unuſquiſq́; aliquam diſcat, nec
ri modo,ſed mulieres etiam.Cæterùm hæ uelut im
cilliores leuiora tractant,lanam ferè linumq́; ope
ntur,uiris artes reliquæ magis laborioſæ mandan
r.Maxima ex parte quiſq; in patrijs artibus edu=
tur.nam eò pleriq; natura feruntur,quòd ſi quem
imus aliò trahat, in eius opificij, cuius capitur

Agricolatio cõmunis omniũ,quã nũc in paucos cõtẽptos reijcimus. Artes ad neceſſitatẽ,non ad luxũ diſcẽdæ.

Cultus ſimilitudo.

Nemo ciuiũ expers artificij.

Ad quã quiſque natura ſit appoſitus eam diſcat artem.

ſtudio, familiam quampiam adoptione traducitur.
cura non à patre modò eius, ſed magiſtratibus etiã
præſtita, ut graui atq; honeſto patrifamilias mandpe
tur. Quin ſi quis unam perdoctus artem, aliã præte
rea cupiuerit, eodem modo permittitur. Vtramq; na
ctus, utram uelit, exercet, niſi alterutra ciuitas ma=
gis egeat. Syphograntorum præcipuum ac pro=
pe unicum negocium eſt, curare ac proſpicere ne

Ociosi pellendi è Repub.

quiſq̃ deſideat ocioſus. ſed uti ſuæ quiſq; arti ſedu=
lo incumbat, nec ab ſummo mane tamen, ad multam
uſq; noctem perpetuo labore, uelut iumenta, fatiga=
tus. nam ea plus quàm ſeruilis erumna eſt, quæ ta=
men ubiq; ferè opificum uita eſt, exceptis Vtopi=

Moderãdus opificum labor.

enſibus; qui cum in horas uiginti quatuor æquales
diem connumerata nocte diuidant, ſex duntaxat
operi deputãt, tres ante meridiem, à quibus prandi=
um ineunt, atq; à prandio duas pomeridianas horas,
quum interquieuerint, tres deinde rurſus labori da
tas cœna claudunt. Quum primam horam ab meri=
die numerent, ſub octauam cubitum eunt. horas o=
cto ſomnus uendicat. Quicquid inter operis horas
ac ſomni, ubiq; medium eſſet, id ſuo cuiuſq; arbitrio
permittitur, non quo per luxũ aut ſegnitiem abuta=
tur, ſed quod ab opificio ſuo liberum, ex animi ſen=
tentia in aliud quippiam ſtudij bene collocet. has in
tercapedines pleriq; impendunt literis. Solenne eſt
enim

enim publicas quotidie lectiones haberi antelucanis horis, quibus ut interſint, ij duntaxat adiguntur, qui ad literas nominatim ſelecti ſunt. Cæterũ ex omni ordine, mares ſimul ac fœminæ, multitudo maxima ad audiendas lectiones, alij alias, prout cuiuſque fert natura, confluit. Hoc ipſum tempus tamen ſi quis arti ſuæ malit inſumere, quod multis uſu uenit, (quorũ animus in nullius contemplatione diſciplinæ conſurgit) haud prohibetur, quin laudatur quoque ut utilis reipublicæ. Super cœnam, tum unam horam ludendo producunt, æſtate in hortis, hyeme in aulis illis communibus, in quibus comedunt. Ibi aut muſicen exercent, aut ſe ſermone recreant. Aleam atque id genus ineptos ac pernicioſos ludos ne cognoſcũt quidem, cæterùm duos habent in uſu ludos, latrunculorum ludo non diſsimiles. Alterum numerorũ pugnam, in qua numerus numerum prædatur. Alterum in quo collata acie cum uirtutibus uitia confligunt. Quo in ludo perquàm ſcite oſtenditur & uitiorũ inter ſe diſsidium, & aduerſus uirututes concordia. itẽ quæ uitia quibus ſe uirtutibus opponãt, quibus uiribus apertè oppugnẽt, quibus machinamẽtis ab aliquo adoriantur, quo præſidio uirtutes uitiorũ uires infringant, quibus artibus eorũ conatus eludãt, quibus denique modis alterutra pars uictoriæ compos fiat. Sed hoc loco ne quid erretis, quiddã preſsius

Studia literarum.

Luſus in cœnis.

At nũc alea principũ luſus eſt.

Luſus utiles quoque.

intuendum eſt. Etenim, quod ſex duntaxat horas in opere ſunt, fieri fortaße poteſt, ut inopiam aliquam putes neceſſariarum rerũ ſequi. Quod tam longe ab eſt, ut accidat, ut id temporis ad omnium rerum copiam; quæ quidem ad uitæ uel neceßitatem requirantur, uel commoditatẽ non ſufficiat modo, ſed ſuperſit etiã, id quod uos quoq; intelligetis, ſi uobiſcum reputetis, apud alias gentes quàm magna populi pars iners degit. Primum mulieres ferè omnes totius ſummæ dimidium, aut ſicubi mulieres negocioſæ ſunt, ibi ut plurimum, earum uice uiri ſtertunt. Ad hæc ſacerdotum ac religioſorum, quos uocant, quanta quamq; ocioſa turba. Adijce diuites omnes maximè prædiorum dominos, quos uulgò generoſos appellant, ac nobiles. his adnumera ipſorum famulitium, totam uidelicet illam cetratorum nebulonum colluuiem. robuſtos deniq; ac ualentes mendicos adiunge, morbum quempiam prætexentes inertiæ: multo certe pauciores eſſe, quàm putaras, inuenies eos, quorũ labore conſtãt hæc omnia, quibus mortales utuntur. Expende nunc tecum, ex his ipſis quàm pauci in neceſſarijs opificijs uerſantur. Siquidem ubi omnia pecunijs metimur, multas artes neceſſe eſt exerceri inanes prorſus ac ſuperfluas, luxus tantũ ac libidinis miniſtras. Nã hæc ipſa multitudo quæ nunc operatur, ſi partiretur in tam paucas artes, quàm paucas commo-

Ocioſorũ hominũ genera.

δορυφόρημα nobiliũ.

Prudentißime dictum.

commodus naturæ uſus poſtulat, in tanta rerum abundantia, quantam nunc eſſe neceſſe ſit, precia nimirum uiliora forent, quàm ut artifices inde uitã tueri ſuam poſſent. At ſi iſti omnes, quos nunc inertes artes diſtringũt, ac tota inſuper ocio ac deſidia lãgueſcens turba, quorum unus quiuis earum rerũ, quæ aliorum laboribus ſuppeditantur, quantum duo earundem operatores, conſumit: in opera uniuerſi atq; eadem utilia collocarentur, facile animaduertis, quãtulum temporis ad ſuppeditanda omnia, quæ uel neceßitatis ratio, uel commoditatis efflagitet (adde uoluptatis etiam, quæ quidẽ uera ſit ac naturalis) abunde ſatis ſuperq; foret. atq; id ipſum in Vtopia res ipſa perſpicuũ facit. Nam illic in tota urbe cũ adiacente uicinia, uix homines quingenti ex omni uirorũ ac mulierum numero, quorum ætas ac robur operi ſufficit, uacatio permittitur. In his Syphogranti (quanq̃ leges eos labore ſoluerunt) ipſi tamen ſeſe non eximunt, quo facilius exẽplo ſuo reliquos ad labores inuitent. Eadẽ immunitate gaudent hi, quibus commẽdatione ſacerdotum perſuaſus populus occultis Syphograntorum ſuffragijs ad perdiſcẽdas diſciplinas perpetuam uacationem indulget. Quorum ſi quis conceptã de ſe ſpem fefellerit: ad opifices retruditur, cõtraq; nõ rarẽter uſu uenit, ut mechanicus quiſpiã, ſubciſiuas illas horas tã gnauiter impendat literis,

Ne magiſtratus quidẽ ab opere ceſſant.

tantum

Soli literati ad magiſtratus uocātur.

tātum diligentia proficiat, ut opificio ſuo exemptus, in literatorum claſſem prouehatur. Ex hoc literatorum ordine legati, ſacerdotes, Tranibori, ac ipſe denicq; deligitur princeps, quem illi priſca ipſorū lingua Barzanem, recentiore Ademum appellāt. Reliqua ferè multitudo omnis, quum neq; ocioſa ſit, nec inutilibus opificijs occupata, procliuis æſtimatio eſt, q̃ paucæ horæ quantum boni operis pariant ad ea quæ commemoraui. hoc prætera facilitatis accedit, quod in neceſſarijs pleriſq; artibus minore opera, quàm aliæ gentes opus habent. Nam primum ædi-

Quomodo uitētur impē ſæ in ædificijs.

ficiorum aut ſtructura aut refectio ideo tam multorū aſsiduam ubiq; requirit operam, quod quæ pater ædificauit, hæres parum frugi paulatim dilabi ſinit, ita quod minimo tueri potuit, ſucceſſor eius de integro impendio magno cogitur inſtaurare. quin frequenter etiam, quæ domus alij ingenti ſumptu ſtetit, hanc alius delicato animo contemnit, eaq; neglectā, atq; ideo breui collapſa, aliam alibi impenſis non minoribus extruit. At apud Vtopienſes compoſitis rebus omnibus, & conſtituta Repub. rariſsimè accidit, uti noua collocandis ædibus area deligatur, & non modo remediū celeriter præſentibus uitijs adhibetur, ſed etiā imminentibus occurritur. Ita fit, ut minimo labore diutiſsimè perdurent ædificia, & id genus opifices, uix habeant interdum quod agant, niſi

quod

quod materiam dolare domi, & lapides interim quadrare atq; aptare iubentur, quo(ſi quod opus inćidat) maturius poſſit exurgere. Iam in ueſtibus uide, quàm paucis operis egeant, primum dum in opere ſunt, corio neglectim aut pellibus amiciũtur, quæ in ſeptennium durent. quũ procedũt in publicum, ſuperinduunt chlamidẽ ueſtem, quæ rudiores illas ueſtes contegat, eius per totam inſulam unus color eſt, atq; is natiuus. Itaq; lanei panni nõ modò multo minus quæ usq̃ alibi ſufficit, uerum is ipſe quoq; multo minoris impendij eſt. at lini minor eſt labor, eoq; uſus crebrior, ſed in lineo ſolus candor, in laneo ſola mũdicies conſpiatur, nullũ tenuioris fili preciũ eſt. Itaq; fit, ut quum alibi nusq̃ uni homini quatuor aut quinq; togæ laneæ diuerſis coloribus, ac totidẽ ſericæ tunicæ ſufficiant, delicatioribus paulo ne decem quidem, ibi una quisq; contentus eſt plerunq; in biennium. Quippe nec cauſa eſt ulla cur plures affectet, quas conſecutus, neq; aduerſus frigus eſſet munitior, neq; ueſtitu uideretur uel pilo cultior. Quamobrem quum & omnes utilibus ſeſe artibus exerceant, & ipſarum etiam opera pauciora ſuffiaant, fit nimirũ ut abundante rerum omnium copia, interdũ in reficiendas (ſi quæ detritæ ſunt) uias publicas immenſam multitudinem educant, perſæpe etiam quum nec talis cuiuſpiam operis uſus occurrat, pauciores horas

Quomodo in amictu.

horas operandi publice denuncient. Neq; enim ſuper uacaneo labore ciues inuitos exercẽt magiſtratus. quandoquidem eius Reipub. inſtitutio hunc unũ ſcopum inprimis reſpicit, ut, quoad per publicas neceſſitates licet, q̃plurimum temporis ab ſeruitio corporis ad animi libertatem cultumq; ciuibus uniuerſis aſſeratur. In eo enim ſitam uitæ fœlicitatem putant.

DE COMMERCIIS MVTVIS.

SEd iam quo pacto ſeſe mutuo ciues utãtur, quæ populi inter ſe commercia, quæq; ſit diſtribuendarũ rerum forma, uidetur explicandum. Quum igitur ex familijs conſtet ciuitas, familias ut plurimum cognationes efficiũt. Nam fœminæ (ubi maturuerint) collocatæ maritis in ipſorũ domicilia concedũt. At maſculi filij, ac deinceps nepotes, in familia permanẽt, & parentũ antiquiſſimo parẽt, niſi præ ſenecta mente parũ ualuerit. tunc enim ætate proximus ei ſufficitur. Verùm ne ciuitas aut fieri infrequentior, aut ultra modum poſſit increſcere, cauetur ne ulla familia, quarũ millia ſex quæq; ciuitas, excepto conuentu, complectitur, pauciores quàm decem, pluréſue quàm ſexdecim puberes habeat. Impuberum enim nullus præfiniri numerus poteſt. Hic modus facile ſeruatur, trãſſcriptis his in rariores familias. qui in

Numerus ciuium.

pleni

plenioribus excreſcunt. At ſi quando in totum plùs iuſto abundauerit, aliarum urbium ſuarum infrequẽtiam ſarciunt. Quod ſi forte per totam inſulam plus æquo moles intumuerit, tum ex qualibet urbe deſcriptis ciuibus in continente proximo, ubicunque indigenis agri multũ ſupereſt & cultu uacat, coloniam ſuis ipſorũ legibus propagant, aſcitis unà terræ indigenis, ſi conuenire ſecũ uelint. Cum uolẽtibus coniuncti in idem uitæ inſtitutũ eoſdẽq; mores, facilè coaleſcunt, idq; utriusq; populi bono. Efficiunt enim ſuis inſtitutis, ut ea terra utriſq; abunda ſit, quæ alteris aut parca ac maligna uidebatur. Renuẽtes ipſorum legibus uiuere, propellunt his finibus, quos ſibi ipſi deſcribunt. Aduerſus repugnantes bello confligũt. nam eam iuſtiſsimã belli cauſam ducunt, quum populus quiſpiam eius ſoli, quo nõ ipſe utitur, ſed uelut inane ac uacuũ poſsidet, alijs tamen, qui ex naturæ præſcripto inde nutriri debeãt, uſum ac poſſeſsionẽ interdicat. Si quando ullas ex ſuis urbibus aliquis caſus eò usq; imminuerit, ut ex alijs inſulæ partibus, ſeruato ſuo cuiusq; urbis modo, reſarciri non poſsint (quod bis dũtaxat ab omni æuo, peſtis graſſante ſæuitia, fertur cõtigiſſe) remigrãtibus è colonia ciuibus replentur. Perire enim colonias potius patiuntur, q̃ ullam ex inſulanis urbibus imminui. Sed ad cõuictũ ciuiũ reuertor. Antiquiſsimis (ut dixi) præeſt familiæ. Mini-

Sic excludi poteſt ocioſa turba miniſtrorum.

liæ. Miniſtri ſunt uxores maritis, & liberi parentibus, atq; in ſumma minores natu maioribus. Ciuitas omnis in quatuor æquales partes diuiditur. In medio cuiusq; partis forum eſt omnium rerum. Eò in certas domos opera cuiusq; familiæ conuehũtur, atque in horrea ſingulæ ſeorſum ſpecies diſtributæ ſunt. Ab his quilibet paterfamilias quibus ipſe ſuiq; opus habent, petit, ac ſine pecunia, ſine omni prorſus hoſtimẽto quicquid petierit, aufert. Quare enim negetur quicquam? quum & omnium rerum abunde ſatis ſit, nec timor ullus ſubſit, ne quiſquam pluſquam ſit opus, flagitare uelit? Nam cur ſuperuacua petiturus putetur is, qui certum habeat, nihil ſibi unquàm defuturũ?

Rapacitas undè.

Nempè auidum ac rapacem, aut timor carendi facit in omni animantũ genere, aut in hoĩe ſola reddit ſuperbia, quæ gloriæ ſibi ducit, ſuperflua rerum oſtẽtatione cæteros antecellere, quod uitij genus in Vtopienſium inſtitutis nullum omnino locum habet. Adiuncta ſunt foris (quæ cõmemoraui) fora cibaria, in quæ non olera modò, arborũq; fructus & panes cõportãtur, ſed piſces præterea quadrupedũq;, & auiũ quicquid eſculentum eſt, extra urbẽ locis appoſitis, ubi fluento tabũ ac ſordes eluantur.

Tabes ac ſordes peſtẽ inuehit ciuitatibus.

Hinc deportãt pecudes occiſas, depuratasq; manibus famulorũ (nam neq; ſuos ciues patiũtur aſſueſcere laniatu animalium, cuius uſu clementiã, humaniſſimũ

naturæ

naturæ noſtræ affectum, paulatim deperire putant,
neq; ſordidum quicquàm atq; immundum, cuius pu=
tredine corruptus aër morbum poſſet inuehere(per=
ferri in urbem ſinunt. Habet *præterea quilibet uicus*
aulas quaſdam capaces, æquali ab ſeſe inuicē inter=
uallo diſtantes, nomine quanq; ſuo cognitas. Has *co=*
lunt Syphogrāti, quarum unicuiq; triginta familiæ,
uidelicet ab utroq; latere quindecim ſunt adſcriptæ,
cibum ibi ſumpturæ. Obſonatores cuiuſq; aulæ certa
hora conueniunt in forū, ac relato ſuorū numero ci=
bum petunt. Sed prima ratio ægrotorū habetur, qui
in publicis hoſpicijs curantur. Nam quatuor habent
in ambitu ciuitatis hoſpitia paulò extra muros, tam
capacia, ut totidem oppidulis æquari poßint, tum ut
neq; ægrotorū numerus quamlibet magnus anguſtê
collocaretur, & per hoc incōmode: tū quo hi qui ta=
li morbo tenerētur, cuius cōtagio ſolet ab alio ad alê
um ſerpere, lōgius ab aliorū cœtu ſemoueri poßint.
Hæc hoſpitia ita ſunt inſtructa, atq; oībus rebus, quæ
ad ſalutem conferant, referta, tum tam tenera ac ſe=
dula cura adhibetur, tam aßidua medicorum peritiſ=
ſimorū præſentia, ut cum illuc nemo mittatur inuitus,
nemo tamen ferè in tota urbe ſit, qui aduerſa ualetu
dine laborans, non ibi decumbere, q̃ domi ſuæ præ=
ferat. Quum ægrotorum obſonator cibos ex medi=
corum præſcripto receperit, deinceps optima quæq; miſcuaq;
inter

Ex pecudum laniena didicimus & homines iugulare.

Cura ægrotorum.

Conuiuia cō munia pro

inter aulas æquabiliter pro ſuo cuiusq; numero diſtribuuntur, niſi quod principis, pontificis, & Tranibororum reſpectus habetur, ac legatorum etiam, & exterorum omnium (ſi qui ſunt, qui pauci ac raro ſunt) ſed his quoque cum adſunt, domicilia certa atque inſtructa parãtur. Ad has aulas prandij cœnæq; ſtatis horis tota Syphograntia conuenit, æneæ tubæ clangore commonefacta, niſi qui aut in hoſpicijs, aut domi decũbunt. quanquã nemo prohibetur, poſtquam aulis eſt ſatis factum, è foro domum cibum petere, ſciunt enim neminem id temerè facere. Nam & ſi domi prandere nulli uetitum ſit, nemo tamen hoc libenter facit, cum neque honeſtum habeatur, & ſtultum ſit deterioris parandi prandij ſumere laborem, cum lautum atq; opiparum præſto apud aulam tam propinquã ſit. In hac aula miniſteria omnia, in quibus paulò plus ſordis aut laboris eſt, obeunt ſerui. Cæterùm coquendi, parandiq; cibi officium, & totius deniq; inſtruendi cõuiuij ſolæ mulieres exercent, cuiusq; uidelicet familiæ per uices. Tribus pluribúſue menſis pro numero conuiuarum diſcumbitur. Viri ad parietem, fœminæ exteriùs collocantur, ut ſi quid his ſubiti oboriatur mali, quod uterum gerẽtibus interdum ſolet accidere, imperturbatis ordinibus exurgant, atq; inde ad nutrices abeant. Sedent illæ quidem ſeorſum cũ lactentibus in cœnaculo quodam, ad

Vt ubiq; libertatis habetur ratio ne quid fiat à coactis.

Fœminæ miniſtræ in cõuiuijs.

dam ad id deſtinato, nunquam ſine foco atque aqua munda, nec abſque cunis interim, ut & declinare liceat infantulos, & ad ignem cum uelint exemptos faſcijs liberare, ac ludo reficere. Suæ quæq; ſoboli nutrix eſt, niſi aut mors aut morbus impediat. id cū accidit, uxores Syphograntorum propere nutricem quærunt, nec id difficile eſt. Nam quæ id præſtare poſſunt, nulli officio ſeſe offerunt libētius, quoniam & omnes eam miſericordiam laude proſequuntur, & qui educatur, nutricem parentis agnoſcit loco. In antro nutricum conſidunt pueri omnes, qui primum luſtrum non expleuere. cæteri impuberes, quo in numero ducunt quicunq; ſexus alterius utrius intra nubiles annos ſunt, aut miniſtrant diſcumbentibus, aut qui per ætatem nondum ualent, adſtant tamen, atque id ſummo cum ſilentio. utriq; quod à ſedentibus porrigitur, eo ueſcuntur, nec aliud diſcretum prandendi tempus habent. In medio primæ menſæ (qui ſummus locus eſt) & cui (nam ea menſa ſuprema in parte cœnaculi tranſuerſa eſt) totus conuentus conſpicitur, Syphograntus cum uxore conſidet. His adiunguntur duo ex natu maximis. Sedent enim per omnes menſas quaterni. At ſi templum in ea Syphograntia ſitum eſt, ſacerdos eiuſq; uxor cū Syphogranto ſedent, ut præſideant. Ab utraq; parte collocantur iuniores, poſt ſenes rurſus, atque hoc

Laude & officio ciues optimè inuitātur ad rectè agendum.

Educatio ſobolis.

Sacerdos ſupra principem, At nūc etiā & Epi-

pacto per

ſcopi ijs mī āpiorum uice ſunt.

Iuniores maioribus admixti.

pacto per totam domum & æquales inter ſe iunguntur, & diſsimilibus tamen immiſcẽtur, quod ideo ferunt inſtitutum, ut ſenum grauitas ac reuerentia (quum nihil ita in menſa fieri dicíue poteſt, ut eos ab omni parte uicinos effugiat) iuniores ab improba uerborum geſtuumq; licẽtia cohibeat. Ciborum fercula non à primo loco deinceps apponuntur, ſed ſenioribus primum omnibus (quorum inſignes loci ſunt) optimus quiſq; cibus infertur, deinde reliquis æqualiter miniſtratur. At ſenes lautitias ſuas (quarum non tanta erat copia, ut poſſet totam per domum affatim diſtribui) pro ſuo arbitratu circumſedentibus impartiuntur. Sic & maioribus natu ſuus ſeruatur honos, & commodi tantundem tamen ad omneis peruenit.

Senum habita ratio.

Id hodie uix monachi obſeruant.

Sermones in conuiuijs.

Omne prandium cœnamq; ab aliqua lectione auſpicantur, quæ ad mores faciat, ſed breui tamen, ne faſtidio ſit. Ab hac ſeniores honeſtos ſermones, ſed neq; triſtes ac infacetos ingerunt. At nec longis logis totum occupant prandium, quin audiunt libenter iuuenes quoq;, atq; adeò de induſtria prouocant, quo & indolis cuiusq; & ingenij per conuiuij libertatem prodentis ſeſe, capiant experimentum. Prandia breuiuſcula ſunt, cœnæ largiores, quod labor illa, hac ſomnus & nocturna quies excipit, quam illi ad ſalubrem concoctionem magis efficacem putant. Nulla cœna ſine muſica tranſigitur, nec ullis caret ſecunda

Id hodie medici damnat.

Muſica in conuiuio.

menſa

mēſa bellarijs. odores incendunt, & unguenta ſpargunt, nihilq́; non faciunt, quod exhilarare conuiuas poſſit. ſunt enim hanc in partem aliquanto procliuiores, ut nullum uoluptatis genus (ex quo nihil ſequatur incommodi) cenſeant interdictum. Hoc pacto igitur in urbe conuiuunt, at ruri, qui longius ab ſeſe diſſiti ſunt, oēs domi quiq; ſuæ comedunt. nulli enim familiæ quicquam ad uictum deeſt, quippe à quibus id totum uenit, quo ueſcantur urbici.

Voluptas innoxia non aſpernanda.

DE PEREGRINATIONE VTOPIENSIVM.

AT ſi quos aut amicorum alia in urbe commorantium, aut ipſius etiam uidendi loci deſyderium cœperit, A Syphograntis ac Tranıboris ſuis ueniam facile impetrant, niſi ſi quis uſus impediat. Mittitur ergo ſimul numerus aliquis cum epiſtola principis, quæ & datam peregrinandi copiam teſtatur, & reditus diem præſcribit. Vehiculum datur cum ſeruo publico, qui agat boues & curet. cæterū, niſi mulieres in cœtu habeant, uehiculū uelut onus & impedimentum remittitur. Toto itinere, cum nihil ſecum efferant, nihil deſit tamē. ubiq́; enim domi ſunt. Si quo in loco diutius uno die commorentur ſuam ibi

quiſque artem exercet, atque ab artis eiuſdem opificibus humaniſsimè tractatur. Si ſemet autore quiſquam extrà ſuos fines uagetur, deprehēſus ſine principis diplomate cōtumelioſe habitus, pro fugitiuo reducitur, caſtigatus acriter. Idem auſus denuo, ſeruitute plectitur. Quod ſi quem libido inceſſat per ſuæ ciuitatis agros ballandi, uenia patris & conſentiente coniuge, non prohibetur. Sed in quodcunque rus peruenerit, nullus ante cibus datur, quàm ante meridianum operis penſum (aut quantum ante cœnam ibi laborari ſolet) abſoluerit. Hac lege quouis intra ſuæ urbis fines ire licet. Erit enim non minus utilis urbi, quàm ſi in urbe eſſet. Iam uidetis quàm nulla ſit uſquam ociādi licentia, nullus inertiæ prætextus, nulla taberna uinaria, nulla ceruiſiaria, nuſquàm lupanar, nulla corruptelæ occaſio, nullæ latebræ, conciliabulum nullum, ſed omnium præſentes oculi neceſſitatem aut conſueti laboris, aut ocij non inhoneſti faciunt. Quem populi morem neceſſe eſt omnium rerum copiam ſequi. atque ea quum æquabiliter ad omnes perueniat, fit nimirū, ut inops eſſe nemo aut mendicus poſsit. In ſenatu Amaurotico (quem uti dixi terni quotannis omni ex urbe frequentant) ubi primum conſtiterit, quæ res quoque loco abundet, rurſum cuius alicubi malignior prouentus fuerit, alterius inopiam, alterius protinus ubertas explet,

O ſanctā rēpublicam, & uel Chriſtianis imitādā.

Aequabilitas facit, ut oībus ſufficiat.

atque

atq; id gratuito faciunt, nihil uiciſsim ab his recipi entes, quibus donant. Sed quæ de ſuis rebus uni cuipiam urbi dederint, nihil ab ea repetentes: ab alia, cui nihil impenderũt, quibus egent, accipiũt. Ita tota inſula uelut una familia eſt. At poſtq̃ ſatis prouiſum ipſis eſt (quod non antea factum cenſent, quàm in biennium propter anni ſequentis euentum proſpexerint) tum ex his quæ ſuperſunt, magnam uim frumenti, mellis, lanæ, lini, ligni, cocci, & conchiliorum, uellerũ, ceræ, ſeui, corij, ad hæc animalium quoq; in alias regiones exportant. quarum rerum omnium ſeptimam partem inopibus eius regionis dono dant, reliquam precio mediocri uenditant. quo ex commercio non eas modò merces, quibus domi egent (nã id ferè nihil eſt præter ferrũ) ſed argenti atq; auri præterea magnã uim in patriã reportant. Cuius rei diutina conſuetudine, ſupra quam credi poſsit, ubiq; iam earum rerum copia abundant. Itaq; nunc parũ penſi habent, præſente ne pecunia an in diem uendant, multoq; maximam partem habeant in nominibus, in quibus tamen faciendis non priuatorum unquam, ſed confectis ex more inſtrumentis, publicam urbis fidem ſequuntur. Ciuitas ubi ſolutionis dies aduenerit, à priuatis debitoribus exigit creditum, atq; in ærarium redigit, eiusq; pecuniæ, quoad ab Vtopienſibus repetatur, uſura fruitur. Illi maximam partẽ nunquã

Reſp. nihil aliud q̃ magna quædã familia eſt.

Negodatio Vtopienſiũ.

Vt nusq̃ non meminerũt ſuæ communitatis.

Qua ratione poſsit eſſe uilis pecunia.

Satius eſt bellũ pecunia aut arte declinare, q̃ multa ſanguinis humani iactura gerere.

O artificem.

nunquàm repetunt. Nam, quæ res apud ſe nullũ habet uſum, eam ab his auferri, quibus uſui eſt, haud æquum cenſent. Cæterùm ſi res ita poſcat, ut eius aliquam partem alij populo mutuam daturi ſint, tum demum poſcunt, aut quum bellum gerendum eſt, quã in rem unam totum illum theſaurum, quem habent, domi ſeruant, uti aut extremis in periculis, aut in ſubitis præſidio ſit. potiſſimum quo milites externos, (quos libentius q̃ ſuos ciues obijciunt diſcrimini) immodico ſtipendio conducant, gnari multitudine pecuniæ hoſtes ipſos plerumq; mercabiles, & uel proditione uel infeſtis etiam ſignis inter ſe cõmitti. Hanc ob cauſam inæſtimabilem theſaurum ſeruant, at non ut theſaurum tamen, ſed ita habent, quomodo me narrare profectò deterret pudor, metuẽtem, ne fidem oratio non ſit habitura, quod eo iuſtius uereor, quo magis mihi ſum conſcius, niſi uidiſſem præſens, quàm ægre potuiſſem ipſe perduci, ut alteri idem recenſenti crederem. Neceſſe eſt enim ferè, quàm quicq; eſt ab eorum qui audiunt moribus alienum, tam idem procul illis abeſſe à fide. quanquã prudens rerum æſtimator minus fortaſſe mirabitur, quum reliqua eorum inſtituta tam longe ab noſtris differant, ſi argenti quoq; atq; auri uſus ad ipſorum potius, q̃ ad noſtri moris rationem accommodetur. Nempe quum pecunia non utantur ipſi, ſed in eum

ſeruent

ſeruēt euentum, qui,ut poteſt uſu uenire,ita fieri po teſt, ut nunq̃ incidat, interim aurum argentumq́; (unde ea fit)ſic apud ſe habent,ut ab nullo pluris æſtimetur, quàm rerum ipſarum natura meretur,qua quis non uidet,q̃ longè infra ferrū ſunt?ut ſine quo non Herculè magis,quàm abſq; igni atq́; aqua uiuere mortales queant,quū interim auro argentoq; nullum uſum,quo non facile careamus,natura tribuerit, niſi hominū ſtultitia preciū raritati feciſſet,quin cōtra, uelut parens indulgentiſsima optima quæq́; in propatulo poſuerit, ut aerem, aquam, ac tellurem ipſam, longiſsime uero uana ac nihil profutura ſemouerit. Ergo hæc metalla,ſi apud eos in turrim aliquam abſtruderentur,princeps ac ſenatus in ſuſpicionem uenire poſſet(ut eſt uulgi ſtulta ſolertia)ne deluſo per techнam populo, ipſi aliquo inde commodo fruerentur.Porrò ſi phyalas inde, aliaq́; id genus opera fabre excuſa conficerēt,ſi quādo incidiſſet occaſio,ut conflanda ſint rurſus,atq́; in militum erogā da ſtipendium,uident nimirū fore,ut ægre patiātur auelli,quæ ſemel in delicijs habere cœpiſſent.His rebus uti occurrant,excogitauere quandam rationem, ut reliquis ipſorum inſtitutis conſentaneā,ita ab noſtris(apud quos aurū tanti fit,ac tam diligenter conditur) longiſsime abhorrentem,eoq́; niſi peritis non credibilem. Nam,cum in fictilibus è terra uitroq́;

Aurū ferro uilius. quātū ad uſum attinet.

O magnificã auri cõtumeliam.

elegantiſſimis quidem illis, ſed uilibus tamen edant bibantq́;. ex auro atq́; argento, non in communibus aulis modo, ſed in priuatis etiam domibus matellas paſſim, ac ſordidiſſima quæq́; uaſa conficiunt. Ad hæc catenas & craſſas cõpedes, quibus coercẽt ſeruos, iiſdem ex metallis operantur. Poſtremo quoſcunque aliquod crimen infames facit, ab horum auribus annuli dependent aurei, digitos aurum cingit, aurea torques ambit collũ, & caput deniq́; auro uincitur. Ita omnibus curant modis, uti apud ſe aurum argẽtumq; in ignominia ſint, atq́; hoc pacto fit, ut hæc metalla, quæ cæteræ gentes nõ minus ferè dolenter ac uiſcera ſua diſtrahi patiũtur, apud Vtopienſes, ſi ſemel omnia res poſtularet efferri, nemo ſibi iacturã unius feciſſe aſſis uideretur. Margaritas præterea legunt in littoribus, quin in rupibus quibuſdam adamantes, ac pyropos quoq;, neq́; tamen quærunt, ſed oblatos caſu perpoliunt. His ornant infantulos, qui ut primis pueritiæ annis, talibus ornamentis gloriantur ac ſuperbiunt, ſic ubi pluſculum accreuit ætatis, cum animaduertunt eiuſmodi nugis non niſi pueros uti, nullo parentum monitu, ſed ſuomet ipſorum pudore deponunt. non aliter ac noſtri pueri, quum grãdeſcunt, nuces, bullas, & pupas abiiciunt. Itaq; hæc tam diuerſa ab reliquis gẽtibus inſtituta, quàm diuerſas itidem animorum affectiones pariat, nunq̃

Aurũ geſtamẽ infamiũ.

Gemmæ puerorũ delitiæ.

nunq̃ æquè mihi atq; in Anemoliorum legatis inclaruit. Venerunt hi Amaurotum (dum ego aderam) & quoniam magnis de rebus tractatum ueniebant, aduentũ eorum terni illi ciues ex qualibet urbe præuenerãt, ſed omnes finitimarũ gentium legati, qui eò ante appulerant, quibus Vtopienſiũ perſpecti mores erãt, apud quos ſumptuoſo ueſtitui nihil honoris haberi intelligebant, ſericum contemptui eſſe, aurum etiam infame ſciebant, cultu quàm poterant modeſtiſsimo uenire conſueuerãt. At Anemolij, quod longius aberant, ac minus cũ illis commercij habuerant, quum accepiſſent eodem omnes, eoq; rudi corporis cultu eſſe, perſuaſi non habere eos, quo non utebrantur, ipſi etiam ſuperbi magis, quàm ſapientes, decreuerunt apparatus elegantia deos quoſdã repræſentare, & miſerorũ oculos Vtopiẽſium, ornatus ſui ſplendore præſtringere. Itaque ingreſſi ſunt legati tres cum comitibus centum, omnes ueſtitu uerſicolori, pleriq; ſerico, legati ipſi (nam domi nobiles erãt) amictu aureo, magnis torqbus & inauribus aureis, ad hæc anulis aureis in manibus, monilibus inſuper appẽſis in pileo, quæ margaritis ac gemmis affulgebant, omnibus poſtremo rebus ornati, quæ apud Vtopiẽſes aut ſeruorum ſupplicia aut infamium dedecora, aut puerorum nugamenta fuere. Itaq; operæprecium erat uidere, quo pacto criſtas erexerint, ubi ſuũ

Elegantiſsima fabula.

ornatum

ornatum cum Vtopienſium ueſtitu(nam in plateis ſe ſe populus effuderat)contulere,contraq; non minus erat uoluptatis conſyderare, q̃ longe ſua eos ſpes expectatióque feſellerat, quámque longe ab ea exiſtimatione aberant, quam ſe conſecuturos putauerant. Nempe Vtopienſium oculis omnium, exceptis perq̃ paucis,qui alias gentes aliqua idonea de cauſa inuiſerant,totus ille ſplendor apparatus pudendus uidebatur,& infimum quenq; pro dominis reuerenter ſalutantes,legatos ipſos ex aurearũ uſu catenarũ ꝓ ſeruis habitos,ſine ullo prorſus honore prætermiſerũt. Quin pueros quoq; uidiſſes, qui gẽmas ac margaritas abiecerãt,ubi in legatorum pileis affixas cõſpexerunt, compellare matrem ac latus fodere. En mater,quàm magnus nebulo margaritis adhuc & gemmulis utitur,ac ſi eſſet paruulus? At parens ſerio etiam illa,tace inquit fili,eſt opinor quiſpiam è Morionibus legatorum. Alij catenas illas aureas reprehendere,utpote nullius uſus,quippe tã graciles,ut eas facile ſeruus infringere, tam laxas rurſus, uti quũ fuerit libitum, poſſit excutere, & ſolutus ac liber quouis aufugere. Verùm legati,poſtq̃ ibi unum atq; alterum diẽ uerſati, tantam auri uim in tanta uilitate conſpexerunt,nec in minore contumelia, q̃ apud ſe honore habitam uidiſſent, ad hæc in unius fugitiui ſerui catenas compedesq; plus auri atq; argẽti conge-

ὦ τεχνίτην

conge-

congeſtum, quàm totus ipſorum trium apparatus cōſtiterat, ſubſidentibus pennis omnem illum cultum, quo ſeſe tā arroganter extulerant pudefacti, ſepoſuerūt. Maximè uerò poſtq̄ familiarius cū Vtopienſibus collocuti, mores eorū atq; opiniones didicere. mirantur illi ſiquidem quemq̄ eſſe mortalium, quem exiguæ gemmulæ aut lapilli dubius oblectet fulgor, cui quidem ſtellam aliquam, atq; ipſum deniq; ſolem liceat intueri, aut quenq̄ tam inſanum eſſe, ut nobilior ipſe ſibi ob tenuioris lanæ filū uideatur, ſiquidē hanc ipſam (quantumuis tenui filo ſit) ouis olim geſtauit, nec aliud tamē interim quàm ouis fuit. Mirantur item aurum ſuapte natura tam inutile, nunc ubiq; gentium æſtimari tanti, ut homo ipſe, per quē atq; adeo, in cuius uſum id precij obtinuit, minoris multo q̄ aurum ipſum æſtimetur, uſq; adeo, ut plumbeus quiſpiam, & cui non plus ingenij ſit, quàm ſtipiti, nec minus etiam improbus quàm ſtultus, multos tamen & ſapientes & bonos uiros in ſeruitute habeat, ob id dūtaxat, quod ei magnus contigit aureorū numiſmatum cumulus, quem ſi qua fortuna, aut aliqua legum ſtropha (quæ nihil minus, ac fortuna ipſa ſummis ima permiſcet) ab hero illo, ad abiectiſſimū totius familiæ ſuæ nebulonem tranſtulerit, fit nimirum paulo poſt, ut in famuli ſui famulitium concedat, uelut appendix additamentumq; numiſmatum.

Dubius dixit, ob gemmas factitias, aut certe dubiū dixit exiguū ac malignum.

Quàm uere & q̄ apte.

Cæterum

Quãto plus ſapiũt Vtopiani, q̃ Chriſtianorũ uulgus.

Cæterùm multo magis eorum mirantur ac deteſtantur inſaniam, qui diuitibus illis, quibus neq; debent quicquàm, neq; ſunt obnoxii, nullo alio reſpectu, q̃ quod diuites ſunt, honores tantum non diuinos impendunt, idq; cũ eos tam ſordidos atq; auaros cognoſcunt, ut habeant certo certius, ex tanto nummorum cumulo, uiuentibus illis, ne unum quidem nummulum unquàm ad ſe uenturũ. Has atq; huiuſmodi opiniones partim ex educatione conceperunt, in ea educti Rep. cuius inſtituta longiſſime ab his ſtultitiæ generibus abſunt, partim ex doctrina & literis. Nã & ſi haud multi cuiuſq; urbis ſunt, qui cæteris exonerati laboribus ſoli diſciplinæ deputantur, hi uidelicet, in quibus à pueritia egregiam indolem, eximium ingenium, atq; animum ad bonas artes propenſum deprehendere, tamẽ omnes pueri literis imbuuntur, & populi bona pars, uiri fœminæq;, per totam uitã horas illas quas ab operibus liberas eſſe diximus, in literis collocãt. Diſciplinas ipſorũ lingua perdiſcũt. eſt enim, neq; uerborũ inops, nec inſuauis auditu, nec ulla fidelior animi interpres eſt. eadem ferè (niſi quod ubiq; corruptior, alibi aliter) magnam eius orbis plagam peruagatur. Ex omnibus his philoſophis, quorũ nomina ſunt in hoc noto nobis orbe celebria, ante noſtrũ aduentum ne fama quidem cuiuſq̃ eò peruenerat, & tamen in muſica dialecticaq;, ac

Studia & diſciplinæ Vtopienſiũ.

Muſica.

Dialectica.

nume-

numerandi & metiendi ſcientia, eadem ferè, quæ no- *Arithmetica*
ſtri illi ueteres inuenêre. Cæterũ ut antiquos omni-
bus propè rebus exæquant, ita nuperorum inuentis
dialecticorum longe ſunt impares. Nam ne ullam *Apparet hoc*
quidem regulam inuenerunt earum, quas de reſtri- *loco ſubeſſe*
ctionibus, amplificationibus, ac ſuppoſitionibus acu- *naſum.*
tiſsime excogitatis in paruis logicalibus, paſsim hic
ediſcunt pueri. Porrò ſecundas intentiones tam lon-
gè abeſt ut inueſtigare ſuffecerint, ut nec hominem
ipſum in communi quem uocant, quanquàm (ut ſci-
tis) planè coloſſeum & quouis Gigante maiorem,
tum à nobis præterea digito demõſtratum, nemo ta-
men eorum uidere potuerit. At ſunt in aſtrorum cur- *Aſtrologia.*
ſu, & cœleſtiũ orbium motu peritiſsimi. Quin inſtru
menta quoq; diuerſis figuris ſolerter excogitarunt,
quibus ſolis ac lunæ, & cæterorũ item aſtrorũ, quæ
in ipſorũ horizonte uiſuntur, motiones ac ſitus exa-
ctiſsime comprehenſos habẽt. Cæterũ amicitias atq; *At hi regnãt*
errantiũ diſſidia ſyderũ, ac totã deniq; illã ex aſtris *inter Chriſti*
diuinãdi impoſturã ne ſomniant quidẽ. Imbres, uen- *anos hodie.*
tos, ac cæteras tempeſtatũ uiciſſitudines, ſignis qui-
buſdã longo perſpectis uſu præſentiũt. Sed de cauſis *Phyſica om*
earũ rerũ omniũ, & de fluxu maris eiuſq; ſalſitate, *nium incer-*
& in ſumma de cœli mũdiq; origine ac natura, par *tiſsima.*
tim eadẽ quæ ueteres philoſophi noſtri diſſerũt, par
tim ut illi inter ſe diſsident, ita hi quoq; dum nouas

rerum

Ethica. Ordo bonorum.

Fines bonorum. Vtopiani fœlicitatem honeſta uoluptate metiuntur.

Principia philoſophiæ è religione petenda.

Theologia Vtopienſium.

Animorum immortalitas, de qua hodie nõ pauci dubitãt etiã Chriſtiani.

rerum rationes afferunt,ab omnibus illis diſſentiunt, nec inter ſe tamen uſquequaq; conueniunt. In ea philoſophiæ parte,qua de moribus agitur,eadẽ illis diſputantur, quæ nobis de bonis animi quærunt & corporis, & externis,tum utrum boni nomen omnibus his,an ſolis animi dotibus conueniat. De uirtute diſſerunt,ac uoluptate, ſed omnium prima eſt ac princeps controuerſia,qua nam in re una pluribúsue ſitã hoĩs fœlicitatem putent. At hac in re propenſiores æquo uidentur in factionem uoluptatis aſſertricẽ, ut qua uel totam,uel potiſſimã fœlicitatis humanæ partẽ definiãt. Et quo magis mireris,ab religione quoq;(quæ grauis & ſeuera eſt,ferèq; triſtis & rigida) petũt tamẽ ſententiæ tã delicatæ patrociniũ. Neq; enim de fœlicitate diſceptãt unq̃,quin principia quædam ex religione deprompta,tum philoſophia,quæ rationibus utitur, cõiungant,ſine quibus ad ueræ fœlicitatis inueſtigationẽ,mancam atq; imbecillam per ſe rationẽ putant. Ea principia ſunt huiuſmodi. Animã eſſe immortalẽ,ac dei beneficẽtia ad fœlicitatem natam: uirtutibus ac benefactis noſtris præmia poſt hãc uitã, flagitijs deſtinata ſupplicia. Hæc,tametſi religioĩs ſint, ratione tamẽ cẽſent ad ea credẽda & cõcedẽda perduci, quibus è medio ſublatis,ſine ulla cũctatione pronũciant,neminẽ eſſe tam ſtupidũ, qui nõ ſentiat petendam ſibi per fas ac nefas uoluptatem,

hoc tantum

hoc tantum caueret, ne minor uoluptas obſtet maiori, aut eam perſequatur, quam inuicē retaliet dolor. Nam uirtutem aſperam ac difficilē ſequi, ac nō abigere modo ſuauitatem uitæ, ſed dolorem etiā ſponte perpeti, cuius nullum expectes fructum (quis enim poteſt eſſe fructus, ſi poſt mortem nihil aſſequeris, quū hanc uitam totam inſuauiter, hoc eſt, miſere traduxeris) id uerò dementiſſimum ferunt. Nunc uerò nō in omni uoluptate fœlicitatem, ſed in bona atque honeſta, ſitam putant. Ad eam enim, uelut ad ſummum bonum, naturam noſtram ab ipſa uirtute pertrahi, cui ſola aduerſa factio fœlicitatem tribuit. Nempe uirtutem definiunt, ſecundum naturam uiuere. ad id ſiquidem à deo inſtitutos eſſe nos. Eum uerò naturæ ductum ſequi, quiſquis in appetendis fugiendiſq; rebus obtemperat rationi. Rationem porrò mortales primum omnium in amorem ac uenerationem diuinæ maieſtatis incendere, cui debemus, & quod ſumus, & quod compotes eſſe fœlicitatis poſſumus, ſecundum id commonet atq; excitat nos, ut uitā, quàm licet, minime anxiam ac maxime lætam ducamus ipſi, cæteriſq; omnibus ad idem obtinendum adiutores nos pro naturæ ſocietate præbeamus. Neq; enim quiſquàm unquam fuit tam triſtis ac rigidus aſſecla uirtutis & oſor uoluptatis, qui ita labores, uigilias, & ſqualores indicat tibi, ut nō idem aliorū inopiam

Vt non quæris expetenda uoluptas, ita nec dolor affectandus niſi uirtutis cauſa.

Hoc iuxta Stoicos.

atq;

atque incommoda leuare, te pro tua uirili iubeat, & id laudandũ humanitatis nomine cenſeat, hominem homini ſaluti ac ſolatio eſſe, ſi humanum eſt, maxime (qua uirtute nulla eſt homini magis propria) aliorum mitigare moleſtiam, & ſublata triſtitia uitæ iucunditati, hoc eſt, uoluptati reddere. Quid ni natura quenq; inſtiget, ut ſibimet idem præſtet? Nã aut mala eſt uita iucunda, id eſt uoluptaria, quod ſi eſt, non ſolum neminẽ ad eam debes adiutare, ſed omnibus, utpote noxiam ac mortiferam, quantum potes adimere; aut ſi conſiliare alijs eam, ut bonam, non licet modo, ſed etiam debes, cur non tibi in primis ipſi? cui non minus propitium eſſe te, quàm alijs decet. Neq; enim quum te natura moneat, uti in alios bonus ſis, eadem te rurſus iubet, in temet ſæuum atq; inclementem eſſe. Vitam ergo iucundam inquiunt, id eſt, uoluptatem, tanquàm operationum omnium finẽ, ipſa nobis natura præſcribit. ex cuius præſcripto uiuere, uirtutem definiunt. At quum natura mortales inuitet ad hilarioris uitæ mutuum ſubſidium (quod certè merito facit. neque enim tam ſupra generis humani ſortem quiſquàm eſt, ut ſolus naturæ curæ ſit, quæ uniuerſos ex æquo fouet, quos eiuſdem formæ communione complectitur) eadem te nimirũ iubet etiam atq; etiam obſeruare, ne ſic tuis commodis obſecundes, ut aliorum procures incommoda.

At nunc quidam accerſunt dolores, uelut in his ſita ſit religio, cũ ferendi potius ſint ſi incidãt ad pietatis officiũ tendenti, aut naturæ neceſſitate accidant.

Seruanda

Seruanda igitur cenſent non inita ſolum inter pri-uatos pacta; ſed publicas etiam leges, quas aut bonus princeps iuſtè promulgauit, aut populus nec oppreſſus tyrannide, nec dolo circumſcriptus, de partiēdis uitæ commodis, hoc eſt, materia uoluptatis, communi conſenſu ſanxit. His inoffenſis legibus tuum curare commodum, prudentia eſt: publicum præterea, pietatis: ſed alienam uoluptatem præreptum ire, dum conſequare tuam, ea uerò iniuria eſt: contra tibi aliquid ipſi demere, quod addas alijs, id demum eſt humanitatis ac benignitatis officium, quod ipſum nunq̃ tantū aufert cōmodi, quantum refert. Nam & beneficiorum uiciſsitudine pēſatur, & ipſa benefacti conſcientia, ac recordatio charitatis eorū & beneuolētiæ, quibus benefeceris, plus uoluptatis affert animo, quàm fuiſſet illa corporis qua abſtinuiſti. Poſtremo (quod facile perſuadet animo libenter aſſentienti religio) breuis & exiguæ uoluptatis uicem, ingenti ac nunquàm interituro gaudio rependit Deus. Itaq; hoc pacto cenſent, & excuſſa ſedulo & perpenſare oēs actiones noſtras, atq; in his uirtutes etiam ipſas, uoluptatem tandem uelut finem fœlicitatēq; reſpicere.

Pacta & leges.

Officia uitæ mutua.

Voluptatem appellant omnem corporis animiue motū ſtatumq́; in quo uerſari natura duce delectet. Appetitionem naturæ non temerè addūt. Nā ut quicquid natura iucundum eſt, ad quod neq; per iniuriā

Voluptas quid.

Falſæ uolu- ptates.

tenditur, nec iucundius aliud amittitur, nec labor ſuccedit, non ſenſus modo, ſed recta quoq; ratio perſequitur, ita quæ præter naturã dulcia ſibi mortales uaniſsima conſpiratione confingunt (tanq̃ in ipſis eſſet perinde res ac uocabula commutare) ea omnia ſtatuunt, adeo nihil ad fœlicitatem facere, ut plurimum officiant etiam, uel eò quòd quibus ſemel inſederunt, ne ueris ac genuinis oblectamentis uſquàm uacet locus, totum prorſus animum falſa uoluptatis opinione præoccupãt. Sunt enim perquàm multa, quæ quum ſuapte natura nihil contineant ſuauitatis, imo bona pars amaritudinis etiam plurimum peruerſa, tum improbarum cupiditatum illecebra, non pro ſummis tantum uoluptatibus habeantur, uerumetiam inter præcipuas uitæ cauſas numerentur. In hoc adulterinæ uoluptatis genere, eos collocant, quos ante memoraui, qui quo meliorem togam habent, eo ſibi meliores ipſi uidentur. qua una in re, bis errant. Neque enim minus falſi ſunt, quod meliorem putant togam ſuam, quàm quod ſe. Cur enim ſi ueſtis uſum ſpectes, tenuioris fili lana præſtat craſsiori? at illi tamen tan quam natura non errore præcellerẽt, attollũt criſtas, & ſibimet quoq; precij credunt inde non nihil accedere. eoq; honorem, quem uilius ueſtiti ſperare non eſſent auſi, elegãtiori togæ uelut ſuo iure exigũt, & prætermiſſi negligentius indignantur. At hoc ipſum

Error eorũ qui ſibi ob- cultũ placẽt.

quoq;

quoq; uanis & nihil profuturis honoribus affici, an non eiuſdem inſcitiæ eſt? Nam quid naturalis & ueræ uoluptatis affert nudatus alterius uertex, aut curuati poplites? hoccine tuorũ poplitum dolori medebitur? aut tui capitis phreneſin leuabit? In hac fucatæ uoluptatis imagine, mirum quàm ſuauiter inſaniunt ij, qui nobilitatis opinione ſibi blandiuntur ac plaudunt, quod eiuſmodi maioribus naſci contigerit, quorum longa ſeries diues (neque enim nũc aliud eſt nobilitas) habita ſit, præſertim in prædijs, nec pilo quidem minus ſibi nobiles uidentur, etiam ſi maiores nihil inde reliquerint, aut relictum ipſi abligurierint. His adnumerant eos, qui gemmis ac lapillis (ut dixi) capiuntur, ac dij quodammodo ſibi uidentur facti, ſi quando eximium aliquem conſequãtur, eius præſertim generis, quod ſua tempeſtate maximo apud ſuos æſtimetur. neq; enim apud omnes, neq; omni tempore eadem genera ſunt in precio: Sed nec niſi exemptum auro, ac nudum comparant. Imò ne ſic quidem, niſi adiurato uenditore, & præſtanti cautionem, ueram gemmã, ac lapidem uerum eſſe, tam ſolliciti ſunt, ne oculis eorum ueri loco adulterinus imponat. At ſpectaturo tibi, cur minus præbeat oblectamenti factitius, quem tuus oculus non diſcernit à uero? Vterq́; ex æquo ualere debet, tibi non minus hercle, quàm cæco. Quid hi qui ſu-

Stulti honores.

Vana nobilitas.

Stultiſſima uoluptas ex gemmis.

Opinio hominum precium addit, aut adimit gemmis.

perfluas opes adſeruant,ut nullo aceruí uſu,ſed ſola contemplatione delectentur,num ueram percipiunt, an falſa potius uoluptate luduntur? aut hi qui diuerſo uitio aurum, quo nunquam ſint uſuri, fortaſſe nec uiſuri amplius,abſcondūt,& ſoliciti ne perdant,perdunt.quid enim aliud eſt uſibus demptū tuis, & oīm fortaſſe mortalium telluri reddere? & tu tamen abſtruſo theſauro,uelut animi iā ſecurus lætitia geſtis. Quem ſi quis furto ſuſtulerit,cuius tu ignarus furti, decem poſt annis obieris,toto illo decennio,quo ſubtractæ pecuniæ ſuperfuiſti, quid tua retulit, ſurreptum an ſaluum fuiſſe? utroq; certè modo tantundē uſus ad te peruenit. Ad has tam ineptas lætitias, aleatores(quorum inſaniam auditu,non uſu cognouere) uenatores præterea, atq; aucupes adiungunt. Nam quid habet,inquiunt,uoluptatis,talos in alucum projjcere,quod toties feciſti,ut ſi quid uoluptatis ineſſet, oriri tamen potuiſſet ex frequenti uſu ſatietas? aut quæ ſuauitas eſſe poteſt; ac non faſtidium potius, in audiendo latratu atque ululatu canum? aut qui maior uoluptatis ſenſus eſt,cū leporē canis inſequitur, quàm quum canis canem? nempe idem utrobiq; agitur.accurritur enim,ſi te curſus oblectet. At ſi te cædis ſpes, laniatus expectatio ſub oculis peragēdi retinet,miſericordiam potius mouere debet,ſpectare lepuſculum à cane,imbecillum à ualidiore,fugacem

Mira fictio & aptiſſima

Alea.

Venatio.

ac timidum

ac timidum à feroce,innoxium deniq; à crudeli diſcerptum. Itáque Vtopienſes totum hoc uenandi exercitium,ut rem liberis indignam,in lanios(quam artem per ſeruos obire eos ſupra diximus) reiecerunt.infimam enim eius partem eſſe uenationẽ ſtatuunt,reliquas eius partes & utiliores & honeſtiores, ut quæ & multo magis conferãt,& animalia neceßitatis duntaxat gratia perimãt, quũ uenator ab miſeri animalculi cæde ac laniatu,nihil niſi uoluptatẽ petat. Quã ſpectandæ necis libidinem in ipſis etiã beſtijs, aut ab animi crudelis affectu cẽſent exoriri, aut in crudelitatẽ deniq; aßiduo tã efferæ uoluptatis uſu defluere. Hæc igitur & quicquid eſt eiuſmodi (ſunt.n.innumera)quanq̃ pro uoluptatibus mortaliũ uulgus habeat, illi tamen,quum natura nihil inſit ſuaue,planè ſtatuunt, cum uera uoluptate nihil habere cõmercij. Nam quod uulgo ſenſum iucunditate perfundunt(quod uoluptatis opus uidetur) nihil de ſententia decedũt.non enim ipſius rei natura,ſed ipſorum peruerſa cõſuetudo in cauſa eſt,cuius uitio fit, ut amara pro dulcibus amplectãtur. Nõ aliter ac mulieres grauidæ picem & ſeuũ corrupto guſtu, melle mellitius arbitrantur. Nec cuiuſquam tamen aut morbo aut conſuetudine deprauatum iudicium mutare naturam, ut non aliarum rerum, ita nec uoluptatis poteſt. Voluptatum, quas ueras fatentur,

At hæc hodie ars eſt deorum aulicorum.

Citta in grauidis.

Veræ uoluptatis ſpecies

ſpecies diuerſas faciunt. Siquidem alias animo, corpori alias tribuunt. Animo dant intellectum, eamque dulcedinem, quam ueri contemplatio pepererit. Ad hæc ſuauis additur bene actæ uitæ memoria, & ſpes non dubia futuri boni. Corporis uoluptatem in duas partiuntur formas, quarum prima ſit ea, quæ ſenſum perſpicua ſuauitate perfundit, quod aliás earum inſtauratione partium fit, quas inſitus nobis calor exhauſerit. Nam hæ cibo potúque redduntur; aliás dum egeruntur illa, quorũ copia corpus exuberat, hæc ſuggeritur, dum excrementis inteſtina purgamus, aut opera liberis datur, aut ullius prurigo partis frictu ſcalptúue lenitur. Interdum uero uoluptas oritur, nec reddditura quicq̃, quod membra noſtra deſyderent, nec adempitura quo laborent, cæterum quæ ſenſus noſtros tamen ui quadam occulta, ſed illuſtri motu titillet afficiátque, & in ſe conuertat, qualis ex muſica naſcitur. Alteram corporeæ uoluptatis formã eam uolunt eſſe, quæ in quieto atq; æquabili corporis ſtatu cõſiſtat, id eſt nimirũ ſua cuiuſq; nullo interpellata malo ſanitq;. Hæc ſiquidem ſi nihil eã doloris oppugnet, per ſe ipſa delectat, etiam ſi nulla extrinſecus adhibita uoluptate moueatur. Quanq̃ enim ſeſe minus effert, minuſq; offert ſenſui, quàm tumida illa edẽdi bibendiq; libido, nihilo tamen ſecius multi eam ſtatuunt uoluptatũ maximã, omnes ferè

Voluptates corporis.

Vtopienſes magnam & uelut fundamentum omniũ
ac baſim fatentur, ut quæ uel ſola placidam, & op=
tabilem uitæ conditionem reddat, & qua ſublata, nul
lus uſquam reliquus ſit cuiq̃ uoluptati locus. Nã do
lore prorſus uacare, niſi adſit ſanitas, ſtuporẽ certe, Valeat poſ=
non uoluptatem uocant. Iam dudum exploſum eſt ſeſſor opor=
apud eos decretum illorum, qui ſtabilẽ ac tranquillã tet.
ſanitatem (nã hæc quoq́; quæſtio gnauiter apud eos
agitata eſt) ideo non habendã pro uoluptate cenſe=
bant, quod præſentem non poſſe dicerent, niſi motu
quopiam extrario ſentiri. Verũ contra ñunc in hoc
propè uniuerſi conſpirant, ſanitatem uel in primis
uoluptati eſſe. Etenim quũ in morbo, inquiunt, dolor
ſit, qui uoluptati implacabilis hoſtis eſt, non aliter ac
ſanitati morbus, quid ni uiciſsim inſit ſanitatis tran
quillitati uoluptas? nihil .n. ad hãc rem referre putãt,
ſeu morbus dolor eſſe, ſeu morbo dolor ineſſe dica=
tur. Tãtundẽ .n. utroq́; modo effici. Quippe ſi ſanitas
aut uoluptas ipſa ſit, aut neceſſario uoluptatẽ pariat,
uelut calor igni gignitur, nimirũ utrobiq́; efficitur
ut quibus immota ſanitas adeſt, his uoluptas abeſſe
non poſsit. Præterea dum ueſcimur, inquiunt, quid
aliud quàm ſanitas, quæ labefactari cœperat, aduer
ſus eſurientem (cibo commilitone) depugnat, in
qua dum paulatim inualeſcit, ille ipſe profectus
ad ſolitum uigorẽ, ſuggerit illam, qua ſic reficimur,

uoluptatem. Sanitas ergo, quæ in conflictu lætatur, eadem non gaudebit adepta uictoriam? Sed priſtinū robur, quod ſolum toto conflictu petiuerat, tandem fœliciter aſſecuta, protinus obſtupeſcet? nec bona ſua cognoſcet atq; amplexabitur? Nam quod non ſentiri ſanitas dicta eſt, id uerò per q̄ procul à uero putant. Quis enim uigilans, inquiunt, ſanum eſſe ſe non ſentit, niſi qui non eſt? quem ne tantus aut ſtupor, aut lethargus adſtringit, ut ſanitatem non iucundam ſibi fateatur, ac delectabilem? At delectatio quid aliud, quàm alio nomine uoluptas eſt? Amplectuntur ergo in primis animi uoluptates (eas enim primas omnium principeſque ducunt) quarum potiſsimam partem cenſent ab exercitio uirtutum bonæque uitæ conſcientia proficiſci. Earum uoluptatum, quas corpus ſuggerit, palmam ſanitati deferunt. Nam edendi bibendique ſuauitatem, & quicquid eandem oblectamenti rationem habet, appetenda quidem, ſed non niſi ſanitatis gratia ſtatuunt. Neq; .n. per ſe iucūda eſſe talia, ſed quatenus aduerſæ ualetudini clanculū ſurrepenti reſiſtunt. ideoq; ſapienti, ſicuti magis deprecandos morbos, quàm optādam medicinā, & dolores profligandos potius, q̄ adſciſcēda ſolatia, ita hoc quoq; uoluptatis genere nō egere, q̄ deliniri præſtiterit, quo uoluptatis genere ſi quiſq̄ ſe beatum putet, is neceſſe eſt, fateatur ſe tum

demum forè fœliciſsimum,ſi ea uita contigerit,quæ in perpetua fame,ſiti,pruritu,eſu,potatione,ſcalptu, frictuq́; traducatur,quæ quàm non fœda ſolum,ſed miſera etiam ſit, quis non uidet? Infimæ profecto omnium hæ uoluptates ſunt, ut minimè ſynceræ. neq́; enim unquam ſubeunt, niſi contrarijs coniunctæ doloribus, Nempe cum edendi uoluptate copulatur eſuries, idq́; non ſatis æqua lege. Nam ut uehementior, ita longior quoq́; dolor eſt. quippe & ante uoluptatem naſcitur,& niſi uoluptate unà commoriente non extinguitur. Huiuſmodi ergo uoluptates, niſi quatenus expedit neceſsitas,haud magni habendas putant. Gaudent tamen etiam his, gratique agnoſcunt naturæ parentis indulgentiam, quæ fœtus ſuos ad id,quod neceſsitatis cauſa tam aſsiduè faciundũ erat,etiã blandiſsima ſuauitate pelliceat. Quãto enim in tædio uiuendũ erat, ſi ut cæteræ ægritudines,quæ nos infeſtãt rarius,ita hi quoq; quotidiani famis ac ſitis morbi, uenenis ac pharmacis amaris eſſent abigendi? At formam,uires,agilitatẽ,hæc ut propria iucundaq; naturæ dona libenter fouẽt. Quin eas quoq́; uoluptates,quæ per aures,oculos,ac nares admittuntur,quas natura proprias ac peculiares eſſe homini uoluit(neq́; enim aliud animantiũ genus,aut mundi formam pulchritudinemq́; ſuſpicit,aut odorũ,niſi ad cibi diſcrimen,ulla cõmouetur gratia,neq́;

con-

conſonas inter ſe, diſcordesq́; ſonorũ diſtantias inter noſcit) & has inq̃, ut iucunda quædam uitæ condimẽta perſequuntur. In omnibus autẽ hunc habẽt modũ, ne maiorem minor impediat, neu dolorem aliquando uoluptas pariat, quod neceſſario ſequi cenſent, ſi inhoneſta ſit. At certe formæ decus contemnere, uires deterere, agilitatem in pigritiam uertere, corpus exhaurire ieiunijs, ſanitati iniuriam facere, & cætera naturæ blandimenta reſpuere, niſi quis hæc ſua commoda negligat, dũ aliorum publicamue ardentius procurat, cuius laboris uice maiorem à deo uoluptatem expectet, alioquin ob inanem uirtutis umbrã, nullius bono ſemet affligere, uel quo aduerſa ferre minus moleſte poßit, nunq̃ fortaſſe uentura. hoc uero putant eſſe dementißimũ, animiq́; & in ſe crudelis, & erga naturam ingratißimi, cui, tãquàm debere quicq̃ dedignetur, omnibus eius beneficijs renunciat. Hæc eſt eorum de uirtute ac uoluptate ſententia, qua niſi ſanctius aliquid inſpiret homini cœlitus immiſſa religio, nullam inueſtigari credũt humana ratione ueriorem, qua in re recte ne, an ſecus ſentiant, excutere nos neq́; tempus patitur, neq; neceſſe eſt. quippe qui narranda eorum inſtituta non etiam tuenda ſuſcepimus. Cæterùm hoc mihi certe perſuadeo, ut ut ſeſe habeant hæc decreta, nuſq̃ neq; præſtantiorẽ populum, neq; fœliciorem eſſe rempub.

Annotãdum & hoc diligenter.

Fœlicitas Vtopiẽſium ac deſcriptio.

Corpore

Corpore ſunt agili uegetoq́;,uirium amplius,quàm ſtatura promittat,nec ea tamen improcera.Et quum neq; ſolo ſint uſquequaq; fertili, nec admodum ſalubri cœlo,aduerſus aerem ita ſeſe temperantia uictus muniunt, terræ ſic medentur induſtria, ut nuſquàm gentium ſit frugis pecorisq́; prouentus uberior,aut hominum uiuaciora corpora, paucioribusq́; morbis obnoxia.itaq́;non ea modo,quæ uulgo faciunt agricolæ,diligenter ibi ad miniſtrata conſpicias,ut terrã natura maligniorem,arte atq́; opera iuuent,ſed populi manibus alibi radicitus euulſam ſyluã, alibi conſitam uideas,qua in re habita eſt non ubertatis, ſed uecturæ ratio,ut eſſent ligna aut mari,aut fluuijs,aut urbibus ipſis uiciniora. minore .n. cũ labore terreſtri itinere fruges,q̃ ligna longius afferuntur. Gens facilis ac faceta,ſolers,ocio gaudens,corporis laborum(quum eſt uſus)ſatis patiens. Cæterùm aliàs haudquaq̃ ſanè appetens,animi ſtudijs infatigata.

Qui quum à nobis accepiſſent de literis & diſciplina Græcorum (nam in Latinis præter hiſtorias ac Poetas, nihil erat quod uidebãtur magnopere probaturi)mirum quanto ſtudio contenderunt,ut eas liceret ipſis noſtra interpretatione perdiſcere.Cœpimus ergo legere,magis adeo primũ,ne recuſare laborẽ uideremur, quàm quod fructum eius aliquem ſperaremus.At ubi paulũ ꝓceſſimus,ipſorũ diligẽtia fecit, ut no

Vtilitas linguæ Græcæ

Docilitas Vtopienſium mira.

*ut noſtram haud fruſtra impendendam animo ſta-
tim præciperemus. Siquidem literarum formas tam
facile imitari, uerba tam expeditè pronunciare, tã ce
leriter mandare memoriæ, & tanta cũ fide reddere
cœperunt, ut nobis miraculi eſſet loco, niſi quod ple-
raq; pars eorum, qui non ſua ſolum ſponte accenſi,
uerùm ſenatus quoq́; decreto iuſsi, iſta ſibi diſcẽda
ſumpſerunt: E numero ſcholaſticorum ſelectiſsimis in
genijs, & matura ætate fuerunt. Itaq; minus q̃ tri-
ennio nihil erat in lingua, quod requirerent bonos
autores, niſi obſtet libri menda, inoffenſe perlege-
rent. Eas literas, ut equidem conijcio, ob id quoq́; fa-
cilius arripuerũt, quod nõnihil illis eſſent cognatæ.
Suſpicor enim eam gentem à Græcis originẽ duxiſ-
ſe, propterea quod ſermo illorũ cætera fere Perſi-
cus, nõnulla Græci ſermonis ueſtigia ſeruet in urbiũ
ac magiſtratuum uocabulis. Habent ex me (nam li-
brorum ſarcinam mediocrem loco mercium quar-
to nauigaturus in nauem conieci, quod mecum planè
decreueram, nunquã potius redire quàm cito) Plato
nis opera pleraq;, Ariſtotelis plura, Theophraſtum
item de plantis, ſed pluribus, quod doleo, in locis mu
tilum. In librum enim, dum nauigabamus, negli-
gentius habitum, cercopithecus inciderat, qui laſciui
ens ac ludibundus, paginas aliquot hinc atq; inde e-
uulſas lacerauit. Ex his qui ſcripſere grammaticã,*

*At nunc ſtu-
pites & cau-
dices dicãtur
literis, feliciſ-
ſima ingenia
uoluptatibus
corrũpũtur.*

Laſca-

Laſcarem habent tantum, Theodorum enim non ad uexi mecum, nec dictionarium aliquem præter Heſychium, ac Dioſcoridem. Plutarchi libellos habent chariſsimos, & Luciani quoq; facetijs ac lepore capiuntur. Ex Poëtis habent Ariſtophanē, Homerum, atq; Euripidem, tum Sophoclem minuſculis Aldi formulis. Ex hiſtoricis Thucydidem atq; Herodotum, necnon Herodianum. Quin in re medica quoq; ſodalis meus Tricius Apinatus aduexerat ſecum parua quædam Hippocratis opuſcula, ac Microtechnen Galeni, quos libros magno in precio habent: ſiquidē & ſi omnium ferè gentiū re medica minimè egent, nuſquam tamen in maiore honore eſt, uel eo ipſo quod eius cognitionem numerāt inter pulcherrimas atq; utiliſsimas partes philoſophiæ, cuius ope philoſophiæ dum naturæ ſecreta ſcrutantur, uidentur ſibi nonſolum admirabilem inde uoluptatem percipere, ſed apud autorem quoq; eius atq; opificem ſummam inire gratiam. Quē cæterorum more artificum, ar bitrantur, mundi huius uiſendam machinam homini (quem ſolum tantæ rei capacem fecit) expoſuiſſe ſpectandam, eoq; chariorem habere, curioſum ac ſolicitum inſpectorem, operiſq; ſui admiratorem, quàm eum, qui uelut animal expers mentis, tantum ac tam mirabile ſpectaculum ſtupidus immotuſq; neglexerit. Vtopienſium itaque exercitata literis ingenia

Medicinæ utiliſsima.

Contemplatio naturæ.

mire

mire ualent ad inuentiones artium, quæ faciant aliquid ad commodæ uitæ compendia. Sed duas tamen debent nobis, Chalcographorum, & faciendæ chartæ, nec ſolis tamen nobis, ſed ſibi quoq; bonam eius partem. Nam quum oſtenderemus eis libris chartaceis impreſſas ab Aldo literas, & de chartæ faciēdæ materia, ac literas imprimēdi facultate loqueremur, aliquid magis, quàm explicaremus (neq; enim quiſquam erat noſtrum qui alterutram calleret) ipſi ſtatim acutiſſimè coniecerūt rem, & quū ante pellibus, corticibus, ac papyro tantum ſcriberent, iam chartā illico facere, & literas imprimere tentarūt: quæ cùm primo non ſatis procederent, eadem ſæpius experiendo, breui ſunt utrunq; conſecuti, tantumq; effecerunt, ut ſi eſſent Græcorum exemplaria librorum, codices deeſſe non poſſent.. At nunc, nihil habent amplius, quàm à me commemoratū eſt, id uerò quod habent impreſſis iam libris, in multa exemplariorū millia propagauêre. Quiſquis eò ſpectandi gratia uenerit, quem inſignis aliqua dos ingenij, aut longa peregrinatione uſum, multarum cognitio terrarum commendet (quo nomine gratus fuit noſter appulſus) pronis animis excipitur. Quippe libenter audiunt, quid ubiq; terrarum geratur. Cæterùm mercādi gratia non admodum frequenter appellitur. Quid enim ferrent, niſi aut ferrum, aut quod quiſque

referre

referre mallet, aurum argẽtũmue? Tum quæ ex ipſis exportanda ſint, ea conſultius putant ab ſe efferri, quam ab alijs illinc peti, quo & exteras undiq; gentes exploratiores habeant, neq; maritimarum rerum uſum ac peritiam oblitum eant.

DE SERVIS.

PRo ſeruis neq; bello captos habent niſi ab ipſis geſto, neque ſeruorum filios, neq; deniq; quen quàm, quem apud alias gentes ſeruientem poſſent comparare, ſed aut ſi cuius apud ſe flagitium in ſeruitium uertitur, aut quos apud exteras urbes (quod genus multo frequentius eſt) admiſſum facinus deſtinauit ſupplicio. Eorum enim multos, interdum æſtimatos uili, ſæpius etiam gratis impetratos, auferunt. Hæc ſeruorum genera non in opere ſolum perpetuo, uerumetiam in uinculis habent, ſed ſuos durius, quos eo deploratiores, ac deteriora meritos exempla cenſent, quod tam præclara educatione ad uirtutem egregiè inſtructi, contineri tamen ab ſcelere nõ potuerint. Aliud ſeruorum genus eſt, quum alterius populi mediaſtinus quiſpiam laborioſus ac pauper elegerit apud eos ſua ſponte ſeruire. Hos honeſtè tractant, ac niſi quod laboris, utpote conſuetis, imponitur pluſculum, non multò minus clemen-

Mira huius gentis æquitas.

ter ac

ter ac ciues habent, uolentē diſcedere (quod non ſæpe ſit) neque retinent inuitum, neque inanem dimittunt. Aegrotantes, ut dixi, magno cum affectu curāt, nihilq́; prorſus omittunt, quo ſanitati eos uel medicinæ, uel uictus obſeruatione reſtituant. Quin inſanabili morbo laborantes aſſidendo, colloquendo, adhibendo demum, quæ poſſunt, leuamenta, ſolantur. Cæterùm ſi non immedicabilis modo morbus ſit, uerumetiam perpetuo uexet atque diſcruciet, tum ſacerdotes ac magiſtratus hortantur hominem: quandoquidem omnibus uitæ munijs impar, alijs moleſtus ac ſibi grauis morti iam ſuæ ſuperuiuat: ne ſecum ſtatuat peſtem diutius ac luem alere, neue quū tormentum ei uita ſit, mori dubitet, quin bona ſpe fretus, acerba illa uita uelut carcere atq; aculeo, uel ipſe ſemet eximat, uel ab alijs eripi ſe ſua uoluntate patiatur, hoc illum quum non commoda, ſed ſupplicium abrupturus morte ſit prudenter facturum, quoniam uerò ſacerdotū in ea re conſilijs, ideſt, interpretum Dei, ſit obſecuturus, etiam pie ſancteq́; facturum. Hæc quibus perſuaſerint, aut inedia ſponte uitam finiunt, aut ſopiti ſine mortis ſenſu ſoluuntur. Inuitum uerò neminem tollunt, nec officij erga eum quicquàm imminuunt, perſuaſos hoc pacto defungi honorificum. Alioqui qui mortem ſibi conſciuerit, cauſa non probata ſacerdotibus & ſenatui, hūc neq;

De ægrotis.

Mors ſpontanea.

terra

terra neq; igne dignantur, ſed in paludem aliquam turpiter inſepultus abijcitur. Fœmina non ante annū duodeuiceſimum nubit. Mas non niſi expletis quatuor etiam amplius. Ante coniugium mas aut fœmina ſi cōuincatur furtiuæ libidinis, grauiter in eum eámue animaduertitur, coniugioq; illis in totum interdicitur, niſi uenia principis noxam remiſerit, ſed & pater materq; familias, cuius in domo admiſſum flagitium eſt, tanquam ſuas partes parum diligenter tutati, magnæ obiacent infamiæ. Id facinus ideo tam ſeuere uindicant, quod futurum proſpiciunt, ut rari in coniugalem amorem coaleſcerent, in quo ætatem omnem cum uno uideant exigendam, & perferendas inſuper, quas ea res affert, moleſtias, niſi à uago concubitu diligenter arceantur. Porrò in deligendis coniugibus ineptiſſimū ritū (uti nobis uiſum eſt) adprimeq; ridiculum, illi ſerio ac ſeuerè obſeruant. Mulierem enim, ſeu uirgo ſeu uidua ſit, grauis & honeſta matrona proco nudam exibet, ac probus aliquis uir, uiciſſim nudum puellæ procum ſiſtit. Hunc morem quum uelut ineptum ridētes improbaremus, illi contra cæterarum omnium gentium inſignē demirari ſtultitiam, qui cum in equuleo comparando, ubi de paucis agitur nūmis, tam cauti ſint, ut quamuis ferè nudum niſi detracta ſella tamen, omnibusq; reuulſis ephippijs recuſent emere, ne ſub illis oper-

De coniugijs.

Et ſi parum uerecunde, haud tamen incaute.

culis hulcus aliquod deliteſceret, in deligenda coniuge, qua ex re aut uoluptas, aut nauſea ſit totam per uitam comitatura tam negligenter agant, ut reliquo corpore ueſtibus obuoluto, totam mulierem uix ab unius palmæ ſpacio (nihil enim præter uultum uiſitur) æſtiment adiunganto; ſibi non abſq; magno (ſi quid offendat poſtea) male cohærendi periculo. Nam neque omnes tam ſapientes ſunt, ut ſolos mores reſpiciant, & in ipſorum quoq; ſapientum coniugijs, ad animi uirtutes nonnihil additamenti, corporis etiam dotes adijciunt, certè tam fœda deformitas latere ſub illis poteſt inuolucris, ut alienare prorſus animum ab uxore queat, cum corpore iam ſeiungi non liceat: Qualis deformitas, ſi quo caſu contingat poſt contractas nuptias, ſuam quiſq; ſortem neceſſe ferat. ante uerò ne quis capiatur inſidijs, legibus caueri debet, idq; tanto maiore ſtudio fuit curandum, quod & ſoli illarum orbis plagarum ſingulis ſunt contenti coniugibus, & matrimonium ibi haud ſæpe aliter quàm morte ſoluitur niſi adulterium in cauſa fuerit, aut morum non ferenda moleſtia. Nempe alterutri ſic offenſo, facta ab ſenatu coniugis mutandi uenia, alter infamem ſimul ac cœlibem perpetuo uitam ducit. Alioquin inuitam coniugem cuius nulla ſit noxa, repudiare, quod corporis obtigerit calamitas, id uerò nullo pacto ferunt, nam & crudele iudicant tum

Diuortium.

quenquàm

quenquàm deſeri, cum maxime eget ſolatio, & ſenectuti, quum & morbos afferat, & morbus ipſa ſit, incertam atq; infirmam fidem fore. Cæterùm accidit interdum, ut quum non ſatis inter ſe coniugum conueniant mores, repertis utriq; alijs, quibus cum ſperent ſe ſuauius eſſe uicturos, amborũ ſponte ſeparati, noua matrimonia contrahant, haud abſq; ſenatus autoritate tamen, qui niſi cauſa per ſe atq; uxores ſuas diligenter cognita, diuortia non admittit. Imò nẽ ſic quidẽ facile. quòd rem minimè utilem ſciunt firmãdæ coniugũ charitati, facilem nouarum nuptiarũ ſpem eſſe propoſitam. Temeratores cõiugij grauiſſima ſeruitute plectuntur, & ſi neuter erat cœlebs, iniuriam paſſi (uelint modo) repudiatis adulteris, cõiugio inter ſe ipſi iunguntur alioquin quibus uidebitur. At ſi læſorum alteruter erga tam male merentem coniugem in amore perſiſtat, tamen uti coniugij lege non prohibetur, ſi uelit in opera damnatum ſequi, acciditq; interdum, ut alterius pœnitentia alterius officioſa ſedulitas miſerationem commouens principi, libertatem rurſus impetret. Cæterùm ad ſcelus iam relapſo nex infligitur. Cæteris facinoribus nullam certam pœnam lex ulla præſtituit, ſed ut quódque atrox, aut contrà uiſum eſt, ita ſupplicium Senatus decernit. Vxores mariti caſtigant, & parentes liberos, niſi quid tam ingens

Aeſtimatio ſupplicij penes magiſtratum.

admiſerint, ut id publice puniri morum interſit. Sed ferè grauiſſima quæque ſcelera ſeruitutis incommodo puniuntur, id ſiquidem & ſceleratis non minus triſte, & reipublicæ magis commodum arbitrãtur, quàm ſi mactare noxios & protinus amoliri feſtinent. Nam & labore quàm nece magis proſunt, & exemplo diutius alios ab ſimili flagitio deterrẽt. quod ſi ſic habiti rebellent atque recalcitrent, tum demum uelut indomitæ belluæ, quos coërcere carcer & catena non poteſt, trucidantur. At patientibus non adimitur omnis omnino ſpes, quippe longis domiti malis, ſi eam pœnitentiam præ ſe ferant, quæ peccatum teſtetur, magis eis diſplicere, quàm pœnã, principis interdum prærogatiua, interdum ſuffragijs populi aut mitigatur ſeruitus, aut remittitur.

Stupri ſolicitati pœna.

Solicitaſſe ad ſtuprum, nihilo minus quàm ſtupraſſe periculi eſt. In omni ſiquidem flagitio certum deſtinatumq́; conatum æquãt facto. neque enim id quod defuit ei, putant prodeſſe debere, per quem non ſtetit, quo minus nihil defuerit.

Voluptas è Morionibus

Moriones in delitijs habẽtur, quos ut affeciſſe contumelia magno in probro eſt, ita uoluptatem ab ſtultitia capere non uetant. Siquidem id Morionibus ipſis maximo eſſe bono cenſent, cuius qui tam ſæuerus ac triſtis eſt, ut nullum neque factum neque dictum rideat ei tutandum non credunt, ueriti ne non ſatis indulgenter cure-

tur ab

tur ab eo, cui non modo nulli uſui, ſed ne oblectato quidem (qua ſola dote ualent) futurus eſſet. Irridere doformem aut mutilum, turpe ac deforme non ei, qui ridetur, habetur, ſed irriſori, qui cuiq quod in eius poteſtate nõ erat, ut fugeret, id uitij loco ſtulte exprobret. Vt enim formã naturalẽ non tu eri, ſegnis atq; inertis ducunt, ſic adiumentũ ab fucis quærere, infamis apud illos inſolentia eſt. Vſu enim ipſo ſentiunt, quàm non ullum formæ decus uxores æque ac morum probitas & reuerentia commendet maritis. Nam ut forma nonnulli ſola capiuntur, ita nemo niſi uirtute atque obſequio retinetur. Non pœ nis tantum deterrent à flagitijs, ſed propoſitis quoque honoribus ad uirtutes inuitant, ideóque ſtatuas uiris inſignibus, & de republica præclare meritis in foro collocant, in rerum bene geſtarum memori am, ſimul ut ipſorum poſteris, maiorum ſuorum gloria calcar & incitamentum ad uirtutem ſit. Qui magiſtratũ ullum ambierit, expers omniũ redditur. Conuiuũt amabiliter, quippe nec magiſtratus ullus inſolẽs, aut terribilis eſt, patres appellantur, & exhibent ijſdem defertur, ut debet, ab uolẽtibus honor, non ab inuitis exigitur. Ne principem quidẽ ipſum, ueſtis aut diadema, ſed geſtatus frumenti manipulus diſcernit, ut Pontificis inſigne eſt prælatus cereus. Leges habent perquàm paucas. ſufficiunt enim ſic in

Fucata forma.

Et præmijs inuitãdi ciues ad officium.

Dãnatus am bitus.

Honor magi ſtratuum.

Dignitas principis.

Leges paucæ.

ſtitutis paucißimæ. Quin hoc in primis apud alios improbant populos, quod legum interpretumq́; uolumina non infinita ſufficiunt. Ipſi uerò cenſent iniquißimum, ullos homines his obligari legibus, quæ aut numeroſiores ſint, quàm ut perlegi queant, aut obſcuriores, quàm ut à quouis poßint intelligi. porrò cauſidicos, qui cauſas tractent callidè, ac leges uafrè diſputent, prorſus omnes excludunt. cenſent enim ex uſu eſſe, ut ſuam quiſque cauſam agat, eademq́; referat iudici, quæ narraturus patrono fuerat. Sic & minus ambagum fore, & facilius elici ueritatem, dum eo dicente, quē nullus patronus fucum docuit, iudex ſolerter expendit ſingula, & contra uerſutorū calumnias ſimplicioribus ingeniis opitulatur. hæc apud alias gentes in tāto perplexiſſimarū aceruo legū difficile eſt obſeruari. Cæterū apud eos unuſquiſq; eſt legis peritus. Nam & ſunt (ut dixi) paucißimæ, & interpretationū præterea ut quæq; eſt maximè craſſa, ita maximè æquam cēſent. Nempe quum omnes leges (inquiunt) ea tantum cauſa promulgentur, ut ab his quiſq; ſui commonefiat officii, ſubtilior interpretatio paucißimos admonet (pauci enim ſunt qui aſſequantur) quum interim ſimplicior ac magis obuius legum ſenſus omnibus in aperto ſit, alioquin quod ad uulgus attinet, cuius & maximus eſt numerus, & maximè eget ad

Aduocatorū inutilis turba.

monitu

monitu, quid referat utrum legem omnino nõ condas, an conditã in talem interpreteris ſententiã, quã niſi magno ingenio & longa diſputatione nemo poßit eruere, ad quam inueſtigandam neque craſſum uulgi iudicium queat attingere, neque uita in comparando uictu occupata ſufficere. His *eorum uirtutibus incitati finitimi, qui quidem liberi ſunt, & ſuæ ſpontis (multos enim ipſi iam olim tyrannide liberauerunt) magiſtratus ſibi, ab illis alij quotannis, alij in luſtrum impetrant, quos defunctos imperio, cum honore ac laude reducunt, nouoſque ſecum rurſus in patriam reuehunt.* Atq; *hi quidem populi optimè profecto ac ſaluberrimè* Reipublicæ *ſuæ conſulunt, cuius & ſalus & pernicies, quũ ab moribus magiſtratuum pendeat. quos nam potuiſſent elegiſſe prudentius, quàm qui neq; ullo precio queãt ab honeſto deduci (utpote quod breui ſit remigraturis inutile) ignoti ciuibus, aut prauo cuiuſq̃ ſtudio aut ſimultate flecti. Quæ duo mala, affectus atq; auaritiæ, ſicubi incubuere iudicijs, illico iuſtitiã omnem, fortißimum* Reipublicæ *neruum, diſſoluunt.* Hos Vtopiani *populos, quibus qui imperent ab ipſis petuntur, appellant ſocios: cæterùm quos beneficijs auxerũt, amicos uocant. Fœdera quæ reliquæ inter ſe gentes toties ineunt, frãgunt, ac renouant, ipſi nulla cum gente feriunt. Quorſum enim fœdus inqui-* De *fœderibus.*

unt, quaſi non hominem homini ſatis natura conciliet, quàm qui contempſerit, hunc uerba ſcilicet putes curaturum. In hanc ſententiam eò uel maxime trahuntur, quod in illis terrarum plagis, fœdera pactáq; principũ ſolent parum bona fide ſeruari. Etenim in Europa, idque his potiſsimum partibus, quas CHRISTI fides & religio poſsidet, ſancta eſt & inuiolabilis ubiq; maieſtas fœderũ, partim ipſa iuſtitia & bonitate principũ, partim ſummorũ reuerẽtia, metuq; Pontificũ, qui ut nihil in ſe recipiũt ipſi, qđ nõ religioſiſsime præſtant, ita cæteros omnes principes iubent, ut pollicitis omnibus modis immorẽtur, tergiuerſantes uero paſtorali cenſura & ſæueritate cõpellunt. Merito ſanè cenſent turpiſsimam rem uideri, ſi illorum fœderibus abſit fides, qui peculiari nomine fideles appellantur. At in illo nouo orbe terrarum, quem circulus æquator uix tam longe ab hoc noſtro orbe ſemouet, quàm uita moresq; diſsidẽt, fœderum nulla fiducia eſt, quorum ut quodq; plurimis ac ſanctiſsimis ceremonijs innodatum fuerit, ita citiſsime ſoluitur, inuenta facile in uerbis calumnia, quæ ſic interim de induſtria dictant callide, ut nunquã tam firmis adſtringi uinculis queant, quin elabantur aliqua, fœdúsque & fidem pariter eludant. Quàm uafriciem, imò quam fraudem dolúmque, ſi priuatorum deprehenderent interueniſse contractui,

magno

magno ſupercilio rem ſacrilegam & furca dignã clamitarent, hi nimirum ipſi, qui eius conſilij principibus dati, ſemet gloriantur autores. Quo fit ut iuſtitia tota uideatur, aut nõ niſi plebeia uirtus & humilis, quæq; longo interuallo ſubſidat infra regale faſtigium, aut uti ſaltem duæ ſint, quarum altera uulgus deceat, pedeſtris & humirepa, néue uſquam ſepta tranſilire queat, multis undiq; reſtricta uinculis, altera principũ uirtus, quæ ſicuti ſit q̃ illa popularis auguſtior, ſic eſt etiã longo interuallo liberior, ut cui nihil non liceat, niſi quod non libeat. Hos mores ut dixi principum, illic fœdera tã male ſeruantium puto in cauſa eſſe, ne ulla feriant Vtopienſes, mutaturi fortaſſe ſententiam ſi hic uiuerent. Quanquam illis uidetur, ut optime ſeruentur, male tamen inoleuiſſe fœderis omnino ſanciendi conſuetudinem, qua fit, ut (perinde ac ſi populum populo, quos exiguo ſpacio collis tantum ac riuus diſcriminat, nulla naturæ ſocietas copularet) hoſtes atque inimicos inuicem ſeſe natos putent, meritoq; in mutuam graſſari perniciem, niſi fœdera prohibeãt, quin his ipſis quoq; initis, non amicitiã coaleſcere, ſed manere prædandi licentiã, quatenus per imprudentiam dictandi fœderis, nihil quod prohibeat ſatis caute comprehenſum in pactis eſt. At illi contra cenſent, neminem pro inimico habendum, à quo nihil iniuriæ profectum

eſt.

eſt, Naturæ conſortium, fœderis uice eſſe, & ſatiu[s]
ualentiusq́; homines inuicem beneuolentia quàm pa[...]
ctis, animo quàm uerbis, connecti.

DE RE MILITARI.

Bellum utpote rem planè belluinam, nec ulli ta-men belluarum formæ in tam aſsiduo atq́; homini eſt uſu, ſummopere abominantur, cōtraq́; more gentium ferme omnium nihil æquè ducunt inglorium, atq; petitam è bello gloriam eoq; licet aſsiduè militari ſeſe diſciplina exerceant, neq; id uiri modo, ſed fœminæ quoq; ſtatis diebus, ne ad bellum ſint, quum exigat uſus, inhabiles: non temerè capeſſunt tamen, niſi quo aut ſuos fines tueantur, aut amicorum terris infuſos hoſtes propulſent, aut populum quempiam tyrannide preſſum miſerati (quod humanitatis gratia faciunt) ſuis uiribus Tyranni iugo & ſeruitute liberent. Quanquam auxilium gratificantur, amicis non ſemper quidem quo ſe defendant, ſed interdū quoq́; illatas retalient atq́; ulciſcantur iniurias. uerum id ita demū faciunt, ſi re adhuc integra conſulantur ipſi, & probata cauſa, repetitis ac non redditis rebus, belli autores inferendi ſint, quod non tunc ſolum decernunt, quoties hoſtili incurſu abacta eſt præda, uerùm tum quoq́; multo infeſtius, quum eorum negociatores uſquam gen-

tium

tium uel iniquarum prætextu legum, uel ſiniſtra deriuatione bonarum, iniuſtam ſubeunt, iuſtitiæ colore, calumniam. Nec alia fuit eius origo belli, quod pro Nephelogetis aduerſus Alaopolitas, paulo ante noſtram memoriam, Vtopienſes geſſere, quàm apud Alaopolitas Nephelogetarum mercatoribus illata prætextu iuris (ut uiſum eſt ipſis) iniuria certe, ſiue illud ius, ſiue ea iniuria fuit, bello tam atroci eſt uindicata, quum ad proprias utriuſq; partis uires, odiaq; circũiectaturũ etiam gentiũ ſtudia atq; opes adiungerentur, ut florentiſsimis populorum alijs concuſsis, alijs uehementer afflictis, orientia ex malis mala, Alaopolitarum ſeruitus demum ac deditio finierit, qua in Nephelogetarum (neq; enim ſibi certabant Vtopienſes) poteſtatem conceſſere, gentis florentibus Alaopolitarum rebus, haud quaquam cum illis conferendæ. Tam acriter Vtopienſes amicorum, etiam in pecunijs, iniuriam perſequuntur, ſuas ipſorum non item, qui ſicubi circumſcripti bonis excidant, modò corporibus abſit uis, hactenus iraſcuntur, uti quoad ſatisfactio fiat, eius commercio gentis abſtineãt. Non quòd minoris ſibi curæ ciues, quàm ſocij ſint, ſed horum tamen pecuniam intercipi, ægrius q̃ ſuã ferunt, propterea quòd amicorum negociatores, quoniam de ſuo perdunt, priuato graue uulnus ex iactura ſentiunt. At ipſorũ

ciuibus

ciuibus nihil niſi de publica perit,præterea quod a=bũdabat domi,ac ueluti ſupererat,alioqui nõ emittẽdũ foras. Quo fit,uti intertrimentum citra cuiusq̃ ſenſum accidat. Quo circa nimis crudele cenſent,id damnũ multorũ ulciſci mortibus,cuius damni incommodum nemo ipſorum aut uita, aut uictu perſentiſcat. Cæterùm ſi quis ſuorum uſquam per iniuriam debilitetur aut occidat, ſiue id publico factum conſilio, ſiue priuato ſit,per legatos re comperta, niſi deditis noxijs placari non poſſunt, quin illico bellum denuncient. Noxæ deditos,aut morte,aut ſeruitio puniunt. Cruentæ uictoriæ non piget modo eos, ſed pudet quoque, reputantes inſcitiam eſſe quamlibet precioſas merces nimio emiſſe. arte dolóque uictos, oppreſſos hoſtes impendio gloriantur, triumphumq́; ob eam rem publicitus agunt, & uelut re ſtrenue geſta trophæum erigunt. tunc enim demum uiriliter ſeſe iactant, & cum uirtute geſsiſſe, quoties ita uicerint, quomodo nullum animal præter hominem potuit,id eſt,ingenij uiribus. Nam corporis inquiunt,urſi, leones, apri, lupi, canes,cæteræq́; belluæ dimicant, quarum ut pleræq́; nos robore ac ferocia uincunt, ita cunctæ ingenio, & ratione ſuperantur. Hoc unum illi in bello ſpectant uti id obtineant, quod ſi fuiſſent ante conſecuti, bellum non fuerant illaturi: aut ſi id res uetet, tam ſæueram

Magno empta uictoria.

ab his

ab his uindictam expetunt, quibus factum imputant, ut idem auſuros in poſterum terror abſterreat. Hos *propoſiti ſui ſcopos deſtinant, quos mature petunt. at ita tamen, uti prior uitandi periculi cura, quàm laudis aut famæ conſequendæ, ſit.* Itaq; *protinus indicto bello, ſchedulas ipſorum publico ſigno roboratas, locis maximè conſpicuis hoſticæ terræ, clàm uno tempore multas appendi procurant, quibus ingentia pollicentur præmia, ſi quis principem aduerſarium ſuſtulerit: deinde minora, quanquàm illa quoq; egregia decernunt, pro ſingulis eorum capitibus, quorum nomina in iiſdem literis proſcribũt, hi ſunt, quos ſecundum principem ipſum, autores initi aduerſus ſe conſilij ducunt.* Quicquid *percuſſori præfiniunt, hoc geminant ei, qui uiuum è proſcriptis aliquem ad ſe perduxerit, quum ipſos quoq; proſcriptos, præmijs iiſdem, addita etiam impunitate, contra ſocios inuitant.* Itaq; *fit celeriter, ut & cæteros mortales ſuſpectos habeant, & ſibi inuicem ipſi neq; fidentes ſatis, neq; fidi ſint, maximoq; in metu & nõ minore periculo uerſentur.* Nam *ſæpenumero conſtat eueniſſe, uti bona pars eorum, & princeps in primis ipſe, ab his proderentur, in quibus maximam ſpem repoſuerunt.* Tam *facile quoduis in facinus impellunt munera, quibus illi nullum exhibent modum.* Sed *memores in quantum diſcrimen hortantur,*

operam

operam dant, uti periculi magnitudo beneficiorum mole compenſetur. eoq́; non immenſam modò auri uim, ſed prædia quoq; magni reditus in locis apud amicos tutiſsimis, propria ac perpetua pollicitãtur, & ſumma cum fide præſtãt. Hunc licitãdi mercandiq́; hoſtis morẽ, apud alios improbatũ, uelut animi degeneris crudele facinus, illi magnæ ſibi laudi ducũt tanquam prudentes, qui maximis hoc pacto bellis, ſine ullo prorſus prælio defungãtur, humaniq́; ac miſericordes etiam, qui paucorum nece noxiorũ, numeroſas innocentium uitas redimant, qui pugnando fuerint occubituri. Partim è ſuis, partim ex hoſtibus, quorum turbam uulgusq́; non minus fermè, quàm ſuos miſerantur, gnari non ſua ſponte eos bellum capeſſere, ſed principum ad id furijs agi. Si res hoc pacto non procedat, diſsidiorum ſemina iaciũt aluntq́;, fratre principis, aut aliquo è nobilibus in ſpem potiundi regni perducto. Si factiones internæ languerint, finitimas hoſtibus gentes excitant, committuntque, eruto uetuſto quopiam titulo, quales nunquàm regibus deſunt, ſuas ad bellum opes polliciti, pecuniam affluenter ſuggerunt. Ciues parciſsime, quos tam unice habent charos, tantiq́; ſeſe mutuo faciũt, ut neminem ſint è ſuis cum aduerſo principe libenter commutaturi. At aurum argentumq́;, quoniam unum hunc in uſum omne ſeruant, haud grauatim erogant

utpote

utpote non minus commodè uicturi, etiam ſi uniuerſum impenderent. Quin præter domeſticas diuitias eſt illis foris quoq; infinitus theſaurus, quo plurimæ gentes, uti ante dixi, in ipſorum ære ſunt, ita milites undique conductos ad bellum mittunt, præſertim ex Zapoletis. Hic populus quingentis paſſuum milibus ab Vtopia diſtat, orientem ſolem uerſus, horridus, agreſtis, ferox, ſyluas monteſq; aſperos, quibus ſunt innutriti, præferunt. Dura gens, æſtus, frigoris, & laboris patiens, delitiarum expers omnium, neque agriculturæ ſtudens, & cum ædificiorum, tum ueſtitus indiligens, pecorum duntaxat curā habent. Magna ex parte uenatu & raptu uiuunt. Ad ſolum bellum nati, cuius gerendi facultatem ſtudioſè quærūt, repertam cupidè amplectuntur, & magno numero egreßi, cuiuis requirenti milites uili ſemet offerunt. Hanc unam uitæ artem nouerunt, qua mors quæritur, ſub quibus merent, acriter pro his & incorrupta fide dimicāt. Verùm in nullum certum diem ſeſe obſtringunt, ſed ea lege in partes ueniunt, ut poſterā ore die uel ab hoſtibus oblato maiore ſtipendio ſint ſtaturi, iidem perendie rurſus inuitati pluſculo, remigrant. Rarum oritur bellum, in quo non bona pars illorum in utroq; ſint exercitu. Itaq; accidit quotidie, ut ſanguinis neceßitudine coniuncti, qui & iiſdem in partibus conducti, familiarißimè ſemet inuicem utebantur,

utebantur, paulo poſt in contrarias diſtracti copias, hoſtiliter concurrant, & infeſtis animis, obliti generis, immemores amicitiæ, mutuo ſeſe confodiant, nulla alia cauſa in mutuam incitati perniciem, q̃ quod à diuerſis principibus exigua pecuniola conducti, cuius tam exactam habent rationem, ut ad diurnum ſtipendium unius acceßione aßis facile ad commutandas partes impellantur. Ita celeriter imbiberunt auaritiam, quæ tamen nulli eſt eis uſui. Nam quæ ſanguine quærunt, protinus per luxum, & eum tamen miſerum conſumunt. Hic populus Vtopienſis aduerſus quoſuis mortales militat, quod tãti ab his eorum conducatur opera, quanti nuſquam alibi. Vtopienſes ſiquidem ut bonos quærunt, quibus utantur, ita hos quoq; homines peßimos, quibus abutantur, quos, quum uſus poſtulat, magnis impulſos pollicitationibus, maximis obijciunt periculis, unde plerunq; magna pars nunquam ad exigenda promiſſa reuertitur: ſuperſtitibus, quæ ſunt polliciti, bona fide, perſoluunt, quo ad ſimiles auſus incendãtur. Neq; enim penſi quicquã habent, quàm multos ex eis perdant rati de genere humano maximam merituros gratiam ſe, ſi tota illa colluuie populi tam tetri ac nepharij, orbem terrarum purgare poſſent. Secundũ hos eorum copijs utuntur, pro quibus arma capiunt, deinde auxiliaribus cæterorum amicorum turmis. Poſtremo

ſuos ciues

ſuos ciues adiungunt, è quibus aliquem uirtutis pro batæ uirum, totius exercitus ſummæ præficiũt. Huic duos ita ſubſtituunt, uti eo incolumi, ambo priuati ſint, capto aut interempto, alter è duobus uelut hære ditate ſuccedat, eiq; ex euentu tertius. ne (ut ſunt bellorum ſortes uariæ) periclitante duce, totus perturbetur exercitus. E quaq; ciuitate delectus exercetur ex his, qui ſponte nomen profitẽtur. neque enim inuitus quiſquam foras in militiam truditur, quod perſuaſum habeant, ſi quis ſit natura timidior, non ipſum modo nihil facturum ſtrenue, ſed metum etiam comitibus incuſſurum. Ceterùm ſi quod bellum ingruat in patriam, ignauos huiuſmodi, modo ualeant corpore, in naues mixtos melioribus collocant: Aut in mœnibus ſparſim diſponunt, undè non ſit refugiendi locus, ita ſuorum pudor hoſtis in manibus, atque adempta fugæ ſpes, timorem obruunt, & ſæpe extrema neceſſitas in uirtutem uertitur. At ſicuti ad extremum bellum ex ipſis nemo protrahitur nolens, ita fœminas uolentes in militiam comitari maritos, adeò non prohibent, ut exhortentur etiam, & laudibus incitent, profectas cum ſuo quanq; uiro, pariter in acie conſtituunt: tum ſui quenq; liberi, affines, cognati circumſiſtunt, ut hi de proximo ſint mutuo ſibi ſubſidio, quos maximè ad ferendas inuicem ſuppetias natura ſtimulat. In maximo probro

eſt coniunx abſq; coniuge redux, aut amiſſo parente reuerſus filius. quo fit, uti ſi ad ipſorum manus uẽtum ſit modo perſtent hoſtes, longo & lugubri prælio ad internitionem uſq; decernatur. Nempe ut oĩbus curant modis, ne ipſis dimicare neceſſe ſit, modo bello poßint uicaria conductitiorum manu defungi. Ita quum uitari non poteſt, quin ipſi ineant pugnam, tam intrepide capeſſunt, quàm quoad licuit, prudenter detrectabant. nec tam primo ferociunt impetu, quàm mora ſenſim & duratione inualeſcunt, tam offirmatis animis, ut interimi citius, quàm auerti queant: Quippe uictus illa ſecuritas, quæ cuique domi eſt, ademptaq; de poſteris anxia cogitandi cura (nã hæc ſolicitudo generoſos ubique ſpiritus frangit) ſublimem & uinci dedignantẽ facit. Ad hæc militaris diſciplinæ peritia fiduciam præbet, poſtremò rectæ opiniones (quibus & doctrina, & bonis Reipublicæ inſtitutis imbuti à pueris ſunt) uirtutem addunt. qua neque tam uilem habent uitam, ut temerè prodigant, neque tam improbè charam, ut quum honeſtas ponendam ſuadeat, auarè turpiterque retineant. Dum ubique pugna maxima feruet, lectißimi iuuenes coniurati deuotiq;, ducem ſibi depoſcunt aduerſum, hunc apertè inuadunt, hunc ex inſidijs adoriuntur, idem eminus, idem cominus petitur, longóque ac perpetuo cuneo, ſummißis aßiduè

Dux potißimum impetẽdus, quo citius finiatur bellum.

aſſiduè in fatigatorum locum recentibus, oppugnatur. raroq; accidit (ni ſibi fuga proſpiciat) ut nõ intereat, aut uiuus in hoſtium poteſtatem ueniat. Si ab ipſis uictoria ſit, haudquaquam cæde graſſantur. fugatos enim comprehendunt, quàm occidunt libentius. neque unquam ita perſequuntur fugientes, ut non unam interim ſub ſignis inſtructam aciem retineant; adeò niſi cæteris ſuperati partibus, poſtrema acie ſua uictoriã adepti ſint, elabi potius hoſtes uniuerſos ſinant, quàm inſequi fugientes, perturbatis ſuorum ordinibus inſueſcant. memores ſibimet haud ſemel uſu ueniſſe, ut mole totius exercitus uicta profligatáque, quum hoſtes uictoria geſtientes, hac atque illac abeuntes perſequerẽtur, pauci ipſorũ in ſubſidijs collocati, ad occaſiones intenti, diſperſos ac palantes illos, & præſumpta ſecuritate negligentes derepente adorti, totius euentum prælij mutauerunt. extortáque è manibus tam certa & indubitata uictoria, uicti uictores inuicem uicerunt. Haud facile dictu eſt, aſtutiores inſtruẽdis inſidijs, an cautiores ad uitandas ſiẽt. fugam parare credas, quum nihil minus in animo habent, contra quum id conſilij capiunt, nihil minus cogitare putes. Nam ſi nimium ſeſe ſentiunt aut numero, aut loco premi, tunc aut noctu, agmine ſilente caſtra mouent, aut aliquo ſtratagemate eludunt, aut interdiu ita ſenſim ſeſe

referunt, tali ſeruato ordine, ut non minus periculi
ſit cedentes quàm inſtantes adoriri. Caſtra diligen=
tiſſimè communiunt foſſa præalta lataq́;, terra quæ
egeritur introrſum reiecta, nec in eam rem opera
mediaſtinorum utũtur, ipſorum manibus militum res
agitur, totusq́; exercitus in opere eſt, exceptis qui
uallo in armis ad ſubitos caſus excubant. Itaque
tam multis adnitentibus, magna multumque am=
plexa loci munimenta, omni fide citius perficiunt.
Formæ ar= morum. Armis utuntur ad excipiendos ictus, firmis, nec ad
motum geſtúmue quemlibet ineptis, adeò ut ne na=
tando quidem moleſta ſentiant. Nam armati nata=
re inter militaris diſciplinæ rudimenta conſueſcunt.
tela ſunt eminus ſagittæ, quas acerrimè ſimul & cer
tiſſimè iaculantur, non pedites modo, ſed ex equis
etiam: cominus uerò non gladij, ſed ſecures uel acie
letales, uel pondere, ſeu cæſim, ſeu punctim feriant.
Machinas excogitant ſolertiſſimè, factas accuratiſ=
ſimè cælant, ne ante proditæ, quàm res poſtulet, lu=
dibrio magis quàm uſui ſint. in quibus fabricandis
hoc in primis reſpiciunt, uti uectu faciles & habi=
De inducijs. les circumactu ſint. Initas cum hoſtibus inducias tam
ſanctè obſeruant, ut ne laceſſiti quidem uiolent. Ho
ſtilem terram non depopulantur, neq; ſegetes ex=
urunt: imò ne hominum equorúmue pedibus con=
terantur, quantum fieri poteſt, prouident, rati in

ipſorum

ipſorum uſus creſcere. Inermem neminem ledunt, niſi idem ſpeculator ſit. Deditas urbes tuentur, at nec expugnatas diripiunt; ſed per quos deditio eſt impedita, eos enecant, cæteris defenſoribus in ſeruitutẽ addictis. Imbellem turbam omnem relinquunt intactam. Si quos deditionem ſuaſiſſe compererint, his è damnatorũ bonis aliquam partem impartiunt, reliqua ſectione auxiliares donant. Nam ipſorum nemo quicquam de præda capit. Cæterùm confecto bello, non amicis impenſas in quos inſumpſere, ſed uictis imputant, exiguntq́; eo nomine partim pecuniam quam in ſimiles bellorum uſus reſeruant, partim prædia quæ ſint ipſis apud eos perpetua non exigui cenſus. Huiuſmodi reditus nunc apud multas gentes habent, qui uarijs ex cauſis paulatim nati, ſupra ſeptingenta ducatorum millia in ſingulos annos excreuere, in quos è ſuis ciuibus aliquos emittunt, quæſtorum nomine, qui magnificè uiuant, perſonámque magnatum illic præ ſe ferant, at multum tamen ſupereſt quod inferatur ærario, niſi malint eidem genti credere, quod ſæpe tantiſper faciunt, quoad uti neceſſe ſit, uixq́; accidit unquàm, ut totam repoſcant. Ex his prædijs partem aßignant illis, qui ipſorum hortatu tale diſcrimen adeunt, quale ante monſtraui, ſi quis princeps armis aduerſus eos ſumptis, eorum ditionem paret inuadere,

At hodie uictores maximam partẽ dependunt.

magnis illico uiribus extra ſuos fines occurrunt. nã neq; temere in ſuis terris bellum gerunt, neque ulla neceſsitas tanta eſt, ut eos cogat aliena auxilia, in inſulam ſuam admittere.

DE RELIGIONIBVS VTOPIENSIVM.

R*Eligiones ſunt non per inſulam modo, uerũ ſingulas etiam urbes uariæ, alijs Solem, Lunã alijs, alijs aliud errantium ſyderum dei uice uenerãtibus. Sunt quibus homo quiſpiã, cuius olim aut uirtus aut gloria enituit, non pro deo tantum, ſed pro ſummo etiã deo ſuſpicitur. At multo maxima pars, eademque longe prudentior, nihil horum, ſed unum quoddam numen putant, incognitum, æternum, immenſum, inexplicabile, quod ſupra mentis humanæ captum ſit, per mundum hunc uniuerſum, uirtute, non mole diffuſum, hunc parentem uocant. Origines, auctus, progreſſus, uices, fineſq; rerum omnium huic acceptos uni referunt, nec diuinos honores alij præterea ulli applicant. Quin cæteris quoque omnibus, quanquam diuerſa credentibus, hoc tamen cum iſtis conuenit, quod eſſe quidem unum cenſent ſummum, cui & uniuerſitatis opificium & prouidentia debeatur, eumque communiter omnes patria lingua Mythram appellant, ſed eo diſſen-*

tiunt, quod idem alius apud alios habetur. Autumante quoque quicquid id ſit, quod ipſe ſummum ducit, eandem illam prorſus eſſe naturam, cuius uniſ us numini ac maieſtati, rerum omnium ſumma, omnium conſenſu gentium tribuitur. Cæterũ paulatim omnes ab ea ſuperſtitionum uarietate deſciſcunt, atq; in unam illam coaleſcunt religionem, quæ reliquas ratione uidetur antecellere. Neque dubium eſt, quin cæteræ iam pridem euanuiſſent, niſi quicquid improſperum cuiquam inter mutandæ religionis conſilia fors obieciſſet, non id accidiſſe caſu, ſed cœlitus immiſſum interpretaretur timor tanq̃ numine cuius relinquebatur cultus, impium contra ſe propoſitum uindicante. At poſteaquam acceperunt à nobis CHRISTI nomen, doctrinã, mores, miracula, nec minus mirandam tot martyrum cõſtantiam, quorum ſponte fuſus ſanguis, tã numeroſas gentes in ſuam ſectam longè lateque traduxit, non credas quàm pronis in eam affectibus etiam ipſi conceſſerint, ſiue hoc ſecretius inſpirante Deo, ſiue quod eadem ei uiſa eſt hæreſi proxima, quæ eſt apud ipſos potiſſima, quanquam hoc quoque fuiſſe non paulum momenti crediderim, quod CHRISTO communem ſuorum uictum audierant placuiſſe, & apud germaniſſimos Chriſtianorum conuentus adhuc in uſu eſſe. Certè quoquo id momento accidit, Cœnobia.

dit, haud pauci noſtram in religionem coierunt, lym phâque ſacra ſunt abluti. Verum quoniam in nobis quatuor (totidem enim duntaxat ſupereramus, nam duo fatis conceſſerant) nemo, id quod doleo, ſacerdos erat, cæteris initiati, ea tamen adhuc ſacramenta deſyderant, quæ apud nos non niſi ſacerdotes conferunt, intelligunt tamen, optantq́; ita, ut nihil uehementius, quin hoc quoq; ſedulo iam inter ſe diſputant, an ſine Chriſtiani Pontificis miſſu quiſquam è ſuo numero delectus ſacerdotij conſequatur characterem, & electuri ſane uidebantur: uerum, quum ego diſcederem, nondum elegerant. Quin hi quoq; religioni Chriſtianæ, qui non aſſentiunt, neminem tamen abſterrent, nullum oppugnant imbutum. Niſi quod unus è noſtro cœtu me præſente coërcitus eſt. Is quum recens ablutus, nobis contra ſuadentibus, de CHRISTI cultu publice maiore ſtudio quàm prudentia diſſereret, uſque adeò cœpit incaleſcere, ut iā noſtra modo ſacra cæteris anteferret, ſed reliqua protenus uniuerſa damnaret, prophana ipſa, cultores impios ac ſacrilegos, æterno plectēdos igni uociferaretur. Talia diu cōcionantē comprehendūt, ac reū nō ſpretæ religionis, ſed excitati in populo tumultus, agunt, peraguntq́; damnatum exilio mulctant: ſiquidem hoc interim antiquiſſima inſtituta numerant, ne ſua cuiquàm religio

Laude trahendi ſunt homines ad religionem.

religio

religio fraudi ſit. Vtopus enim iam inde ab initio, cum accepiſſet, incolas ante ſuum aduentum de religionibus inter ſe aſſiduè dimicaſſe, atq; animaduertiſſet eam rem, quod in commune diſſidentes, ſingulæ pro patria ſectæ pugnabant, occaſionem præſtitiſſe ſibi uincendarum omnium; adeptus uictoriam, in primis ſanxit, uti quam cuiq; religionem libeat, ſequi liceat, ut uerò alios quoq; in ſuã traducat, hactenus niti poſſit, uti placide ac modeſte ſuam rationibus aſtruat; non ut acerbe cæteras deſtruat, ſi ſuadendo non perſuadeat, neque uim ullam adhibeat, & conuicijs temperet, petulantius hac de re contendentẽ, exilio aut ſeruitute mulctant. Hæc Vtopus inſtituit non reſpectu pacis modò, quàm aſſiduo certamine atque inexpiabili odio funditus uidit euerti, ſed quòd arbitratus eſt, uti ſic decerneretur, ipſius etiam religionis intereſſe, de qua nihil eſt auſus temere definire, uelut incertum habens, an uarium ac multiplicem expetens cultum deus, aliud inſpiret alij. Certè ui ac minis exigere, & quod tu uerum credis, idem omnibus uideatur, hoc uerò & inſolens & ineptum cenſuit. tum ſi maxime una uera ſit, cæteræ omnes uanæ, facile tamen prævidit (modo cum ratione ac modeſtia res agatur) futurum deniq; ut ipſa per ſe ueri uis emergat aliquando atq; emineat, ſin armis & tumultu

certetur

certetur, ut ſint peßimi quiq; maximè peruicaces, optimam ac ſanctißimam religionem ob uaniſſimas inter ſe ſuperſtitiones, ut ſegetes inter ſpinas ac frutices obrutum iri. Itaque hanc totam rem in medio poſuit, & quid credendum putaret, liberum cuiq; reliquit. Niſi quod ſanctè & ſeuerè uetuit, ne quis uſqueadeò ab humanæ naturæ dignitate degeneret, ut animas quoq; interire cum corpore, aut mundum temerè ferri, ſublata prouidentia putet. atque ideo poſt hanc uitam ſupplicia uicijs decreta, uirtuti præmia conſtituta credunt. contra ſentientem, ne in hominum quidem ducunt numero, ut qui ſublimem animæ ſuæ naturam ad pecuini corpuſculi uilitatem deiecerit, tantum abeſt, ut inter ciues ponāt, quorum inſtituta moreſq;(ſi per metū liceat) omnes floccifacturus ſit. Cui enim dubium eſſe poteſt, quin is publicas patriæ leges, aut arte clàm eludere, aut ui nitatur infringere, dum ſuæ priuatim cupiditati ſeruiat, cui nullus ultra leges metus, nihil ultra corpus ſpei ſupereſt amplius. Quamobrem ſic animato nullus communicatur honos, nullus magiſtratus committitur, nulli publico muneri præficitur. Ita paßim uelut inertis, ac iacentis naturæ deſpiatur. Cæterùm nullo afficiunt ſupplicio, quòd perſuaſum habeant, nulli hoc in manu eſſe, ut quicquid libet, ſentiat. ſed nec minis adigunt ullis, animum ut diſſimulet

mulet

mulet ſuum: nec fucos admittunt & mendacia, quæ uelut proxima fraudi, mirum quàm habent inuiſa. Verùm ne pro ſua diſputet ſententia, prohibent: atq; id duntaxat apud uulgus. Nam alioquin apud ſacerdotes grauesque uiros ſeorſum non ſinunt modo, ſed hortantur quoque, confiſi fore, ut ea tandem ueſania rationi cedat. Sunt & alij, nec hi ſanè pauci, nempe improhibiti, ueluti neq; ratione penitus pro ſe carentes, neq; mali, qui uitio longe diuerſo, brutorum quoque æternas eſſe animas opinantur. At noſtris tamen neq; dignitate comparandas, neque ad æquam natas felicitatem. hominum enim cuncti fere tam immenſam fore beatitudinem, pro certo atq; explorato habent, ut morbum lamententur omnium, mortem uero nullius, niſi quem uident anxie è uita inuitumq; diuelli. Nempe hoc pro peßimo habent augurio, tanquàm anima expes ac male conſcia, occulto quopiam imminentis pœnæ præſagio, reformidet exitum. Ad hoc haudquaquam gratum Deo eius putant aduentum fore, qui quum ſit accerſitus, non accurrit libens, ſed inuitus ac detrectans pertrahitur. Hoc igitur mortis genus, qui intuentur horrēt, itaq; defunctos mœſti ac ſilentes efferunt, precatiq; propitium manibus Deum, uti eorum clementer infirmitatibus ignoſcat, terra cadauer obruunt. Contra, quicunq; alacriter ac pleni bona ſpe

Mira opinio de animabus brutorum.

deceſſe-

deceſſerint, hos nemo luget, ſed cantu proſecuti funus, animas deo, magno commendantes affectu, corpora tandem reuerenter magis quàm dolenter concremant, columnamq́; loco inſculptis defuncti titulis erigunt. domum reuerſi, mores actaq́; eius recenſent, nec ulla uitæ pars aut ſæpius, aut libentius q̃ lætius tractatur interitus. Hanc probitatis memoriam *& uiuis efficaciſſima rentur incitamenta uirtutum, & gratiſſimum defunctis cultum putant, quos intereſſe quoq; de ſe ſermonibus opinantur, quanquam (ut eſt hebes mortalium acies) inuiſibiles. Nam neq; felicium ſorti conueniat, libertate carere migrandi quo uelint, & ingratorum fuerit prorſus abieciſſe deſyderium amicos inuiſendi ſuos, quibus eos dum uiuerent, mutuus amor charitasq́; deuinxerat, quanquam bonis uiris, ut cætera bona, auctam poſt fata potius, quàm imminutam coniectant. Mortuos ergo uerſari inter uiuentes credunt, dictorum factorumq; ſpectatores, eoq; res agendas fidentius aggrediuntur, talibus uelut freti præſidibus, & ab inhoneſto ſecreto deterret eos credita maiorum præſentia. Auguria, cæteraſq; ſuperſtitionis uanæ diuinationes, quarũ apud alias gentes magna eſt obſeruatio, negligunt prorſus atq́; irridẽt. Miracula uerò, quæ nullo naturæ proueniunt adminiculo, uelut præſentis opera teſteſq́; numinis uenerantur. qualia & ibi frequenter*

extare

extare ferunt, & magnis interdum ac dubijs in rebus publica ſupplicatione, certa cum fiducia procurant, impetrantq;. Gratum Deo cultum putant naturæ contemplationem laudemq; ab ea. ſunt tamen, hique haud ſanè pauci, qui religione ducti, literas negligunt, nulli rerum cognitioni ſtudent, neque ocio prorſus ulli uacant, negotijs tantum, boniſq; in cæteris officijs ſtatuunt, futuram poſt fata fœlicitatem promereri. Itaque alij ægrotis inſeruiunt, alij uias reficiunt, purgant foſſas, pontes reparant, ceſpites, arenam, lapides effodiunt, arbores demoliuntur ac diſſecant, bigiſq; ligna, fruges, item alia in urbes important, nec in publicum modò, ſed priuatim quoq; miniſtros ac plus quàm ſeruos agunt. Nam quicquid uſquam operis eſt aſperũ, difficile, ſordidum, à quo pleroſq; labor, faſtidium, deſperatio deterreat, hoc illi ſibi totum libentes hilareſq; deſumunt, cæteris ocium procurant, ipſi perpetuo in opere ac labore uerſantur, nec imputant tamen, nec aliorum ſugillant uitam, nec ſuam efferunt. Hi quo magis ſeſe ſeruos exhibent, eo maiore apud omnes in honore ſunt. Eorum tamen hæreſes duæ ſunt, Altera cœlibum, qui non Venere modò in totum abſtinent, ſed carnium eſu quoq;. quidam animaliũ etiam omniũ, reiectiſq; penitus tanquam noxijs uitæ præſentis uoluptatibus, futuræ duntaxat, per uigilias ac ſudores inhiant, Vita actiua.

eius pro-

eius propediem obtinendæ ſpe. alacres interim ue-
getiq;. Altera laboris haud minus appetens, cõiugi-
um præfert, ut cuius nec aſpernantur ſolatium, & o-
pus, naturæ debere ſe, & patriæ liberos putant. Nul
lam uoluptatem refugiunt, quæ nihil eos ab labore
demoretur. Carnes quadrupedum uel eo nomine dili
gunt, quód tali cibo ſe ualidiores ad opus quodq; cẽ
ſeant. Hos Vtopiani prudentiores, at illos ſanctioros
reputant. Quos quod cœlibatum anteferunt matri-
monio, aſperamq; uitam placidæ anteponunt, ſi rati-
onibus niterentur irriderent, nũc uerò quum ſe fa-
teantur religione duci, ſuſpiciunt ac reuerentur. Ni-
hil enim ſolicitius obſeruãt, quàm ne temerè quicq̃
ulla de religione pronunciẽt. Huiuſmodi ergo ſunt,
quos illi peculiari nomine, ſua lingua Buthreſcas uo
cant, quod uerbum latinè religioſos licet interpre-
tari. Sacerdotes habent eximia ſanctitate, eoq; admo
dum paucos. neq; enim plus quàm tredecim in ſin-
gulis habent urbibus pari templorum numero, niſi
quum itur ad bellum. tunc enim ſeptẽ ex illis cum e-
xercitu profectis, totidem ſufficiũtur interim, ſed illi
reuerſi, ſuum quiſq; locum recuperat, qui ſuperſunt,
hi quoad decedentibus illis ordine ſuccedant, comi-
tes interea ſunt Pontificis. Nam unus reliquis præ-
ficitur. Eliguntur à populo, idque cæterorum ri-
tu magiſtratuum, occultis, ad ſtudia uitanda ſuffra-
gijs. electi

gijs.electi à ſuo collegio conſecrantur. Hi rebus diuinis præſunt, religiones curant, ac morum ueluti cenſores ſunt, magnoq; pudori ducitur ab his, quennquam tanquam uitæ parum probatæ accerſi, compellariue. Cæterùm ut hortari atque admonere illorum eſt, ita coërcere atque in facinoroſos animaduertere principis atque aliorum eſt magiſtratuum, niſi quod ſacris interdicunt, quos improbe malos cõperiunt. nec ullum ferè ſupplicium eſt quod horreãt magis. Nam & ſumma percelluntur infamia, & occulto religionis metu lacerantur, ne corporibus quidem diu futuris in tuto. quippe ni properam pœnitẽtiam ſacerdotibus approbent, comprehẽſi impietatis pœnam Senatui perſoluunt. pueritia iuuentusq; ab illis eruditur, nec prior literarum cura, quàm morum ac uirtutis habetur, namq; ſummam adhibent induſtriam, ut bonas protenus opiniones, & conſeruandæ ipſorum reipublicæ utiles, teneris adhuc, & ſequacibus puerorum animis inſtillent, quæ ubi pueris penitus inſederint, uiros per totam uitam comitantur, magnamque ad tuendum publicæ rei ſtatum (qui non niſi uitijs dilabitur, quæ ex peruerſis naſcuntur opinionibus) afferunt utilitatem. Sacerdotibus (ni fœminæ ſint. nam neque ille ſexus excluditur, ſed rarius, & non niſi uidua natuque grandis eligitur) uxores ſunt popularium ſelectiſſimæ. Neque enim

Fœminæ ſacerdotes.

enim ulli apud Vtopienſes magiſtratui maior habe-tur honos, uſqueadeò, ut ſi quid etiam flagitij admiſe-rint, nulli publico iudicio ſubſint, Deo tantum ac ſibi relinquuntur. Neque enim fas putant illum, quantũ-uis ſceleſtum, mortali manu contingere, qui Deo tam ſingulari modo uelut anathema dedicatus eſt. Qui mos illis facilior eſt obſeruatu, quòd ſacerdotes & tam pauci, & tanta cum cura deliguntur. Nam neque temerè accidit, ut qui ex bonis optimus ad tan tam dignitatem, ſolius reſpectu uirtutis euehitur, in corruptelam & uitium degeneret, & ſi iam maxi-mè contingeret, ut eſt mortalium natura mutabilis, tamen qua ſunt paucitate, nec ulla præter honorem poteſtate præditi, ad publicam certè perniciem ni-hil magni ab his momenti pertimeſcendum ſit. Quos ideò tam raros atque infrequentes habent, ne digni tas ordinis, quem nunc tanta ueneratione proſequũ-tur, cõmunicato cum multis honore uileſceret, præ-ſertim quum difficile putent frequentes inuenire tã bonos, ut ei ſint dignitati pares, ad quam gerendam non ſufficit mediocribus eſſe uirtutibus. Nec eorum æſtimatio apud ſuos magis, quàm apud exteras etiã gentes habetur, quod inde facilè patet, undè etiam natum puto. Nempe decernentibus prælio copijs, ſe-orſum illi non admodum procul conſidunt in geni-bus, ſacras induti ueſtes, tenſis ad cœlum palmis, pri-

mum

Excommuni catio.

At apud nos quanta turba eſt.

mam omnium pacem, proxime, ſuis uictoriam, ſed neutri cruentam parti comprecantur. Vincentibus ſuis decurrunt in aciem, ſæuientesq; in profligatos inhibent, uidiſſe tantum atque appellaſſe præſentes ad uitam ſatis, diffluentium contactus ueſtium, reliquas quoque fortunas ab omni bellorum iniuria defendit. Qua ex re apud omnes undiq; gentes, tanta illis ueneratio, tantum ueræ maieſtatis acceſsit, ut ſæpe ab hoſtibus non minus ſalutis ad ciues reportarint, quàm ab ipſis ad hoſtes attuliſſent. Siquidem aliquando conſtat, inclinata ſuorum acie, deſperatis rebus, quum ipſi in fugam uerterentur, hoſtes in cædem ac prædam ruerent, interuentu ſacerdotum interpellatam ſtragem, ac diremptis inuicem copijs, pacem æquis conditionibus eſſe compoſitam atque conſtitutam. Neque enim unquam fuit ulla gens tam fera, crudelis, ac barbara, apud quos ipſorum corpus non ſacroſanctum atq; inuiolabile ſit habitum.

O ſacerdotes noſtris lõge ſanctiores.

Feſtos celebrant initialem atque ultimum cuiuſq; mẽſis diem, & anni item, quem in menſes partiuntur, circuitu lunæ finitos, ut ſolis ambitus annũ circinat. Primos quoſque dies Cynemernos, poſtremos ipſorum lingua Trapemernos appellant, quæ uocabula perinde ſonant, ac ſi primifeſti & finifeſti uocentur.

Feſtorum dierum apud Vtopienſes obſeruatio.

Delubra uiſuntur egregia, utpote non operoſa modò, ſed quod erat in tanta ipſorum paucitate ne-

Templa cuiuſmodi.

ceſſarium, immenſi etiam populi capacia. Sunt tamen omnia ſubobſcura, nec id ædificandi inſcitia factum, ſed conſilio ſacerdotum ferunt, quòd immodicam lucem cogitationes diſpergere, parciore ac uelut dubia colligi animos, & intēdi religionem putant. quæ quoniam non eſt ibi apud omnes eadem, & uniuerſæ tamen eius formæ, quanquam uariæ ac multiplices, in diuinæ naturæ cultum uelut in unum finem diuerſa uia commigrant. idcirco nihil in tēplis uiſitur auditúrue, quod non quadrare ad cunctas in commune uideatur. Si quod proprium ſit cuiuſquam ſectæ ſacrum, id intra domeſticos quiſque parietes curat. Publica tali peragunt ordine, qui nulli prorſus ex priuatis deroget. Itaque nulla deorum effigies in templo conſpicitur, quo liberum cuiq; ſit, qua forma deum uelit è ſumma religione concipere, nullum peculiare Dei nomen inuocant, ſed Mythræ duntaxat, quo uocabulo cuncti in unā diuinæ maieſtatis naturam, quæcunque ſit illa, conſpirant. nullæ concipiuntur preces, quas non pronūciare quiuis inoffenſa ſua ſecta poſſit. Ad templum ergo in finifeſtis diebus ueſpere conueniunt, adhuc ieiuni, acturi Deo de anno menſéue, cuius id feſtū poſtremus dies eſt, proſperè acto, gratias. poſtero die, nam is primi feſtus eſt, mane ad templa confluitur, ut inſequentis anni menſiſue, quem ab illo auſpicaturi feſto ſint, fauſtum

fauſtum fœlicemq; ſucceſſum comprecentur. At in finifeſtis antea quàm templum petunt uxores, domi ad uirorum pedes, liberi ad parentũ prouoluti, peccaſſe fatentur ſeſe aut admiſſo aliquo, aut officio indiligenter obito, ueniamq; errati precantur. ita ſi qua ſe nubecula domeſticæ ſimultatis offuderat, tali ſatiſfactione diſcutitur; uti animo puro ac ſereno ſacrificijs interſint. nam intereſſe turbido, religio eſt. eoq; odij iræue in quenquam ſibi conſcij, niſi reconſiliati, ac defecatis affectibus ad ſacrificia non ingerunt ſeſe, uindictæ ſceleris, magnæq; metu. Eò quum uenerunt, uiri in dextram delubri partem, fœminæ ſeorſum in ſiniſtram commeant. tum ita ſe collocant, ut cuiuſq; domus maſculi ante patrem familias conſideant, fœminarum materfamilias agmen claudat. Ita proſpicitur, uti omnes omniũ geſtus foris ab his obſeruentur, quorum autoritate domi ac diſciplina reguntur. quin hoc quoque ſedulò cauent, uti iunior ibi paßim cum ſeniore copuletur, ne pueri pueris crediti, id temporis puerilibus trãſigant ineptijs, in quo deberent maximè religioſum erga ſuperos metum, maximũ ac propè unicum uirtutibus incitamẽtum concipere. Nullũ animal in ſacrificijs mactãt, nec ſanguine rentur, ac cædibus diuinã gaudere clemẽtiam, qui uitam animantibus ideo eſt elargitus, ut uiuerent. Thus incendunt, & alia item odoramenta;

Confeſſio Vtopienſiũ.

At apud nos qui ſunt inquinatißimi, aris proximi eſſe contendunt.

ad hæc cereos numeroſos præferunt,non quod hæc neſciant nihil ad diuinam conferre naturam, quippe ut nec ipſas hominũ preces, ſed & innoxium colendi genus placet, & his odoribus luminibuſque, ac cæteris etiam ceremonijs, neſcio quomodo ſeſe ſentiunt homines erigi, atque in Dei cultum animo alacriore conſurgere. Candidis in templo ueſtibus amicitur populus,ſacerdos uerſicolores induitur,& opere & forma mirabiles,materia non perinde preccioſa.neque enim auro intextæ,aut raris coagmentatæ lapidibus,ſed diuerſis auiũ plumis tam ſcitè,tantóque artificio laboratæ ſunt,ut operis precium nullius æſtimatio materiæ fuerit æquatura. Ad hoc in illis uolucrum pennis plumiſq́;,& certis earum ordinibus, quibus in ſacerdotis ueſte diſcriminãtur,arcana quædam dicunt contineri myſteria, quorum interpretatione cognita(quæ per ſacrificos diligẽter traditur)diuinorum in ſe beneficiorum,ſuæq; uiciſsim pietatis in Deum,ac mutui quoque inter ſe officij admoneantur. Quum primum ſacerdos ita ornatus ex adyto ſeſe offert,cuncti protinus in terram uenerabundi procumbunt, tam alto ab omni parte ſilentio, ut ipſa rei facies terrorem quendam uelut præſentis cuiuſpiam numinis incutiat. Tellure paulum morati,dato ab ſacerdote ſigno,erigunt ſeſe.tum laudes Deo canunt,quas muſicis inſtrumẽtis

Muſica Vtopienſium.

interſtin-

interſtingunt, alijs magna ex parte formis, quàm quæ noſtro uiſuntur orbe. Ex illis pleraq; ſicuti quæ nobis in uſu ſunt, multum ſuauitate uincunt, ita quædam noſtris ne conferenda quidem ſint. Verùm una in re haud dubiè longo nos interuallo præcellunt, quòd omnis corũ muſica, ſiue quæ perſonatur organis, ſiue quam uoce modulantur humana, ita naturales affectus imitatur & exprimit, ita ſonus accõmodatur ad rem, ſeu deprecantis oratio ſit, ſeu læta, placabilis, turbida, lugubris, irata, ita rei ſenſum quendam melodiæ forma repræſentat, ut animos auditorum mirum in modum afficiat, penetret, incendat. Solennes ad ultimum conceptis uerbis preces, ſacerdos pariter populúſque percenſent, ita compoſitas, ut quæ ſimul cuncti recitant, priuatim quiſque ad ſemet referat. In his Deũ & creationis, & gubernationis, & cæterorum præterea bonorũ omnium, quilibet recognoſcit autorẽ, tot ob recepta beneficia gratias agit. nominatim uerò quòd Deo propitio in eam rempublicam inciderit, quæ ſit feliciſſima, eã religionem ſortitus ſit, quam ſperet eſſe ueriſſimam. Qua in re ſi quid erret, aut ſi quid alterutra melius, & qđ Deus magis approbet, orare ſe eius bonitas efficiat, hoc ut ipſe cognoſcat, paratũ enim ſequi ſe quaquà uerſus ab eo ducatur, ſin & hæc Reip. forma ſit optima, & ſua religio rectiſſima, tũ uti & ipſi cõſtantiã

tribuat

tribuat, & cæteros mortaleis omneis ad eadem inſtituta uiuendi, in eandem de deo opinionem perducat, niſi inſcrutabilem eius uoluntatem etiam ſit, quod in hac religionum uarietate delectet. Deniq; precatur, ut facile defunctum exitu ad ſe recipiat, quàm cito ſeróue præfinire quidem non audere ſe. Quanquàm quod inoffenſa eius maieſtate fiat, multo magis ipſi futurũ cordi ſit, difficillima morte obita ad deum peruadere, q̃ ab eo diutius proſperrimo uitæ curſu diſtineri. Hac prece dicta, rurſus in terrã proni, pauloq́; poſt erecti, diſcedũt pranſum, & quod ſupereſt diei, ludis & exercitio militaris diſciplinæ percurrũt. Deſcripſi uobis q̃ potui ueriſſimè eius formam Reip. quã ego certè non optimam tantum, ſed ſolam etiam cenſeo, quæ ſibi ſuo iure poſſit Reipub. uendicare uocabulum. Siquidem alibi de publico loquentes ubiq; commodo, priuatum curant. Hic ubi nihil priuati eſt, ſeriò publicum negocium agunt, certe utrobiq; merito. Nam alibi, quotus quiſq; eſt qui neſciat, niſi quid ſeorſum proſpiciat ſibi, quantumuis florente Republ. ſemet tamen fame periturum, eoq́; neceſſitas urget, ut ſui potius, quàm populi, id eſt, aliorum habendam ſibi rationem cenſeat. Cõtra hic, ubi omnia omnium ſunt, nemo dubitat (curetur modo ut plena ſint horrea publica) nihil quicq̃ priuati cuiquam defuturum. Neque enim maligna rerum diſtri-

diſtri

diſtributio eſt, neq; inops, neq; mendicus ibi quiſq̃. & quum nemo quicquam habeat, omnes tamen diuites ſunt. Nam quid ditius eſſe poteſt, quàm adempta prorſus omni ſolliatudine læto ac tranquillo animo uiuere? non de ſuo uictu trepidum, non uxoris querula flagitatione uexatum, non paupertatem filio metuentem, non de filiæ dote anxiũ, ſed de ſuo, ſuorumq; omniũ, uxoris, filiorum, nepotum, pronepotum, abnepotum, & quàm longam poſterorum ſeriem ſuorum, generoſi præſumunt uictu eſſe, ac feliatate ſecurum. Quid quod nihilo minus his proſpicitur, qui tunc impotes olim laborauerunt, quàm his qui non laborant. Hic aliquis uelim cum hac æquitate audeat aliarum iuſtitiam gentium conparare, apud quas diſperam, ſi ullum prorſus comperio iuſtitiæ æquitatisq; ueſtigium. Nam quæ hæc iuſtitia eſt, ut nobilis quiſpiam aut aurifex, aut fœnerator, aut denique alius quiſquam eorum, qui aut omnino nihil agunt, aut id quod agunt, eius generis eſt, ut non ſit reipublicæ magnopere neceſſarium, lautam ac ſplendidam uitam, uel ex ocio, uel ſuperuacuo negocio conſequatur, quum interim mediaſtinus, auriga, faber, agricola, tanto tamq; aßiduo labore, quem uix iumenta ſuſtineant, tam neceſſario, ut ſine eo ne unum quidem annum poßit ulla durare Reſpublica, uictum tamen adeò malignum parant,

uitam adeò miſeram ducunt, ut longè potior uideri poſſit conditio iumentorum, quibus nec tam perpetuus labor, nec uictus multo deterior eſt, & ipſis etiam ſuauior, nec ullus interim de futuro timor. At hos & labor ſterilis atq; infructuoſus, in præſenti ſtimulat, & inopis recordatio ſenectutis occidit, quippe quibus parcior eſt diurna merces, quàm ut eidem poſſit diei ſufficere, tantum abeſt ut excreſcat, & ſuperſit aliquid, quod quotidie queat in ſenectutis uſum reponi. An non hæc iniqua eſt & ingrata reſpublica, quæ generoſis, ut uocant, & aurificibus, & id genus reliquis, aut ocioſis, aut tantum adulatoribus, & inanium uoluptatum artificibus, tanta munera prodigit. agricolis contra, carbonarijs, mediaſtinis, aurigis & fabris, ſine quibus nulla omnino Reſpub. eſſet, nihil benignè proſpicit? Sed eorum florentis ætatis abuſa laboribus, annis tandem ac morbo graues, omnium rerum indigos, tot uigiliarum immemor, tot ac tantorũ oblita beneficiorum, miſerrima morte repenſat ingratiſſima. Quid quod ex diurno pauperũ demenſo, diuites quotidie aliquid, non modo priuata fraude, ſed publicis etiã legibus abradũt, ita quod ante uidebatur iniuſtũ, optimè de Rep. meritis, peſſimam referre gratiam, hoc iſti deprauatũ etiã fecerunt, tum prouulgata lege iuſtitiam. Itaq; omnes has, quæ hodie uſquam florent, Reſpublicas

animo

animo intuenti ac uerſanti mihi, nihil, ſic me amet Deus, occurrit aliud q̃ quædam conſpiratio diuitũ, de ſuis commodis Reipub. nomine tituloq́; tractanti- um. comminiſcunturq́; & excogitant omnes mo- dos atque artes, quibus, quæ malis artibus ipſi con geſſerunt, ea primùm ut abſq; perdendi metu retine ant, poſt hoc ut pauperum omnium opera ac labori bus quàm minimo ſibi redimant, eiſq́; abutantur. Hæc machinamenta ubi ſemel diuites publico no- mine, hoc eſt etiam pauperum, decreuerunt obſer- uari, iam leges fiunt. At homines deterrimi, cũ in explebili cupiditate, quæ fuerãt omnibus ſuffectura, ea omnia inter ſe partiuerint, q̃ longè tamen ab Vto pienſium Reipubl. felicitate abſunt? è qua cum ipſo uſu ſublata penitus omni auiditate pecuniæ, quan- ta moles moleſtiarum reciſa, quanta ſcelerum ſe- ges radicitus euulſa eſt? Quis enim neſcit fraudes, furta, rapinas, rixas, tumultus, iurgia, ſeditiones, cæ des, proditiones, ueneficia, quotidianis uindicata poti us, q̃ refrenata ſupplicijs, interempta pecunia com mori ad hæc metum, ſollicitudinem, curas, labores, uigilias, eodem momento quo pecunia perituras. quin paupertas ipſa, quæ ſola pecunijs uiſa eſt indi- gere, pecunia prorſus undiq́; ſublata, protinus etiam ipſa decreſceret. Id quo fiat illuſtrius, reuolue in ani mo tecum annum aliquem ſterilem atq́; infœcũdum in quo

Hæc annota ta lector.

in quo multa hominum millia fames abſtulerit, contendo plane in fine illius penuriæ, excuſsis diuitum horreis, tantum frugum potuiſſe reperiri, quantum ſi fuiſſet inter eos diſtributum, quos macies ac tabes abſumpſit, illam cœli ſolique paritatem nemo omnino ſenſiſſet. tam facilè uictus parari poſſet, niſi beata illa pecunia, quæ præclarè ſcilicet inuenta eſt, ut aditus ad uictum per eam pateſceret, ſola nobis ad uictum uitam intercluderet. Sentiunt iſta, nõ dubito, etiã diuites, nec ignorant quanto potior eſſet illa conditio nulla re neceſſaria carere, quàm multis abũdare ſuperfluis, tam numeroſis eripi malis, q̃ magnis obſideri diuitijs. Neq; mihi quidem dubitare ſubit, quin uel ſui cuiuſque commodi ratio, uel CHRISTI *ſeruatoris authoritas (qui neq; pro tanta ſapientia potuit ignorare quid optimũ eſſet, neq; qua erat bonitate id conſulere, quod nõ optimum ſciret) totum orbem facile in huius* Reip. *leges iamdudũ traxiſſet, niſi una tantum bellua, omnium princeps parensq; peſtium ſuperbia, reluctaretur. hæc non ſuis commodis proſperitatem, ſed ex alienis metitur incommodis.* Hæc *ne dea quidem fieri uellet, nullis relictis miſeris, quibus imperare atq; inſultare poſſit.* Q*uorum miſerijs præfulgeat ipſius comparata fœlicitas, quorum ſuis explicatis opibus, angat atq; incendat inopiam.* Hæc *auerni ſerpens mortalium* *perer*

Mire dictũ.

pererrans pectora, ne meliorem uitæ capeſſant uiam, uelut rémora retrahit ac remoratur. quæ quoniam preſsius hominibus infixa eſt, quàm ut facile poſsit euelli. Hanc Reipub. formam, quam omnibus libenter optarim, Vtopienſibus ſaltem contigiſſe gaudeo, qui ea uitæ ſunt inſtituta ſecuti, quibus Reipub. fundamenta iecerunt, non modo feliciſsimè, uerùm etiam quantum humana præſagiri coniectura contigit, æternùm duratura. Extirpatis enim domi cum cæteris uitijs ambitionis, & factionum radicibus, nihil impendet periculi, ne domeſtico diſsidio laboretur, quæ una multarum urbium egregiè munitas opes peſſundedit. At ſalua domi concordia, & ſalubribus inſtitutis, non omnium finitimorum inuidia principum (quæ ſæpius id iam olim ſemper reuerberata tentauit) concutere illud imperium, aut commouere queat. Hæc ubi Raphael recenſuit, quanquam haud pauca mihi ſuccurrebant, quæ in eius populi moribus legibuſque perquàm abſurdè uidebantur inſtituta, non ſolum de belli gerendi ratione, & rebus diuinis, ac religione, alijſq; inſuper eorum inſtitutis, ſed in eo quóque ipſo maximè, quod maximum totius inſtitutionis fundamentum eſt, uita ſcilicet uictúque communi, ſine ullo pecuniæ commercio qua una re funditus euertitur omnis nobilitas, magnificentia, ſplendor, maieſtas, uera, ut publica eſt opinio, decora

decora atque ornamenta Reipublicæ tamen quoniam deſeſſum narrando ſciebam, neque mihi ſatis exploratum erat, poſſet ne ferre, ut contra ſuam ſententiam ſentiretur, præſertim quòd recordabar eo nomine quoſdam ab illo reprehenſos, quaſi uererentur, ne non ſatis putarentur ſapere, niſi aliquid inuenirent, in quo uellicare aliorũ inuenta poſſent, idcirco & illorum inſtitutione, & ipſius oratione laudata, manu apprehendens, intro cœnatum duco, præfatus tamen aliud nobis tempus, iiſdem de rebus altius cogitandi, atq; uberius cum eo conferendi fore. quod utinam aliquando contingeret. Interea quemadmodum haud poſſum omnibus aſſentiri quæ dicta ſunt, alioqui ab homine citra controuerſiam eruditiſſimo, ſimul & rerum humanarum peritiſſimo, ita facilè confiteor permulta eſſe in Vtopienſium republica, quæ in noſtris ciuitatibus optarim uerius, quàm ſperarim.

SECVNDI LIBRI FINIS.

SERMO-

SERMONIS POMERIDIANI RA=
phaëlis Hythlodæi, de legibus &
inſtitutis Vtopiẽſis inſulæ pau=
cis adhuc cognitæ, per clariſ
ſimum & eruditiſſimum
virũ D. Thomam Mo
rum ciuem & Vice=
comitem Lon=
dinenſem,
finis.

Hieronymus BVSLIDIVS THO- MAE MORO S. D.

NON SAT FVIT ORNA- tiſſime More, olim omnẽ curam, operam, ſtudiũ, intuliſſe in rem & commodũ ſingulorum, niſi uel ea (quæ tua pietas & liberalitas eſt) conferres in vniuerſũ, ratus hoc tuum (qualecunque foret) beneficium, eo maiorem hinc mereri fauorem, venari gratiam, aucupari gloriam, quanto illud & latius propagatum, & in plures diſtributum, pluribus eſſet profuturum. Quod & ſi aliâs ſemper præſtare contenderis, tamen id maximè es nuper mira fœlicitate adſecutus, ſcilicet pomeridiano illo ſermone abs te in literas relato. Quem de recte & bene cõſtituta (ab omnibus expetenda) Vtopieſium Rep. ædidiſti. In cuius pulcherrimi inſtituti fœlici deſcriptione nihil

eſt, in

eſt, in quo vel ſumma eruditio, vel abſo
luta rerum humanarũ peritia deſyderari
poſſit. Quando ea quidem ambo in illo
tanta paritate & æquabili congreſſu cõ-
currunt, vt neutro alteri herbam porri-
gente, vtrunq; æquo Marte de gloria cõ
tendat. Tam ſiquidem multifaria polles
doctrina, rurſum tam multa, eáq; certa
rerum peritia, vt prorſus expertus affir
mes quicquid ſcripſeris, doctiſſimè ſcri-
bas, quicquid affirmãdum deſtinaueris.
Mira profectò, raráq; fœlicitas, ac planè
eo rarior, quo magis ipſa ſeſe inuidens
plurimis non præbet niſi raris, Maxi-
mè ijs, qui ſicut candore uelint, ita eru-
ditione ſciant, fide queãt, autoritate poſ
ſint tam piè, rectè, prouidè in cõmune
conſulere, ſicut tu iam facis probè, qui
quod non ſolum tibi, uerũetiam toti te
gentiũ orbi exiſtimas, operæpreciũ du-
xeris hoc tuo pulcherrimo merito, vel
totũ ipſum orbẽ demereri, quod præſta
re alia ratione neq; rectius neque melius
potuiſſes, quàm ipſis mortalibus ratio-
ne pollentibus, eam Reipu. ideam, eam
morum formulam, abſolutiſſimúmque

ſimu-

ſimulacrum præſcribere, quo nullo unquàm in orbe uiſum ſit vel ſalubrius inſtitutum, vel magis abſolutũ, vel quod magis expetendũ videatur, vtpote multo quidem præſtante atque longo poſt ſe interuallo relinquente, tot celebratiſſimas, tantopere decantatas Lacedæmoniorum, Athenienſium, Rhomanorum reſpublicas. Quæ ſi ijſdem eſſent auſpicijs auſpicatæ, ijſdem (quibus hæc tua Reſpub. inſtitutis, legibus, decretis, moribus moderatæ, profectò hæ nondum labefactatæ & ſolo æquatæ, iam proh dolor citra ſpem omnem inſtaurationis extinctæ iacerent. Sed contra, incolumes adhuc, bèatæ, fœlices, fortunatiſſime agerent. Interim rerum dominæ, ſuum latè imperium terra marique ſortitæ. Quarum quidem rerum publicarũ, tu miſerandam miſeratus ſortem, ne aliæ itidem (quæ hodie rerũ potitæ ſummum tenent) parem ſuſtinerent uicem, proſpicere voluiſti, ſcilicet hac tua abſolutiſſima republica, quæ non tam in condendis legibus, quàm vel pro beatiſſimis magiſtratibus formandis maximè elabo-

mè elaborauit. Nec id quidē ab re, quando alioqui ſine illis omnes (vel optimæ) leges, ſi Platoni credimus, mortuæ cenſerentur, præſertim ad quorum magiſtratuum ſimulacrum, probitatis ſpecimen, exemplar morū, iuſtitiæ imaginem, totus ſtatus, & rectus tenor cuiuſuis abſolutæ Reipu. ſit effingendus. In quo in primis concurrant, prudentia in optimatibus, fortitudo in militibus, temperantia in ſingulis, iuſtitia in omnibus. Quibus, quum tua (quam tantopere celebras) reſpublica ſit tam pulcherrimè, ut liquet, compoſita, non mirum ſi hinc veniat, non ſolum multis timenda, ſed & cunctis gentibus veneranda, ſimul omnibus ſeculis prædicanda. Idq; eo magis, quod in ea omnis proprietatis contentione ſublata, nulli ſit quippiam proprij. Cæterùm in rem ipſam cōmunem, communia ſunt omnibus oīa, Adeò vt omnis res, quæuis actio ſeu publica, ſeu priuata, non ad multorum cupiditatem, non ad paucorum libidinem ſpectet, ſed ad unam iuſtitiam, æquabilitatem, communionem ſuſtinendam

(quantula cunque ſit) tota referatur.
Quo illa integrè relata, omnis materi-
es, fax & fomes, ambitus, luxus, inui-
dentiæ, iniuriæ, faceſſat neceſſe eſt. In
quæ nonnunquàm aut priuata rerum
poſſeſſio, aut ardens habēdi ſitis, omni-
úmque miſerrima rerum ambitio, mor-
tales (vel reluctantes) protrudit, maxi-
mo ſuo, idque incomparabili, malo.
Quando hinc ſæpenumero diſſenſio-
nes animorum, motus armorum, & bel
la plusquàm ciuilia derepente oriantur.
Quibus non ſolum florentiſſimus ſta-
tus beatiſſimarum Rerumpub. fundi-
tus peſſúndatur, verùm illarū olim par-
ta gloria, acti triumphi, clara trophæa,
totiésque opima ſpolia, deuictis hoſti-
bus relata, penitus obliterantur. Quod
ſi in his hæc noſtra pagina minorem for
te, ac velim, fidem fecerit, certè in prom
ptu aderunt teſtes, ad quos te relegem,
locupletiſſimi, videlicet tot & tantæ o-
lim vaſtatæ vrbes, dirutæ ciuitates, pro
ſtratæ Reſpublicæ, inſenſi & conſum-
pti vici, quorum vti hodie vix vllæ tan
tæ calamitatis reliquiæ, aut veſtigia vi-
ſuntur,

ſuntur, ita nec nomina illorum vlla, quã tumuis vetus & longe deducta hiſtoria, ſat probè tenet. Quas quidem inſigneis clades, vaſtationes, euerſiones, cæteráſque belli calamitates, noſtræ (ſi quæ ſint) Reſpublicæ facilè euaſerint, modo ad vnam Vtopienſium reipublicæ normàm ſeſe adamuſſim componẽtes, ab ea ne tranſuerſum quidem, vt aiunt, vnguem recedant. Quod ſic demum præſtantes, tandem re ipſa cumulatiſſimè agnoſcent, quantum hoc tuum in ſe collatum beneficium profuerit, maximè quo accedente didicerint, ſuam Rempublicam ſaluam, incolumem, triumphantem ſeruare. Proinde tantum tibi ſuo præſentiſſimo ſeruatori debituræ, quantum is haud iniuria promeretur, qui non tantum aliquem è republica ciuem, ſed vel ipſam totam Rempublicam ſeruarit. Intereà Vale, ac fœliciter perge, nonnihil vſque meditari, agere, elaborare, quod in Rempublicam collatum illi perpetuitatem, tibi immortalitatem addat. Vale doctiſſime, & idem humaniſſime More,

tuæ Britanniæ, ac noſtri huius orbis decus. Ex ædibus noſtris Mechliniæ, ANNO M. D. XVI.

GERARDVS NOVIOMAGVS DE VTOPIA.

Dulcia lector amas? ſunt hic dulciſſima quæque.
Vtile ſi quæris, nil legis vtilius.
Siue vtrunque voles, vtroq; hæc inſula abundat,
Quo linguam exornes, quo doceas animum.
Hic fontes apperit, recti prauique diſertus
Morus, Londini gloria prima ſui.

CORNELIVS GRAPHEVS AD LECTOREM.

Vis noua monſtra, nouo dudum nunc orbe reperto?
Viuendi uaria uis ratione modos?
Vis qui virtutum fontes? vis vndè malorum
Principia? & quantum rebus inane latet?
Hæc lege, quæ vario Morus dedit ille colore,
Morus Londinæ nobilitatis honos.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina.	Verſu.	Vera lectio.
37	5	tum
41	in margine.	militum.
53	3	princeps
54	in marg.	apud mendicos
62	4	accerſendos
70	8	finienda
77	18	promouendorum
77	20	habent
93	vlt.	antiquiſſimus
100	7	palandi
113	20	perpenſa re
118	21	ſanitas
138	21	rebus
139	10	circumiectarum
152	5	erat
155	20	fore
166	7.	multo
167	12	qui nunc
167	13	qui nunc laborant.
178	antepe.	incenſi.
180	penult.	aperit

SI STRINGAS, ERVMPIT,
SI LAX ES, ERE PIT.

06024

D548
M83d